

1106.

NUORTEN OMAURA-PROJEKTI

-POIKKIHALLINNOLLINEN KOULUKOKEILU

MIKKO LÖPPÖNEN
SOSIOLOGIAN PRO GRADU-TUTKIELMA
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
1997

NUORTEN OMAURA-PROJEKTI
-poikkihallinnollinen koulukokeilu

Mikko Löppönen
Sosiologian Pro gradu-tutkielma
Jyväskylän yliopisto
1997

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	1
2.	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT	7
3.	KOULU YHTEISKUNNASSA	8
3.1.	Koulu ja sosialisatio	8
3.2.	Koulutuksen yhteiskunnalliset tehtävät	10
3.3.	Koulutusoptimismi ja keskitetty ohjausjärjestelmä	13
3.4.	Koululainsäädännön uudistus	14
3.5.	1990-luvun uudistunut koulutusjärjestelmä	16
3.6.	Valinnaisuutta lisätään peruskoulussa	18
4.	KOULUN KRIISI	22
4.1.	Rationalisoitu opetustyö ja luokkahuoneopetus	22
4.2.	Koulussa ei ole kivaa	23
4.3.	Säilyttävä oppiminen	24
4.4.	Koulun merkitys muuttuu	26
4.5.	Opintojen ohella tapahtuva työnteko lisääntyy	28
4.6.	Koulun keskeyttäminen liian yleistä	29
4.7.	Keskeyttäminen peruskoulussa	30
4.8.	Koulun keskeyttäminen ja syrjäytyminen	32
4.9.	Kouluttamattomuus periytyy	34
5.	NUORTEN OMAURA-PROJEKTI	36
5.1.	Projektin tarkoitus ja tavoitteet	36
5.2.	Paikkakuntakohtaiset projektit	39
5.3.	Omaura-projektin organisaatio	44
5.3.1.	Asiantuntijaorganisaatio	45
5.3.2.	Organisaatio-käsitteen tarkastelua	46
5.3.3.	Yhteiskunnallinen eriytyminen synnyttää organisaatioita	49
5.3.4.	Yhteistyö organisaatioiden välillä	49

6.	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	52
6.1.	Tutkimusmenetelmä	52
6.2.	Kohderyhmä ja tietojen koonti	53
6.3.	Menetelmän luotettavuus	56
7.	TUTKIMUKSEN TULOKSET	58
7.1.	Omaura-projektiin osallistuminen	58
7.2.	Omaura-projektin merkitys hallintokunnille	64
7.3.	Poikkihallinnollinen yhteistyö	72
7.4.	Hallinnon ja talouden järjestäminen	76
7.5.	Omaura-projekti ja oppilaat	79
7.6.	Omaura-projektin opetusmalli	83
8.	TULOSTEN TARKASTELUA JA POHDINTAA	87
	LÄHTEET	96
	LIITTEET	

1. JOHDANTO

Koulun menestyjät ja ei-menestyjät

Suomalainen peruskoulu tarjoaa tämän päivän lapsille ja nuorille alueellisesti tasa-arvoisen mutta opetusmenetelmällisesti melko ahtaan ja edelleenkin melko vaihtoehdottoman tavan suorittaa oppivelvollisuutensa.

Peruskoulussa jokainen oppilas on samalla lähtöviivalla aloittaessaan koulunkäynnin tavallisessa opetusryhmässä. Valikoituminen alkaa kuitenkin melko nopeasti. Eräs ala-asteen opettaja totesi kerran, että jo muutaman kuukauden jälkeen voi ekaluokkalaisista osoittaa ne, jotka tulevat menestymään ja ne, jotka eivät tule menestymään opinnoissaan.

Kirsi Laakso tarkastelee tutkimuksessaan Voisinpa aloittaa alusta (Laakso 1994) perheen sosioekonomisen taustan merkitystä koulutuksen ja työelämän valinnoissa. Tutkimuksessa kuvataan nuoria kahden ääripään kautta. Toiseen ääripäähän kuuluvat 'hyväosaiset' toimihenkilöperheiden nuoret, joiden elämäntilanne koostuu koulutushalukkuudesta, ammatinvalinnan kypsyydestä, korkeasta tavoitetasosta ja pitkäjänteisestä elämänsuunnittelusta. Näiden nuorten tavoitteena on päästä lukion kautta yliopistoon ja saada koulutustaan vastaava toimihenkilöammatti. Toisessa ääripäässä ovat sitten 'huono-osaiset', koulutusuralta syrjäytyneet työläiskotien nuoret, joiden elämää leimaa koulutushaluttomuus, selkiytymättömät ammattitavoitteet ja näköalattomuus. Näillä nuorilla on heikko pohjakoulutus ja koulunkäyntiongelmia. Koulutushaluttomuudesta johtuen ammattitavoitteet ovat työntekijätason mukaisia. Tutkimuksesta käy vielä esille, ettei älykkyys ole tehtyjen testausten mukaan oppimista estävä tekijä (emt.s.8-9, 42).

Osmo Kivinen ja Risto Rinne ovat tutkineet nuorten koulutusta ja tasa-arvoa Suomessa (Kivinen, Rinne 1994). Tutkimuksessaan he toteavat, että ihmisten sosiaaliset lähtökohdat ja erityisesti kodin kulttuuripääoma määrittävät vahvasti sitä, mille koulutusuralle nuoret valikoituvat, miten kauan koulunkäyntiään jatkavat ja mille koulutusuralle yltävät (emt. s.120).

Valikoituminen näkyy jo peruskoulun päättöluokan oppilaiden jatko-opiskelusuunnitelmissa, joista voidaan jo huomata kotitaustan vaikutus jatko-opintojen valinnassa. Kuten Rinne ja Kivinen toteavat omassa tutkimuksessaan, toimihenkilöiden lapset valitsevat yleensä lukion, ja työväestön lapset valitsevat ammatillisen oppilaitoksen (emt. s.120).

Edelleen valikoitumista tarkastellen (Jakku-Sihvonen, Lindström, Lipsanen 1996) on huomattu, että täydellisen välinpitämättömiä koulutusta kohtaan ovat yleensä työläisperheistä tulevat oppilaat ja varsinkin sellaiset, joiden vanhemmilla ei ole ammattia tai jotka ovat yksinhuoltajaperheistä (emt.s.511).

Koulun priorisointiongelma

Terveystieteiden osastolla ollaan viime aikoina keskusteltu priorisoinnista (Savon Sanomat 27.10.1996). Kyse on siitä, kuka saa hoitoa sairautensa kuka ei saa. Kyse on tietysti rahasta. Tieteen keinoin pystytään hoitamaan erilaisia sairauksia, mutta hoitokustannukset saattavat kohota hyvinkin korkeiksi. Ketkä siis ovat oikeutettuja saamaan kallista hoitoa?

Koululaitos huolehtii vielä tänä päivänä kaikista oppivelvollisuusikäisistä tarjoamalla opetuksen ja oppilaille maksuttoman aterian. Tavallinen peruskoululainen maksaa kunnalle n.20 000 mk vuodessa. Summa tosin vaihtelee sen mukaan, mistä päin Suomea asiaa tarkastellaan. Etelä-Suomen kunnissa oppilaskohtaiset käyttömenot ovat alhaisimmat, kun taas Lapin kunnissa ne ovat suurimmat. Vuonna 1990 Lapin läänissä käyttömenot olivat lähes 30 000 mk oppilasta kohden (Jakku-Sihvonen, Lindström, Lipsanen 1996,s.81). Kun oppilas tarvitsee erityisopetusta, on opetus vastaavasti kalliimpaa. Opetuksen tekee kalliimmaksi pienryhmäopetus, jossa ryhmän koko on enintään 10 oppilasta.

Silloin kun oppilas ei sopeudu normaaliin luokkaopetukseen eikä niin sanotusta henkilökohtaisesta ohjauksesta ole apua, hänet pyritään sijoittamaan pienluokalle. Aina tämä siirto ei suinkaan onnistu, koska kunnan kaikki pienluokat saattavat olla jo täysiä. Oppilasta joudutaan

pitämään normaaliopetuksessa pitkiä aikoja, ja tällöinhän ongelmien määrä entisestään kasvaa.

Kirsi Laakson mukaan koulun tulisi hyväksyä se tosiasia, ettei kaikkia oppilaita kannata opettaa samoin opetusmenetelmin. Hänen mielestään koulussa huonosti menestyville ja muutenkin vaikeuksissa oleville oppilaille opetuksen eriyttäminen, tukiopeutus, samanaikaisopetus, ryhmäopetus ja valinnaisuuden lisääminen olisivat keinoja, joiden avulla nämä oppilaat saisivat myönteisiä oppimiskokemuksia ja tätä kautta motivoituisivat opiskeluun ja itsensä kehittämiseen (Laakso 1994, s.42).

Nämä Laakson esiin tuomat tukitoimenpiteet ovat hyviä ja tarkoituksenmukaisia. Ongelmana on vain raha, tarkemmin todettuna sen riittämättömyys. Koulutoimi on joutunut tarkistamaan talouttaan ja rahankäyttöään laman aikana, ja valitettavasti on lähdetty karsimaan niiltä, jotka vähiten pystyvät tai haluavat oikeuksiaan puolustaa. Taloudellisen laman aiheuttamat säästöt tuntuvat kaikkein kipeimmin niiden oppilaiden kohdalla, joiden koulunkäynti on vaikeaa ja ongelmallista.

Peruskoulujen käyttömenot olivat vuosina 1986-1991 yli 12 mrd. markkaa. Vuoden 1990 jälkeen peruskoulujen käyttömenot ovat huomattavasti laskeneet, ja vuonna 1994 ne olivat enää noin 11 mrd. markkaa. Käyttömenot laskivat 1990 luvulla keskimäärin 3,4 prosenttia vuodessa.

Käyttömenoista suurimman osan vie opetustoiminta. Opetustoiminnan menot kasvoivat koko 1980 luvun, ja ne olivat suurimmillaan 8,4 mrd. markkaa vuonna 1989. Tämän jälkeen menot alkoivat laskea, ja ne olivat 7,2 mrd. markkaa vuonna 1994 (Jakku-Sihvonen, Lindström, Lipsanen 1996, s.78).

Opetustoimintaan suunnattujen resurssien vähentyminen ja kuntien kiristynyt taloudellinen tilanne on erityisesti kohdistunut kunnan koululaitoksessa tukiopeutukseen, kerhotoimintaan sekä tuntikehykseen. Koulutasolla säästöjen vaikutukset näkyvät suurina ryhmäkokoina, opetusmateriaalin heikkoutena ja vähäisyytenä, opetuksen vaikeutumisenä, tukiopeutuksen vähäisyytenä ja opetuksen yksilöllistämisen vaikeutumisenä (Jakku-Sihvonen, Lindström, Lipsanen 1996, s.104).

Kovinkaan lohdullista kuvaa vallitsevasta tilanteesta kouluissa ei anna maaliskuussa 1995 kaikille peruskoulun yläasteen rehtoreille tehdyn kyselyn tulokset. Kyselyssä selvitettiin, toteutuuko tasa-arvo peruskoulussa. Rehtorien antamien vastausten perusteella voidaan todeta, että koulujen vähenevät resurssit järjestää tukiovetusta johtaa siihen, että tukiovetusta tarvitsevien oppilaiden asema koulussa entisestään heikkenee (Jakku- Sihvonen, Lindström, Lipsanen 1996, s.196, 223).

Tällainen säästäminen on selvässä ristiriidassa peruskoululain hengen kanssa. Peruskoululain mukaan opetus tulee järjestää niin, että se tukee oppilaan persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja opetus järjestetään oppilaiden edellytysten mukaisesti (Toivonen 1991, s.73).

Nykyiset säästötoimenpiteet kouluissa osoittavat sen, että persoonallisuus ja oppilaan henkilökohtaisten edellytysten huomioon ottaminen unohtuvat silloin, kun niiden vaaliminen tulee liian kalliiksi kunnalle.

Lisää joustoa peruskouluun

Tämän päivän peruskoulu ei tarjoa todellista ja tasa-arvoista valinnan vapautta kaikille oppilaille oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Tietysti tuskin koskaan päästäänkään sellaiseen tilanteeseen, jossa voidaan huomioida kaikkien oppilaiden erityistarpeet. Epäkohta on siinä, että tehdyt säästöt kohdistuvat nimenomaan niihin oppilasryhmiin, jotka sosiaalisten, psyykkisten tai kulttuuristen syiden vuoksi eivät pärjää tai viihdy koulussa ja jäävät koulutukselliseen paitsioon. Näillä nuorilla ei ole paljoa valinnanmahdollisuuksia, sillä he joko keskeyttävät koulunkäyntinsä tai suorittavat sen läpi ns. vitossuoralla.

Vallitsevaan koulukulttuuriin sopeutumattomat ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret viestittävät olemassaolollaan, että koululaitoksen tulisi joustaa enemmän ja tasapuolisemmin. Joustamisella ei tässä tarkoiteta sitä, että näiden oppilaiden toimia ja koulunkäyntiä tulisi katsoa sormien läpi tai muuten ymmärtää heitä tavallista enemmän. Kyse on opetukseen käytettävien resurssien käytöstä ja vanhakantaisen

oppimiskäsityksen murtamisesta sekä myös uudenlaisten opetuskokeilujen rohkeammasta toteuttamisesta peruskoulussa.

Kaikilla oppilailta tasosta riippumatta tulisi olla tasavertainen mahdollisuus kokea oppimisen myönteisiä kokemuksia ja iloa peruskoulussa. Tämä kuitenkin vaatii niin kouluhallinnon kuin kouluissa työtään tekevien opettajienkin osalta laajempaa käsitystä ja ymmärrystä oppimisesta ja opettamisesta. Toki on opettajia, jotka erittäin hyvin tiedostavat oppilaidensa tilanteen ja pyrkivät kaikkiin keinoin opetuksessaan huomioimaan näiden erityistarpeet. Valitettavasti tällaiset uudistusmieliset opettajat joutuvat toimimaan liian usein yksin, ja moni hyvä idea tyrehtyy muun opettajakunnan hienovaraiseen mutta tehokkaaseen tapaan yrittää hillitä liian innokasta työtoveriaan. Broadyn kuvaama opettajahuoneilmapiiri elää ja voi hyvin monessa nykypäivän suomalaisessa opettajainhuoneessa.

Tämän päivän koulussa oppilailta tulisi olla mahdollisuus valita teoriapainotteinen tai käytäntöpainotteinen linja. Oppiminen ja opettaminen ei saisi olla sidottu fyysiseen koulurakennukseen ja luokkahuoneeseen. Nykyinen luokkahuoneeseen sidottu ja teoreettisesti painottunut opetusmalli ei todellakaan tarjoa erityisen myönteisiä oppimiskokemuksia koulunkäyntiin väsyneille ja opetustahdistasta pudonneille nuorille. On myös muistettava, että näillä nuorilla on yleensä paljon muitakin ongelmia kuin koulunkäyntiongelmia.

Koulu on kaikesta huolimatta nuoren elämässä tärkein asia, sillä juuri koulussa nuori rakentaa tulevaisuuttaan ja minäkuvaansa. Siksi on tärkeää huomioida näiden nuorten opetukselliset ja koulutukselliset tarpeet luomalla heille joustava ja omaan elämäntilanteeseen sopiva opetus-suunnitelma, joka pikemminkin luo mahdollisuuksia kuin pystyttää esteitä.

Uusia oppimismalleja haetaan

Kuntien kiristynyt talous on pakottanut karsimaan menoja mutta on myös pakottanut arvioimaan uudelleen eri toimialojen tehtäviä ja työmuotoja. Monia erityistoimenpiteitä vaativia tehtäviä on ryhdytty hoitamaan yhteistyössä eri hallintokuntien kesken.

Kouluun sopeutumattomien ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla on ryhdytty poikkihallinnollisin toimenpitein kokeilemaan ja toteuttamaan tavanomaisesta koulunkäynnistä poikkeavia koulukokeiluja. Ideana on ollut, että luodaan toimiva tukiverkosto eri viranomaisten ja yhteisöjen välille, jonka avulla voidaan yhteistyössä nuoren kanssa kokonaisvaltaisemmin ja tuloksellisemmin käsitellä nuorta koskevia koulutuksellisia sekä muitakin asioita. Kokeiluja on toteutettu peruskoulutasolla mutta myöskin ammatillisen koulutuksen tasolla.

Kirsi Laakso on tarkastellut viittä erilaista kokeiluprojektia, joissa nuorille on tarjottu vaihtoehtoinen tapa suorittaa joko peruskoulu tai ammattikoulu. Laakson tutkimuksen kohteena oli lukuvuonna 1993-1994 seuraavat kokeilut: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Omaura-projekti, Helsingin kouluviraston opetus- ja työllistämiskokeilu, Suomen Setlementtisää-tiön/Seurauspedagogiikan Instituutti sekä Jyväskylän Nuori-soverstaan toiminta ja vaihtoehtoisen ammattikoulun koulutuskokeilu.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton organisoimaa Nuorten Omaura-projektia. Projektista on tehty ja tehdään parhaillaan useita erilaisia tutkimuksia. Useimmissa näistä tutkimuksista opetusokeilua tarkastellaan oppimisen ja kasvatuksen näkökulmasta. Tässä tutkiuksessa tarkastellaan projektia poikkihallinnollisena kokeiluna. Mielenkiinnon kohteena on mukana olevien hallintokuntien toiminta projektissa ja tähän toimintaan liittyvä, yli hallintokuntarajojen tehtävä yhteistyö.

2. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää valtakunnallisen Nuorten Omaura-projektin toimintaa ja tavoitteita projektissa mukana olevien paikkakuntien eri hallintokuntien ja yhteisöjen välisenä yhteistyöprojektina. Valtakunnallinen Nuorten Omaura-projekti käynnistyi syksyllä v.1993 produktiivista opetusmallia toteuttavana koulukokeiluna viidellä eri paikkakunnalla, jotka ovat Helsinki, Riihimäki, Jyväskylä, Joutseno ja Kuopio. Kuntien hallintokunnista tutkimukseen osallistui koulutoimi, sosiaalitoimi, vapaa-ajantoimi sekä työvoimatoimisto. Yhteisöistä tutkimukseen osallistui seurakunnan diakonia-keskus ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Tutkimusongelmat ovat muovautuneet ja täsmentyneet tutkimuksen edetessä. Tutkimuksen pääongelmia ovat:

1. Mitkä koulutukselliset ja osin yhteiskunnalliset tekijät ovat olleet vaikuttamassa Nuorten Omaura-projektin kaltaisen poikkihallinnollisen koulukokeilun syntymiseen ja kehittymiseen?
2. Kuinka hallintokuntien perinteinen toimintakulttuuri heijastuu käytännön yhteistyössä?
3. Onko Omaura-projektin kaltaisella yhteistyöprojektilla todellista merkitystä vaikeissa olosuhteissa elävien nuorten elämään?

Täsmennetyt tutkimusongelmat ovat:

1. Miksi hallintokunnat osallistuvat Omaura-projektiin?
2. Mikä merkitys projektilla on hallintokunnan oman toiminnan kannalta?
3. Miten hallintokuntien välinen yhteistyö projektissa on toiminut kokeilun aikana?
4. Miten paikallistason projektit ovat organisoituneet ja miten vastuualueet ovat jakaantuneet?
5. Mille kohderyhmälle projekti on eri paikkakunnilla suunnattu ja millainen merkitys sillä on projektissa mukana oleville nuorille?
6. Onko produktiivisella opiskelumallilla laajempaa merkitystä koulutyössä?

3. KOULU YHTEISKUNNASSA

3.1. Koulu ja sosialisatio

Yhteiskunnan kehittyminen ja toimintojen eriytyminen on synnyttänyt erilaisia instituutioita, joista koulutus on määritelty institutiointuneeksi sosialisatioksi aikuisten rooleihin (Kivistö, Vaherva 1981, s.30).

Koulu on yhteiskunnan tärkeimpiä instituutioita. Sen merkitys yhteiskunnan jatkuvuudelle on elintärkeä. Uusi ikäluokka toisensa perään saa tarvittavat sosiaaliset ja tekniset taidot ja tiedot koulutuksen eli sosiaalistamisen avulla. Koulun tehtävät saavat yhä merkittävemmän painoarvon nykyajan pitkälle kehittyneessä, työnjaolisessa ja automatisoituneessa yhteiskunnassa. Koulun on pystyttävä opettamaan uudelle sukupolvelle ajankohtainen tieto-taito sekä myös erilaisia arvoja ja suhtautumistapoja (Allardt 1983, s.230-232).

Kuten edellisestä kappaleesta huomataan, koulusta puhuttaessa puhutaan aina samalla sosialisatiosta. Sosialisatio määritellään yleensä kulttuurin siirtämiseksi sukupolvelta toiselle. Sanatarkasti sosialisatioprosessi tarkoittaa "yhteiskunnallistamista". Sillä viitataan prosessiin, jossa uudet lasten ja nuorten ikäluokat muokkautuvat yhteiskunnan jäseniksi (Takala 1989,s.3). Sosialisatioprosessissa uudelle kasvavalle sukupolvelle opetetaan erilaisia tietoja ja taitoja ja samalla lapset ja nuoret sisäistävät yhteisössä vallitsevat normit ja tavat. Ritva Uusitalon (Uusitalo 1984, s.155-159) mukaan koulu on ainoa väylä, jota pitkin nuori voi siirtyä lapsuudesta aikuisen elämään. Koulutus on myös monille tuskallinen ja vaikea initiaatiוריitti, jonka läpi on päästävä tullakseen aikuisena yhteiskuntaan (Kivistö, Vaherva 1981, s.28).

Sosialisatio on yksi koulun yhteiskunnallisista tehtävistä Ritva Uusitalon mukaan. Toisena koulun yhteiskunnallisena tehtävänä hän pitää valikointia. Uusitalon mukaan koulussa tapahtuva valikointi ei ole näkyvää, vaan se tapahtuu koulussa annettavan arvioinnin ja ohjauksen puitteissa. Valikoinnin kautta uuden sukupolven jäsenet sijoittuvat

yhteiskunnan eri tehtäviin saamansa koulutuksen ja sosialisaaion perusteella (Uusitalo 1984, s.157).

Koulun institutionaalisia funktioita voidaan tarkastella seuraavan alla olevan kaavion kautta.

Kaavio 1. Koulutuksen institutionaaliset funktioit eri teorioista tarkasteltuna.

Teorialähtökohta	Sosialisaatiovaatimukset	Valikointitavoitteet
Funktiot kokonaisyhteiskunnalle	Ammattitaitoinen väestö, kulttuurin symboleita hallitseva ja poliittisesti osallistuva	Eriytyneen työnjaon eri tehtäviin sopivat ja pätevät henkilöt
Funktiot osaryhmille	Tiedot ja taidot tasa-arvoisesti kaikille	Tasa-arvoiset mahdollisuudet kilpailussa tehtävistä ja asemista
Funktiot valtaryhmille	Kulttuurihegemonian säilyttäminen. Alistetut hyväksyvät nykytilanteen	Taloudellinen ja poliittisen valtarakenteen uusintaminen
Funktiot valtiolle	Uskolliset ja toimintajärjestelmiin osallistuvat kansalaiset	Valtion toimintajärjestelmien uusintaminen ja ehkä myös kehittäminen

Lähde: Ritva Uusitalo 1984, s.156

Kaaviossa esiintyvät teoriakäsitykset eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan jokaista niitä voidaan käyttää tarkasteltaessa koulun toimintaa ja samalla käyttää todisteina erilaisille katsontakannoille.

Tietoista ja tarkoitusperäistä sosialisaaiota tapahtuu perheessä, koulussa ja osittain myös vapaa-ajan harrastuksissa. Koulun tärkeää merkitystä sosialisaaioprosessissa kuvastaa OECD:n koulutusindi-

kaattoriprojektin D-Network'in Suomen tutkimus "Suomalaiset ja koulu", jossa 1500 suomalaiselta aikuiselta kysyttiin, kuinka suuri vastuu koululla suhteessa kotiin tulisi olla nuorten persoonallisuuden kasvusta ja sosiaalisesta kehitymisestä. Vastaaajista hieman yli puolet katsoi kodilla olevan päävastuu asiassa. Vastaaajista 44 prosenttia taas katsoi, että koululla ja kodilla on yhtä suuri vastuu asiassa.

3.2. Koulutuksen yhteiskunnalliset tehtävät

Koulutuksella on useita funktioita toteutettavana yhteiskunnassa. Nämä tehtävät voidaan jakaa neljään eri päätehtävään, joita ovat:

1. Kvalifiointi eli tietojen, taitojen ja tutkintojen tuottaminen.
2. Valikointi ja selektio eli yhteiskunnallisten asemien hierarkiaan sijoittaminen.
3. Integrointi eli kulttuurinen sopeuttaminen ja yhteiskunnan kiinteyden ylläpitäminen.
4. Säilyttäminen tai varastointi.

(Takala 1993, s.56)

Talouteen ja työvoiman kouluttamiseen liittyvä kvalifikaatiotehtävä

Koululaitoksen yhtenä perustehtävänä katsotaan olevan yksilön työ-, ammatti- tai kansalaistaitojen kohottaminen. Kouluttautumalla ihminen laajentaa valintojensa alaa ja samalla turvaa omaa hyvinvointiaan. Koulutus on erityisesti viime vuosina koettu yhdeksi selviytymisstrategiaksi taloudellisen laman aiheuttamassa tilanteessa. Toisaalta viime vuodet ovat pakottaneet suhtautumaan kriittisesti koulutuksen kautta saatuihin kvalifikaatioihin, joilla kaikilla ei nykyisessä ammattirakenteen murroksessa ole vastaavaa vaihtoarvoa. Tämä taas on pakottanut arvioimaan uudelleen nykyistä koulutusjärjestelmää, ja samalla suunnittelemaan eri tasojen koulutusta siten, että saatu tiedollinen ja käytännöllinen pätevyys vastaisi paremmin työnteon asettamia vaatimuksia.

Koululaitoksen tärkein tehtävä on perusasioiden opettaminen. Koulu opettaa lukemaan, laskemaan, kirjoittamaan, piirtämään, laulamaan ja puhumaan vieraita kieliä. Koulussa ohjataan ymmärtämään yhteiskun-

nallisia ja maailman laajuisia tapahtumia. Oppilaan saavuttama tieto- ja taitotaso arvostellaan tutkintotodistuksin ja erilaisin arvosanoin. Saatuja todistuksia kutsutaan muodollisiksi kavalifikaatioiksi. Todistusten lisäksi koulussa tuotetaan jokapäiväisen elämän kannalta tärkeitä kvalifikaatioita, joista päämäärähakuinen työnteko ja hyvät tavat ovat ehkäpä niitä arvokkaimpia (Takala 1993, s.55-56).

Koulutuksen muodolliset kvalifikaatiot lajittelevat omalla tavallaan nuoria ihmisiä erilaisille koulutus- ja ammattiurille. Tutkintojen tasosta riippuu, millainen vaihtoarvo sillä on nuoren sijoittumisessa jatkokoulutukseen tai työelämään. Peruskoulun yhdeksän luokkaa tarjoaa kaikille oppilaille periaatteessa tasavertaisen mahdollisuuden hankkia parhaan mahdollisen päästötodistuksen, jonka avulla voi toteuttaa omat koulutukselliset ja ammatilliset toiveet ja halut. Käytännössä tänä yhdeksän vuoden aikana tapahtuu todella rajua karsiutumista jossa vain vahvat voittavat.

Sosiaaliseen kerrostuneisuuteen liittyvä selektio-eli valikointitehtävä

Koulun käytäntöön kuuluu, että vuosittain oppilaat luokitetaan ja arvioidaan kykyjen, taitojen sekä koulutus- ja työskentelymotivaation perusteella menestyviin ja ei-menestyviin ihmisiin. Yhteiskunnan kannalta tärkeintä on se, että kukin yksilö pystytään sijoittamaan kykyjään ja taitojaan vastaaville paikoille yhteiskunnan rakenteissa. Koululaitoksen toimintaan vaikuttaa olennaisesti ympäröivän yhteiskunnan taloudellinen ja työvoimapolitiittinen liike. Erityisesti koulutuksen valikointitehtävä on riippuvainen työmarkkinoista. Koulutuksen työvoimatehtäviin kuuluu työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainottaminen. Koulutuksen tulee nykyaikana ennen kaikkea kasvattaa sellaisia ihmisiä, jotka mieltävät jatkuvan koulutuksen periaatteen ja jotka ovat valmiita uudelleen- tai täydennyskoulutuksen kautta liikkumaan sekä työtehtävistä, ammateista ja ammattialoilta toiselle että alueellisesti työpaikasta toiseen. Koulutuksen valikointitehtävän katsotaan ulottuvan myös työmarkkinoita laajemmalle alueelle. Ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun mielestä koululaitos sijoittaa ihmisiä talouden, kulttuurin ja sosiaalisen elämän kentille.

Koulutus valikoi ja samalla vahvistaa erilaisista sosiaalisista lähtökohdista tulevien lasten ja nuorten koulutusuraa. Karkeasti jaotellen paremman perheen lapsi valikoituu melko nopeasti menestyjiin ja koulu organisaationa ja yhteisönä alkaa vahvistaa hänen, jo kotoa syntynyttä myönteistä asennettaan koulua kohtaan. Vastaavasti heikommista olosuhteista tuleva lapsi valikoituu melko nopeasti ei-menestyväksi oppilaaksi ja kotoa ammennettu kielteinen kouluasenne vahvistuu koulun normikäytännön ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Koulu suosii kulttuurisesti rikkaiden perheiden lapsia ja omalla tavallaan hylkii kulttuuriasemaltaan köyhien perheiden lapsia (Takala 1993, s.59-60).

Koulun monet pienet ja huomaamattomat käytännöt pitävät huolen siitä, että sosiaalisesti heikoista olosuhteista tulevat oppilaat saavuttavat heikompia tuloksia opintieillä kuin paremmista yhteiskuntaryhmistä tulevat luokkatoverinsa. Voidaan jopa todeta, että koululaitos arviointimenettelyllään vahvistaa ja vakiinnuttaa yhteiskunnallista eriarvoisuutta (Sulkunen 1989. s.96).

Kulttuurinen sopeuttaminen ja yhteiskunnan kiinteyden ylläpitäminen

Koulutuksen yksi keskeinen tehtävä on yhteiskunnallisesta integraatiosta huolehtiminen, kulttuuriperinteen siirtäminen sekä yhteisten arvojen ja moraalien välittäminen erilaisista taustoista lähtöisin oleville oppilaille. Koulussa opitaan yhteisiä käytöstapoja sekä kasvetaan kansalaistietoisuuteen. Olennaista integraatiossa on yhteiskunnan vakauden lujittaminen ja yhteiskunnallisten jännitteiden poistaminen. Koko koulutusjärjestelmän kehittämällä katsotaankin voitavan turvata yhteiskunnallisen elämän ja kulttuurin jatkuvuus ja lisäksi luoda riittävä määrä solidaarisuutta eri yhteiskuntaryhmien välille (Aittola, Pirttilä 1989, s.88. Takala 1993, s.60-61).

Koululaitos välittää sellaista tietoa, mikä milloinkin on yhteiskunnallisesti pätevää tai hyväksyttävää. Tämä on hyvin ymmärrettävää, koska koulutus on organisoitu ja kontrolloitu julkisen vallan toimesta. Tosin viime vuosina tätä keskitettyä valtaa on purettu, ja opetusta ja oppisisältöjä on voitu kehittää ja suunnitella yhä lisääntyvässä määrässä koulutasolla. Täysin kontrollivapaata opetusta ei kuitenkaan voida antaa, sillä opetushallitus edelleenkin määrää opetussuunnitelmien perusteista. Lisäksi valtioneuvosto määrää

kullakin opetusasteella oppiaineittain vähimmäistuntimääristä (Aittola, Pirttilä 1989, s.89).

Koulu varastoijana

Tässä uudessa koulutuksen tehtävässä on kysymys koulutuksen tarkastelusta ihmisten varastoinnin ja säilyttämisen näkökulmasta. Aikaisemmissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa lasten ja nuorten säilyttämis- ja hoitotehtävä oli perhe-, suku- ja kyläyhteisöillä. Teollistuva yhteiskunta vaati lisää työvoimaa ja lapset sijoitettiin kouluihin. Koulusta on meidän päiviin asti tullut lasten ja nuorten varasto, jossa varastointiaika on pidentynyt koulutuksen kehittymisen myötä. Tänä päivänä koulutus toimii myös nuoriso- ja aikuistyöttömyyden sopivana hoitokeinona (Takala 1993, s.61-62).

3.3. Koulutusoptimismi ja keskitetty ohjausjärjestelmä

Suomessa korostui voimakkaasti 1960- ja 1970-luvuilla koulutusoptimismi. Tällöin koko koulutusjärjestelmää kehitettiin varsin voimallisesti. Toteutettiin peruskoulu-uudistus ja korkeakoulujen perustutkin-
tojen uudistus. Rinnakkaiskoulujärjestelmästä siirryttiin yhtenäiskoulujärjestelmään vaiheittain siten, että maan pohjoisimmat osat siirtyivät ensimmäisenä vuonna 1972, ja viimeisenä pääkaupunkiseutu vuonna 1977. Kunnallinen peruskoulu käsittää 6-luokkaisen ala-asteen ja 3-luokkaisen yläasteen.

Noina vuosikymmeninä uskottiin, että lisääntyvän koulutuksen avulla voidaan hallita tieteellisteknistä kehitystä ja edistää sosiaalista tasa-arvoa. Systemaattinen ja kokonaisvaltainen suunnittelu leimasi koko yhteiskuntapolitiikkaa. Tärkeimpiä yhteiskunnallisia tehtäviä oli työelämän ja koulutuksen yhteensovittaminen. Tähän antoi omalta osaltaan sysäyksen 1970-luvun alun öljykriisi ja siitä seurannut nuoriso-työttömyys (Lähteenmaa, Siurala 1991, s.25).

Vuosikymmenen lopulla ja 1980-luvun alussa katsottiin nuorten ammatilliseen ja koulutukselliseen uravalintaan voitavan parhaiten vaikuttaa instituutioiden ja järjestelmien tasolla sekä myös niiden ehdoilla. Tällaisen rakenteellis-funktionalistisen ajattelutavan mu-

kaan kehitettiin peruskoulujen ja lukioiden opinnonohjausjärjestelmää ja jatkokoulutuksen valikointijärjestelmää. Tällöin uskottiin keskitettyyn ohjausjärjestelmään ja sen kaikki voipaisuuteen ratkaista nuorten koulutukselliset ja ammatilliset urasuunnitelmat. Ohjauksen tehtäväksi tuli nuorten koulutyöhön, työelämään ja vapaa-aikaan ohjaaminen. Oppilaiden yksilölliset toiveet eivät tässä ohjausjärjestelmässä kovinkaan hyvin tulleet esille, vaan ohjaus oli pikemminkin oppilasjoukkojen ohjausta (Lähteenmaa, Siurala 1991, s.25-26).

Keskitetty koulutuspaikkojen rationaaliseen täyttämiseen tähtäävä järjestelmä aiheutti monelle nuorelle sosiaalisia paineita, sillä jättäytyminen yhteishaun ulkopuolelle merkitsi jonkinlaista leimautumista. Tällaisessa tilanteessa sellaiset nuoret, joilla ei ollut riittävää valmiutta tehdä lopullista valintaa, tekivät taipumustensa kannalta virheratkaisuja, josta seurauksena oli useimmiten opiskelupaikan peruminen, keskeyttäminen tai vaihtaminen. Joustamatonta valintajärjestelmää ryhdyttiin kehittämään, ja vuodesta 1984 lähtien on ollut mahdollista hakea ammatilliseen koulutukseen kevään yhteisvalinnan lisäksi myös syksyllä. Lisäksi vuonna 1987 laajennettiin valintakriteerejä siten, että mahdolliseksi tulivat myös työkokemusvalinta ja joustava valinta (Siurala 1994, s.225).

3.4. Koululainsäädännön uudistus

Kuluneen kymmenen vuoden aikana Suomen koulupolitiikassa on tapahtunut hyvin paljon ja merkittäviä muutoksia. Tärkeimpänä kehityksenä voidaan pitää keskitetyn hallinnon purkamista ja päätöksenteon siirtämistä kunnille ja yksittäisille kouluille. Koululainsäädäntöä uudistettiin erityisesti julkisen hallinnon kehitystä vastaavasti. Vuoden 1985 koululainsäädännön uudistuksessa laajennettiin oppivelvollisuus käsitteeseen koko ikäluokkaa, tasokurssijärjestelmästä luovuttiin, erityisopetusta laajennettiin keskiasteisesti kehitysvammaisille opetushallinnon toimesta, opetussuunnitelmajärjestelmässä kuntakohtaisuutta lisättiin ja tuntikehysjärjestelmä toteutettiin. Kuntien kouluhallinnoille siirrettiin tehtäviä ja samalla lisättiin kuntien omaa päätösvaltaa kouluun ja opetukseen liittyvissä asioissa (Toivonen 1991, s.9).

Vuoden 1991 koululainsäädännön uudistuksessa painottuu kouluhallinnon uudistaminen. Tähän vaikuttivat tuolloin vapaakuntakokeilu, normiohjauksen vähentäminen ja julkisen hallinnon yleinen kehittäminen. Merkittävimpiä vuoden 1991 koululainsäädännön uudistuksista ovat:

1. Luottamuselinhallinnon uusiutuminen. Koululautakunta ei ole enää paikallinen koulutoimen ylimpänä luottamuselimenä.
2. Viranhaltijaorganisaation uudistaminen. Koulutoimen johtajan viran tilalle voidaan perustaa laaja-alaisempaa tehtävää hoitavan viranhaltijan virka. Joissakin kunnissa kouluvirasto on laajentunut koulutuspalvelukeskukseksi, johon peruskoulun ja lukion lisäksi kuuluvat esimerkiksi kansalaisopisto, kauppaoppilaitos ja ammatillinen aikuispalvelukeskus. Koulutoimenjohtajan viran tilalle on perustettu toimialajohtajan määräaikainen virka.
3. Johtosääntöjärjestelmän muuttuminen. Itse johtosääntö voi olla muukin kuin koulutoimen oma johtosääntö, ja sen sisältö on vapaammin kunnan ratkaistavissa.
4. Tehtävien ja toimivallan uudelleenorganisointi. Kaikki tehtävät ovat johtosäännössä mahdollista uudelleenjärjestää, vaikka säännöksissä onkin nimetty viranhaltioita ja luottamuselimet tehtävien suorittajiksi.
5. Muutoksenhakujärjestelmän muuttuminen. Valitusten käsittely selkeytyy kun käytetään lähes yksinomaan kunnallisvalitusta.
6. Normiohjauksen vähentäminen. Keskushallinnon ohjeista on suurin osa poistettu, ja kunnille tarkoitetuilla sitovilla normeilla täytyy olla lain valtuutus.
7. Yksityiskohtaisesta toimintaohjauksesta on luovuttu. Säännöksiin jääneiden asioiden kuvaustapa on muutettu laaja-alaiseksi toimivaltakuvauksiksi.
8. Opetuksen järjestelyä kevennetään. Opetussuunnitelmien perusteissa ja valtioneuvoston tuntijakopäätöksessä annetaan nykyistä suurempia väljyyksiä opetuksen kokoamiseksi ja integroimiseksi.
(Toivonen 1991, s.9-10).

Koululainsäädännön uudistus ajoittui samaan aikaan valtiosuuslain-säädännön uudistuksen kanssa. Valtiosuuslainsäädännön uudistuksen tavoitteena on ollut antaa kunnille mahdollisuus vapaammin hoitaa taloutensa, mutta

samalla kuntien on täytynyt etsiä taloudellisimpia ratkaisuja menojensa suhteen. Kunnat voivat käyttää valtionosuuksiaan yhtä vapaasti kuin verotulojaan, ja tämä luonnollisesti antaa kunnille enemmän mahdollisuuksia painopisteiden valintaan kuin entinen tehtäväsidonnainen järjestelmä (Toivonen 1991, s.7-9. Blom, Lipsanen 1993, s.21).

3.5. 1990-luvun uudistunut koulutusjärjestelmä

Vuonna 1989 opetusministeriö aloitti julkisen keskustelun peruskoulun jälkeisen koulutuksen perusteellisesta kehittämistarpeesta. Keskustelussa hahmoteltiin uutta koulutusjärjestelmää, joka koostuisi seuraavista koulutusasteista:

1.Koko ikäluokan peruskoulu.

2.Koko ikäluokalle tarkoitettu nuorisokoulu/nuorisoasteen koulu.

3.Korkea-asteen koulutus, johon kuuluvat ammattikorkeakoulut sekä tiede- ja taidekorkeakoulut.

4.Laajeneva ja monipuolistuva aikuiskoulutus.

(Lehtisalo 1991, s.100)

Seuraavalla sivulla olevassa kaaviossa tarkastellaan tätä uutta kehittynyttä koulutusrakennetta ja siihen liittyviä erilaisia koulutusväyliä. Koulutusrakenteen tarkoituksena on antaa koko ikäluokalle vähintään toisen asteen tasoinen ammatillinen koulutus. Tulevaisuudessa opistoaste on tarkoitus korvata ammattikorkeakoulutuksella. Ammattikorkeakoulut ovat tällä hetkellä joko vakinaisia tai väliaikaisia.

Kaavio 2. Uusi koulutusrakenne ja koulutusväylät.

KORKEA-ASTE	YLIOPISTO Korkeakoulu	AMMATTIKORKEA- KOULU 120-160 ov	OPISTOASTE 80-180 ov
TOINEN ASTE	LUKIO	AMMATIL- LINEN PERUS- TUTKINTO 80-120 ov	
	PERUSKOULU 9 vuotta		

Lähde:Koulutusopas 1996, s.17

Koulutusta on kehitetty erilaisilla kokeiluilla, joita on toteutettu vaiheittain kaikilla koulutusasteilla. Tärkeä uudistus on kohdistunut keskiasteen koulutuksen kehittämiseen. Keskeinen asema on ollut nuorisoasteen koulutuskokeilulla. Nuorisoaste muodostuu kokeilussa lukiosta ja ammatillisen koulutusasteen opinnoista. Tätä yhteistyötä koskeva lainsäädäntö annettiin kesällä 1992 (Blom, Lipsanen 1993, s.11).

Nuorisoasteen koulutuskokeilujen tarkoituksena on vaihtoehtojen ja valinnaisuuden lisääminen muodostamalla alueellisesti ammatillisten oppilaitosten ja lukioden yhteinen kokeiluyksikkö. Tällaisesta kokeiluyksiköstä voi saada kolmenlaisia tutkintoja:

1. Lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto.
2. Ammatillinen tutkinto.
3. Yhdistelmäopinnot, joissa opintoja voi valita sekä lukion että ammatillisten oppilaitosten puolelta.

(Lehtisalo 1991, s.100)

Nuorisoasteen koulutuskokeiluja on tällä hetkellä käynnissä 16 paikkakunnalla. Opintoja voi valita lukion ja ammatillisten oppilaitosten lisäksi musiikkioppilaitoksista, kansalais- ja työväenopistoista,

kesäyliopistoista ja aikuiskoulutuskeskuksista. Eniten valinnaisuutta on uudessa vaihtoehtotutkinnossa, jonka nimi on yhdistelmäopinnot. Opiskelijalla on neljä pakollista ainetta, jotka ovat äidinkieli, toinen kotimainen kieli, vieras kieli ja matematiikka. Vapaasti valittavien opintojen osuus on 65-70 prosenttia. Yhdistelmäopinnot antavat sisällöstä riippuen jatko-opintokelpoisuuden ammattikorkeakouluun tai opistoihin. Ylioppilaskirjoitusten tai -tutkinnon jälkeen opiskelija voi pyrkiä myös yliopistoon (Koulutusopas 1996, s.22).

Nuorisoasteen koulutuskokeilut muodostavat yhdessä ammattikorkeakoulukokeilujen kanssa kokonaisuuden, jolla pyritään etsimään uusia vaihtoehtoja nykyiselle koulutukselle. Tällainen opiskelumahdollisuus antaa oppilaalle itselleen suuren vapauden valita opiskeltavat aineet. Olennaista kokeilussa on suurehko valinnaisuus, yksilölliset vaihtoehdot, ammattitaidon monipuolistaminen ja ammattikorkeakoulujen osalta kansainvälisyyden lisääminen (Koulutusopas 1996, s.22)

Oppisopimuskoulutusta voidaan järjestää perus-, opisto- ja ammatillisen korkea-asteen tutkintoihin. Sitä ei voida järjestää sosiaali- ja terveysalan opistotutkintoon. Valittavana ovat sekä aikuisten että nuorten tutkinnot (Koulutusopas 1996, s.18).

3.6. Valinnaisuutta lisätään peruskoulussa

Koko koulutusjärjestelmän kehittäminen tulee ulottua myös peruskouluun. Kun halutaan tieto- ja oppimiskäsityksen muutosta aikaan on kehittäminen aloitettava koko kansan oppivelvollisuuskoulusta. Peruskoulun kehittämisessä on lähdettävä oppijakeskeisyydestä ja sen vahvistamisesta. Lisäksi valinnaisuuden lisääminen on tämän päivän peruskoulussa olennaisen tärkeä asia. Kirjassaan Uuteen koulutusajatteluun (1993, s.115) Liekki Lehtisalo painottaa, että peruskoulua tulisi kehittää huomioimalla jälkiteollisen yhteiskunnan sille asettamat vaatimukset ja tavoitteet.

Valtioneuvoston koulutuspoliittisten tavoitteiden mukaan koulutusjärjestelmää kehitetään jatkuvan koulutuksen periaatteen mukaisesti painopisteen ollessa koulutustason nostamisessa, koulutussisältöjen

uudistamisessa sekä opetuksen yksilöllistämässä ja valinnaisuuden lisäämisessä.

Peruskoulun yläasteella valinnaisuuteen liittyvää kokeilua on ollut vuodesta 1988 lähtien. Laajemmin tuntijakoa muuttavia ja oppilaalle monipuolisen valinnanmahdollisuuden antavia kokeiluja käynnistyi syksyllä 1991. Näissä kokeiluissa on yleisesti pitäydytty säännösten mukaisissa oppiaineissa, mutta myös koulukohtaisia kursseja on ollut tarjolla. Oppilaan yksilöllinen opetusohjelma on toteutunut siten, että oppilaalla on mahdollisuus poiketa vahvistetusta tuntijaosta sekä oppilas on voinut painottaa omaa opiskeluaan itse valitsemaansa suuntaan niin yhteisissä aineissa kuin myös valinnaisaineissakin. Valinnaisuuden lisäämiseen pyritään kokeilutuntijaon avulla (Blom, Lipsanen 1993, s.7-8).

Seuraavassa tarkastellaan muutamia käytännön koulutuskokeiluja, joita on toteutettu eri yläasteilla.

Kärpäsen yläaste

Kurssimuotoinen vuosiluokkiin sitomaton opetus Kärpäsen yläasteella, joka alkoi elokuussa 1991. Kokeilu on toteutettu seuraavien periaatteiden mukaisesti:

- Opetus on vuosiluokkiin sitomatonta.
- Oppilaan tulee opiskella vuosittain kaikkia yhteisiä aineita valtioneuvoston kurssimäärä +/-1.
- Oppilaan tulee yhdessä huoltajansa kanssa tehdä valinnat, joita voidaan myöhemmin tarvittaessa tarkistaa.
- Valinnat tehdään vuosittain siten, että oppilaan kurssimäärä on 30.
- Peruskurssit tulee suorittaa numerojärjestyksessä. Oppilas voi jatkaa opiskelua seuraavalla kurssilla, mikäli hänellä ei ole kahta perättäistä hylättyä kurssia.
- Hylätyn kurssin voi suorittaa uusintakuulustelussa tai käydä uudestaan.
- Valinnaisia oppiaineita voidaan valita opiskeltavaksi 8. ja 9. vuosiluokalla. Valittuja valinnaisaineita tulee opiskella yläasteen aikana vähintään kaksi kurssia.
- Koulukohtaisia kursseja oppilas voi opiskella enintään kaksi kurssia lukuvuosittain.
- Päästötodistuksen saamisen edellytyksenä on valtioneuvoston hyväksy-

mä kurssimäärä -1 yhteisissä oppiaineissa.

-Oppilas saa päästötodistuksen, kun yhteisten oppiaineiden minimimäärä kurssija ja yhteensä 90 kurssia on suoritettu.

Kokeilun yhteenvedossa todetaan, että työtavat muuttuivat oppilaskeskeisemmiksi ja oppilaiden työskentely aktiivisemmaksi sekä vastuullisemmaksi. Lisäksi vuosiluokiin sitomattomassa opetuksessa on saatu tuntikehyksen käytössä syntymään jossain määrin säästöä (Blom, Lipsanen 1993, s.63).

Kuortaneen yläaste

Kuortaneen yläasteella on toteutettu joustavan yläasteen kokeilua, jonka tavoitteena on ollut:

- edellytysten luominen tutkittavien, oppilaskeskeisten ja projektityötapojen käyttöön yläasteella,
- oppilaiden erilaisten kykyjen ja kiinnostuksen huomioon ottaminen sekä oppilaan motivoiminen ottamaan vastuu omasta opiskelustaan,
- oppitunteihin sidotun ajankäytön saaminen nykyistä joustavammaksi.

Kuortaneen kokeilussa on pyritty myös vuorovaikutuksen lisäämiseen lähiympäristön kanssa käyttämällä hyväksi kirjaston tietopalvelua ja tietotupatoimintaa sekä osallistumalla alueen elinkeinoelämän ja kunnallishallinnon eri hankkeisiin. Kokeilussa käytetty jaksojärjestelmä ja kurssimuotoisuus ovat tukeneet yläasteen joustavuuden kehittämistä (Blom, Lipsanen 1993, s.71).

Hatsalan yläaste

Matemaattisten, luonnontieteellisten ja teknisten aineiden opetuskokeilua on toteutettu Hatsalan yläasteella Kuopiossa. Kokeilun tavoitteena on ollut tukea ja lisätä oppilaiden matemaattisten, luonnontieteiden ja teknisten aineiden opiskeluvalmiuksia ja opintoja ottaen huomioon oppilaiden yksilölliset kyvyt, taipumukset ja peruskoulun jälkeiset koulutusmahdollisuudet. Kokeilussa on ollut mukana Hatsalan yläasteen lisäksi Pohjois-Savon ammatillinen oppilaitos sekä Kallaveden lukio. Koulujen yhteistyönä oppilaille annetaan mahdollisuus harjoitella työn ja tekemisen avulla ajattelutaidon tiedon hankinnan ja opitun tiedon soveltamisesta (Blom, Lipsanen 1993, s.80).

Edellä kuvatut kokeilut ovat käynnistyneet 1990-luvun alkuvuosina. Kokeilut ovat osoitus siitä, että peruskoulussa koetaan tarvetta uudistaa opetusta ja opetusmenetelmiä. Tällä hetkellä jaksolukua ja kurssimuotoisuutta toteutetaan lähes joka yläasteella ympäri maata. Lisäksi valinnaisuutta on lisätty huomattavasti yläasteilla. Kuopiossa esimerkiksi kaikki yläasteet toteuttavat lukujärjestyksen laadinnassa joko kolmi- tai nelijaksojärjestelmää. Koulukohtaiset opetussuunnitelmat ja uusi tuntijakojärjestelmä mahdollistavat koulujen jonkinasteisen erikoistumisen ja opetuksen painottamisen.

4. KOULUN KRIISI

UNESCO:n perustaman Kansainvälisen kasvatuksen suunnittelun instituutin (IIEP) johtajan Philip Coombsin mukaan koulun kriisin keskeinen piirre on koulun sisäinen inertia (hitaus), traditiossa pitäytyvä konservatiivisuus nopean yhteiskunnallisen muutoksen oloissa. Koululaitos toimii irrallisena ympäröivästä yhteiskunnasta. Tästä johtuu myös koulutuksen uskottavuuden kriisi. Eri yhteiskunnalliset intressiryhmät eivät usko koulun kykyyn vastata muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin. Koulujärjestelmän ja muuttuvan yhteiskunnan välinen ristiriita syvenee jatkuvasti monimutkaistamalla koululaitoksen hallinnollisia rakenteita ja muodostamalla uusia ohjausmuotoja, hierarkiatasoja, erityistehtäviä ja asiantuntijaelimiä (Miettinen 1994, s.156).

Koulun kriisiä voidaan etsiä myös koulun omista ilmiöistä. Näitä ovat opintoaikojen pidentyminen, opintojen keskeyttämislukujen nousu ja tyhjien aloituspaikkojen luvun kasvu ammattikouluissa. Edellä esitetyt koulun kriisin merkit kuvastavat myös nuorten muuttuneita käsityksiä koulusta ja koulutuksesta. Postmodernitulkintojen mukaan kollektiivisten instituutioiden, arvojen ja normistojen merkitys yksilöiden elämää ja valintoja ohjaavina tekijöinä on muuttunut. Nuoret ovat alkaneet hakea ja vaatia yksilöllisempiä ratkaisuja ammattiuran suunnittelussa ja toteuttamisessa. Perinteinen elämänuramalli, koulu - työ - vapaa-aika, on nykynuorten elämässä muotoutunut yksilöllisemmäksi tavaksi opiskella, viettää vapaa-aikaa ja tehdä töitä (Koulutuksen tuottavuus 1990, s.23. Lähteenmaa, Siurala 1991, s.27).

4.1. Rationalisoitu opetustyö ja luokkahuoneopetus

Koulu koetaan erilliseksi saarekkeeksi muusta yhteiskunnasta. Koulu ei pysty reagoimaan tarpeeksi nopeasti yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin, ja se tulee näin ollen aina hieman jälkijunassa muusta kehityksestä. Reijo Miettinen tarkastelee kirjassaan Koulun muuttamisen mahdollisuudesta (1994) kouluhallinnon ja rationalisoidun opetustyön kehittymistä. Teollistuvassa yhteiskunnassa koulu laajeni vähitellen käsittämään koko väestön. Laajentuneen koulujärjestelmän

hallitsemiseksi syntyivät kouluhallinto ja samalla koulun suunnittelun ja ohjauksen välineet. Samaan aikaan kouluhallinnon muodostumisen kanssa kehittyi myös rationalisoitu opetustyö, joka tarkoittaa koulujärjestelmän toiminnan suunnittelua, ohjausta ja kontrollia. Rationalisoidussa opetustyössä on nimenomaan kysymys siitä, kuka kontrolloi luokkahuonetta (Miettinen 1994, s.8,s.97-98).

Rationalisoidun opetustyön kehittyminen on vahvistanut opetuksessa valmiin erillistiedon mekaanista omaksumista ja perinteistä luokkahuoneopetusta. Luokkaan sidottu opetuksen malli on kouluinstituution rakenteeseen ankkuroitunut toimintatapa. Tätä vakiintunutta tapaa on selitetty seuraavilla seikoilla:

- 1.Reproduktioteorian mukaan perinteinen luokkahuoneopetuksen malli vastaa yhteiskunnan valtarakenteita ja sosiaalista niihin.
- 2.Kouluinstituution rakenteelliset piirteet, luokkahuone, opetussuunnitelma, oppimateriaalit ja opetuksen ajallinen jäsentyminen ilmentävät toimintatavan muuttumattomuutta.
- 3.Luokkahuoneopetus on 'käyttöteoria', perinnäinen ja luonnollinen selviämisen tapa, keino hallita luokkahuoneen pienoisyhteiskunnan myrskyistä elämää. Luokkaan sidotussa opetustoiminnassa keskeisintä on pirstaleisen ja pinnallisen tiedon muistaminen ja uudelleen tuottaminen. Tällainen kouluoppimismalli johtuu koko koululaitoksen eristymisestä yhteiskunnan muusta toiminnasta ja työstä (Miettinen 1994, s.199-201).

4.2. Koulussa ei ole kivaa

Syksyllä 1995 Opetushallituksen lehti Spektri (8/95) kirjoitti laajasti Maailman terveysjärjestön WHO:n kansainvälisestä koulu-laistutkimuksesta. Tutkimuksesta käy ilmi, että suomalaisilla oppilailta ei ole kiva olla koulussa. Jotain kertoo se, että koko Euroopassa ainoastaan Pietarin alueen koulupojat viihtyvät koulussa huonommin kuin suomalaiset ikätoverinsa. Suomesta tähän keväällä 1994 tehtyyn tutkimukseen osallistui kaikkiaan 6000 peruskoululaista. Kaikkien tutkimustulokset eivät anna kovin rohkaisevaa kuvaa suomalaisesta kouluelämästä.

Suomalaisista pojista ainoastaan 34 prosenttia kokee, että koulussa on kiva olla. Tytöistä taas 51 prosenttia ilmoitti viihtyvänsä koulussa. Vertailun vuoksi Norjassa pojista 64 prosenttia ja tytöistä 70 prosenttia vastasi, että koulussa on kiva olla. Kansainvälisessä vertailussa suomalaispojat sijoittuvat joukon hännille.

Suomalainen luokkahuoneilmapiiri ei myöskään ole kovinkaan innostava. Enin osa tutkimukseen osallistuneista suomalaisista oli sitä mieltä, ettei opettaja innosta eikä kannusta heitä tarpeeksi ilmaisemaan itseään tunnilla. Oppilaita ei kuunnella eikä heidän anneta puhua. Oppimistavoitteiden saavuttaminen on tärkeämpää kuin oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi.

Vastaavia tuloksia on saatu muistakin koulututkimuksista. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisema Peruskoulun arviointi 90-tutkimus osoittaa, että ala-asteen viimeisellä luokalla koulunkäynti ei olekaan enää kivaa. Yläasteella koulunkäynti tuntuu yhä vaikeammalta eikä oppiminen edisty kovinkaan hyvin. Opiskelukokemukset ja -asenteet alkavat muuttua kielteisemmiksi. Koulu alkaa tuntua ikävältä paikalta, jossa tietoa pöntätään päähän suoritusten vuoksi eikä itsensä kehittämisen vuoksi. Tutkimuksessa tuodaan esille myös eräitä vaihtoehtoja kouluviihtyisyyden parantamiseksi. Opiskeluasenteita ja kouluviihtyvyyttä voisi parantaa vaihtoehtoisten menetelmien ja valinnaisten opiskeluohjelmien sekä yhteisvastuullisten tehtävien käyttö (Linnankylä, Saari 1993, s.196).

4.3. Säilyttävä oppiminen

Juhani Räisänen käsittelee kirjassaan Mahdollisuudeksi avautuva koulu (1992, s.23) kriittiseen sävyyn Suomen koululaitosta ja sen opetus-toimintaa. Räisänen mukaan koulu on kehittynyt:

1. Professionaaliseksi organisaatioksi, jossa opettajat työskentelevät mitaten rahalla jokaisen työpanoksen, joka liittyy koulun kehittämiseen tai luokkatyöskentelyn ulkopuoliseen toimintaan.
2. Byrokraattiseksi organisaatioksi, jonka toimintaa ohjaa keskus- ja paikallishallinto.
3. Pakko-organisaatioksi, jonne lapset oppivelvoitetaan ja nuoret ja

aikuiset ohjataan.

Koulun oppimisenäkemys on Räisäsen mukaan säilyttävä oppiminen. Säilyttävällä oppimisella hän tarkoittaa pysyvien näkemysten, menetelmien ja sääntöjen omaksumista tunnettujen ja toistuvien tilanteiden hallitsemiseksi. Tämä oppimisenäkemys pyrkii säilyttämään olemassaolevan järjestelmän tai vakiintuneen elämäntavan ja toimii samalla kaikkinaista muutosta vastaan. Säilyttävä oppiminen on syynä siihen, ettei Suomessa ole saanut tilaa erilaiset pedagogiset suuntaukset ja koulut. Koulussa ja opetuksessa on jätetty huomioimatta työpaikoilla tapahtuva kokemusoppiminen, ja oppisopimuskoulutus on jäänyt selkeästi ammattikoulutuksen jälkeen.

Säilyttävän oppimisen koulutuspoliittinen ihmiskäsitys on Räisäsen mukaan holhoava ja hallittu. Opetustoiminta on kytketty ulkoiseen ohjaukseen ja kulttuuritradition pysähtyneisyyteen. Opetus on persoonatonta ja toistaa samanlaisia sisältöjä. Tästä on seurauksena se, että koulu on heikentynyt muihin kasvattajayhteisöihin nähden ja samalla vieraantunut ympäristöstään. Räisäsen mukaan koulu välittää elämäntieteisiä arvoja, jotka heijastuvat nuorten itsetunnon heikoutena, riippuvuutena, osallistumattomuutena ja yksiarvoisuuteen nojaavana elämäntapana.

Kaavio 3. Koulu normatiivisuuden puristuksessa.

NORMIKOROSTEINEN KOULUTUSPOLITIIKKA	vastakkaisuus	TOIMINTAKOROSTEINEN KOULUTUSPOLITIikka
Arvostettu ja haluttu koulutuspolitiikan akseli	RAJOITETTU KOULU	Ei-arvostettu ja ei-haluttu koulutuspolitiikan akseli
IDEOLOGIOISTA JA HALLINOSTA OHJAUTUVA	vastakkaisuus	YMPÄRISTÖSTÄ JA IHMISISTÄ OHJAUTUVA

Lähde: Räisänen 1992, s.27

Kuviossa vasemman puoleinen koulutuspoliittinen akseli ilmentää holhoavaa ja keskitettyä koulutuspolitiikkaa, jota ollaan viime vuosina ryhdytty purkamaan. Taas oikean puoleinen toimintakorosteinen koulutuspolitiikka näkee ihmisen toimivana ja tiedostavana. Räisänen mukaan toimintakorosteinen koulutuspolitiikka sallisi koulutuksen kaikilla tasoilla sallivuuden, luovuuden, omaehtoisen toiminnan ja vapauden ilmentymistä. Oppilaat tuntisivat itsensä tärkeiksi ja motivaatio koulua kohtaan kasvaisi. Räisänen on kriittisesti sitä mieltä, että holhoava koulutuspolitiikka on läpäissyt koko järjestelmän eduskunnasta yksittäiseen luokahuoneeseen saakka. Vieläpä kokonainen sukupolvi on hukannut kansainvälisyyteen liittyvät luovat mahdollisuudet (Räisänen 1992, s.28-29).

4.4. Koulun merkitys muuttuu

Thomas Ziehe kysyy kirjassaan Uusi nuoriso (1991,s.58), mitä tämän päivän nuori voi oppia vanhemmiltaan? Kirjassaan Ziehe toteaa, että nuoruuden ikävaihe on pitkälle teollistuneissa yhteiskunnissa pidentynyt merkittävästi, mutta toisaalta nuoruusaika aikuisuudesta kulttuurisesti ja psyykkisesti selvästi erottuvana vaiheena on lyhentynyt. Nuorilla on Ziehen mukaan tarkoitus päästä niin varhain kuin suinkin käsiksi aikuiselämän mahdollisuuksiin.

Suomessa oppivelvollisuus takaa sen, että noin 99,8 prosenttia ikäluokasta saa peruskoulun päästötodistuksen. Oppivelvollisuutensa jättää suorittamatta ainoastaan 2-3 promillea ikäluokasta. Tilanne oli erilainen 1970-luvulla, jolloin koulunsa keskeyttäneitä oli huomattavasti enemmän. Kokeeko tämän päivän nuori koulun eritavoin kuin 1960-luvun nuori? Thomas Ziehen mukaan koulussa on havaittu taipumusta opetuksen formalisoitumiseen ja muuttumiseen yhä epäpersoonallisemmaksi ja abstraktimmaksi. Hänen mukaan opetuksen 'taylorisoinnin tendenssit' ovat selvästi nähtävissä. Ziehe ei kuitenkaan ihaile aikaisempaa koululaitosta, joka ei hänen mukaansa ollut käytäntöön suuntautuneempi, ei inhimillisempi eikä vapaampi. Jos tämän päivän oppiaineet ja -sisällöt ovat irrallisia todellisuudesta, niin sitä ne olivat aikaisemminkin koulussa. Tuolloin sisältöjen järjestämistä

auttoi kulttuurisesti peritty kehikko. Tämän kehikon ansiosta irrallisuus ei ollut yhtä kouriintuntuvaa mitä tänä päivänä.

Aikaisemmin oppilaan suhde opettajaan ja koko kouluinstituutioon pohjautui aivan toisella tapaa kerrostuneeseen sukupolvienväliseen suhteeseen. Opettaja edusti ensisijaisesti aikuisten maailmaa. Hän sääteli yhdessä vanhempien kanssa nuoren asteittain tapahtuvaa sisäänpääsyä tähän aikuisten todellisuuteen. Kaikkinensa aikuisten maailma oli etäisempi ja samalla halutumpi. Oppilaiden käsitys koulutodellisuudesta ja omasta roolistaan siinä oli sidoksissa perinteiseen indentiteettimalliin. Ziehen mielestä koulu hyötyi perinteisten sukupolvisuhteiden antamasta ilmaisesta tuesta (Ziehe 1991, s.165-166).

Nykyajan koululaisen täytyy sietää koulun arkityötä ja oppilaan toive on tulla jätetyksi rauhaan. Koulu on menettänyt auramaista sädekehäänsä ja tämän seurauksena koulun toiminta on alkanut näyttää alastomalta, pitkästyttävältä, absurdilta ja vieraalta. Tätä tyhjiötä ei voida Ziehen mielestä täyttää millään erityisjärjestelyillä tai tekniikalla, ei millään didaktisella erikoistumisella tai muulla opettajan opetuskäyttötymisen hienosäädöllä (Ziehe 1991, s.169).

Mitä valmiuksia lapsi ja nuori saa astuessaan koulutuksen rattaisiin? Gunnar Adler-Karlsson esittää kirjassaan Koulu - pysäköimispaikka tarpeettomille vai tie sisäiseen avartumiseen (1984, s.46-49), että vanhan koulun pyrkimyksenä oli valmistaa lapsi elämää varten, ja uuden koulun tarkoituksena on valmistaa lapsi työelämää varten. Adler-Karlssonin mielestä lapsille ei enää anneta elämäntaidollisia vaan työhön liittyviä tietoja. Koulu tulee kuitenkin tässä mielessä uudistumaan siten, että yhteisestä koulukasvatuksesta tulee todennäköisesti enemmän elämään suuntautunut koulu, jossa elämä ei merkitse pelkästään työelämää. Tällaisessa koulussa vanhat humanistiset oppiaineet saavat tärkeän aseman, koska niiden kautta oppilas saa perusvalmiudet ja kyvyn ymmärtää luontoa, yhteiskuntaa ja ihmistä.

Edellä esitetty Adler-Karlssonin uudistunut kouluvisio on valitettavasti aika kaukana tämän päivän koulusta ja koulun opetus- ja kasvatustavoitteista. Koko koulutusjärjestelmää on lähdetty kehittä-

mään nimenomaan työelämän kehitystä ja tarpeita silmällä pitäen. Työelämän muutokset ja markkinatalouden näkymätön käsi ohjaavat kaiken tason koulutuksen kehittymistä. Koulujen valinnaisaineet heijastavat nykyajan työelämässä tarvittavia kvalifikaatioita. Suosituimpia valinnaisainekursseja ovat ATK, kielet ja matematiikka. Nuoret ja valveutuneet koululaiset tunnistavat ajan merkit ja tekevät valintoja sen mukaisesti.

4.5. Opintojen ohella tapahtuva työnteko lisääntyy

Lasse Siuralan (Siurala 1994, s.226-227) tutkimuksen mukaan koululaisten ja opiskelijoiden kiinnostus koulutuksen ohessa tapahtuvaan työntekoon on lisääntynyt 1990-luvulla. Syksyllä 1989 noin kolmannes 15 vuotta täyttäneistä opiskelijoista ja koululaisista oli työssä samanaikaisesti opiskelun kanssa. Helsinkiläisistä peruskoulun yläasteen oppilaista (12-16-vuotiaat) noin joka viides käy töissä, ja lukiolaisista (16-19-vuotiaat) vajaa puolet (44%). Seuraavassa taulukossa tarkastellaan helsinkiläisten koululaisten opintojen ohella tapahtuvaa työssäkäyntiä.

Taulukko 1. Helsinkiläisten koululaisten työssäkäynti iän ja sukupolven mukaan keväällä 1990.

IKÄ	(%) KÄY TYÖSSÄ	(%) HALUAISI TYÖTÄ	N
12-13	16	29	224
14-15	22	21	404
16-17	41	8	467
18-19	48	5	109
SUKUPUOLI			
Pojat	26	13	637
Tytöt	36	16	567

Lähde: Siurala 1994, s.227

Siuralan mukaan koululaisten ja opiskelijoiden lisääntynyt työssäkäynti voidaan tulkita puhtaan lineaarisesti etenevän koulusta työhön-mallin murenemiseksi (Siurala 1994,s.227).

4.6. Koulun keskeyttäminen liian yleistä

Suomessa oppivelvollisuus tarkoittaa sitä, että jokainen suomalainen aloittaa viimeistään seitsemän vuotiaana koulunkäynnin käyden sitä niin pitkään kunnes oppivelvollisuus on suoritettu. Oppivelvollisuus-aika on lain mukaan kymmenen vuotta (Toivonen 1991, s.81).

Yleensä lähes kaikki suorittavat oppivelvollisuutensa ja saavat peruskoulun päästötodistuksen. Niiden nuorten määrä, jotka syystä tai toisesta eivät saa peruskoulun päästötodistusta on hyvin pieni. Aivan viime vuosina tehdyt tutkimukset osoittavat, että peruskoulunsa keskeyttäneiden määrä olisi hieman kasvanut. Mikko Takalan tutkimuksessa (Takala 1992, s.23) todetaan, että peruskoulun keskeyttäneiden määrä on viime vuosina lisääntynyt ja keskeyttäminen on pysyvää, yleistä ja laajamittaista.

Kuinka yleistä koulutuksen keskeyttäminen on sitten Suomessa? Kun asiaa tarkastellaan kaikkien koulutustasojen osalta, niin keskeyttäminen on ollut ja on edelleenkin liian yleistä. Asiaa valoittaa jonkin verran seuraava taulukko, joka kuvaa opintonsa keskeyttäneiden määrää lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa.

Taulukko 2. Opintonsa keskeyttäneet lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa vuosina 1985-1992.

VUOSI	LUKIO (%)	AMMATILLINEN KOULUTUS (%)
1985	5.7	8.3
1986	5.9	8.1
1987	6.4	8.1
1988	6.8	8.7
1989	7.1	9.5
1990	6.0	8.5
1991	4.8	7.8
1992	4.5	7.8

Lähde: Tilastokeskus Education 1994:3.

Taulukosta huomataan, että lukiolaisten ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien nuorten koulun keskeyttäminen kasvoi 1980-luvulla ja huippu saavutettiin vuonna 1989. Uudelle vuosikymmenelle käännyttyäessä koulun keskeyttäminen on vähentynyt melko huomattavasti erityisesti lukiolaisten keskuudessa.

Samanlainen kehitys on ollut myös yliopistoissa opiskelevien kohdalla. Keskeyttäneiden määrä väheni 1990-luvulle siirryttyä. Vuonna 1990 opintonsa keskeyttäneitä oli 6.7 prosenttia, ja sitä seuraavana vuonna 5.5 prosenttia kaikista opiskelijoista keskeytti opintonsa (Tilastokeskus Education 1994, s.33).

Viime vuosikymmenellä vallinnut hyvä taloudellinen tilanne ja mielenkiintoiset työtarjoukset houkuttelivat monia nuoria työelämään koulunkäynnin ja opiskelun kustannuksella.

4.7. Keskeyttäminen peruskoulussa

Peruskoulun osalta tilanne on ollut erilainen keskeyttämisen suhteen. Peruskoulun keskeyttäneiden määrä väheni voimakkaasti 1980-luvulla. Lukuvuonna 1987/88 peruskoulusta erosi 102 nuorta, mikä oli 0.2 promillea koko peruskouluikäisestä ikäluokasta. Hieman erilainen oli tilanne 1970-luvulla, jolloin peruskoulun keskeyttäneitä oli vuosittain pelkästään Helsingissä noin 100 oppilasta (Tilastokeskus 1994, s.19. Lähteenmaa, Siurala 1991, s.19).

Onko tilanne sitten peruskoulunsa keskeyttäneiden osalta muuttunut 1990-luvulla? Tällaisen kuvan saa Mikko Takalan väitöskirjan tuloksista (Takala 1992, s.25) ja Vintiötyöryhmän muistiosta (1992, s.4). Molemmista todetaan, että peruskoulun keskeyttäneitä on vuosittain noin 2 prosenttia ikäluokasta. Seuraavan sivun taulukosta huomataan, että peruskoulunsa keskeyttäneiden määrässä on tapahtunut hienoista kasvua 1990-luvun puoliväliin tultaessa.

Taulukko 3. Oppivelvollisuutensa laiminlyöneet oppilaat vuosina 1986-1994.

LUKUVUOSI	YHTEENSÄ	POIKIA (%)
1986/87	152	57.9
1987/88	167	59.9
1988/89	139	62.6
1989/90	150	62.7
1990/91	139	56.8
1991/92	120	55.8
1992/93	84	64.3
1993/94	96	57.3

Lähde: Tilastokeskus 1994, s.19

Oppivelvollisuutensa laiminlyöneeksi katsotaan sellaiset oppilaat, jotka eivät lukuvuoden aikana ole lainkaan osallistuneet peruskouluopetukseen. Taulukosta käy ilmi niiden oppilaiden määrä, jotka ovat vielä oppivelvollisuusiässä, mutta eivät ole osallistuneet koulutyökentelyyn. Lisäksi on huomioitava ne oppilaat, jotka ovat ylittäneet oppivelvollisuusikänsä, mutta eivät ole saaneet peruskoulua suoritettua. Näitä oppivelvollisuusiän ohittaneita nuoria erosi peruskoulusta lukuvuonna 1993/94 kaikkiaan 119 (Tilastokeskus 1994, s.19).

Oppivelvollisuutensa laiminlyöneiden määrä on pysynyt melko pienenä tarkasteltavana ajankohtana. Suunta on ollut laskeva tämän vuosikymmenen alkuvuosiin asti, mutta lukuvuonna 1993/94 määrä oli hieman korkeampi mitä edellisellä vuonna. Poikien osuus oppivelvollisuutensa laiminlyöneistä oppilaista on ollut reilusti yli puolet.

Jokainen tilastoihin viety merkintä peruskoulunsa keskeyttäneestä nuoresta on liikaa. Ilman päästötodistusta nuoren ihmisen urakehitys on sattuman ja kohtalon varassa. Vaikka koulunkäyntinsä laiminlyöneitä nuoria oli vain 96 lukuvuonna 1993/94, niin tämä ei kerro kuitenkaan koko totuutta keskeyttäneiden määrästä. On huomioitava ne 119 muuta nuorta, jotka erosivat peruskoulusta ilman erotodistusta.

4.8. Koulun keskeyttäminen ja syrjäytyminen

Koulussa oppilailta vaaditaan tiettyä yhdenmukaista käyttäytymistä. Oppilas, joka ei opi sisäistämään koulun normeja ja arvomaailmaa, tulee melko nopeasti leimautumaan 'häiriköksi'. Tällainen oppilas joutuu useimmiten vastatusten koulun valta- ja kontrollikoneiston kanssa. Koulu ei jätä oppilastaan yksin ongelmiansa kanssa, vaan hänet ohjataan koulussa toimivien auttajatahojen (koulu-kuraattori, koulu-psykologi) asiakkaaksi. Välttämättä oppilas ei erilaisten auttamis- ja tukitoimenpiteiden avulla kuitenkaan muuta koulunvastaista käyttäytymistään. Hän oppii käyttämään näitä hyväkseen ja samalla etsii vahvistusta ja oikeutusta omalle toiminnalleen koulun alakulttuureista. Oppilas ei ole kuitenkaan omaksunut valtakulttuurin hyväksymää sosiaalisen toiminnan mallia, ja koulun jälkeen hän ei myöskään saa enää eri auttajien tukea. Näin oppilas ajautuu irralleen yhteiskunnan normaaleina pitämistä toimintatavoista. Pahimmassa tapauksessa nuorella ei ole päästötodistusta eikä sosiaalisia taitoja selviytyä arkipäivän elämässä (Ulvinen 1993, s.19-21).

Koulunkäynnin keskeyttäminen on aina vakava asia. Se on vakava asia nuorelle ja vakava asia koko yhteiskunnalle. Keskeyttäminen saattaa johtaa pahimmassa tapauksessa syrjäytymiseen koko yhteiskunnallisesta elämästä. Syrjäytymisprosessin eri vaihteita ovat:

1. Vaikkeudet kotona, koulussa tai sosiaalisessa toimintaympäristössä.
2. Koulun keskeyttäminen tai alisuoriutuminen.
3. Huono työmarkkina-asema.
4. Täydellinen syrjäytyminen (työn vieroksunta, kriminalisoituminen).
5. Laitostuminen tai eristäytyminen yhteiskunnasta.

(Laakso 1994, s.3).

Nuoruutta voidaan pitää syrjäytymisherkkänä elämänvaiheena. Nuorten syrjäytymismahdollisuudet ovat lisääntyneet nykyisessä yhteiskunnassa. Tämän päivän nuorten elämään vaikuttavia keskeisiä muutoksia ovat:

1. Nuoruusajan pidentyminen.
2. Koulutuksen erillistyminen.
3. Nuorten erillistyminen erityiseksi ikäryhmäksi.
4. Sosiaalisen tuen ja kontrollin erillistyminen.

(Takala 1992, s.16)

Taulukko 4. Syrjäytymisen ulottuvuudet

	Koulutuk- sellinen	Työmarkki- nallinen	Sosiaalinen	Vallankäy- töllinen	Normatiivi- nen
Alueet	Koulutus- instituuti- ot	Työmarkki- nat, työ- elämä	Perhe-ja lähiyhetei- söt	Yhteiskun- nalliset vaikutus- kanavat	Julkisuus, kansalais- mielipiteet
Sisällöt	Tietojen, taitojen ja valmiuksien vähäisyys tai puuttu- minen	Työn sisäl- lyksettö- myys, huonot työolot työttömyys ja sen uhka	Siteettö- myys, ei ystäviä, si- vullisuus	Vallan ja vaikutus- mahdollii- suuksien puuttuminen	Normaali- suuden rik- kominen
Mekanismit	Valikoimi- nen, vali- koituminen koulutusa- loille- ja tasoille	Valikoimi- nen, vali- koituminen huonoihin työmarkki- na-asemiin, urautuminen työttömäksi	Avioerot, eristäminen eristyminen lähiyhetei- söstä	Joutuminen vallankäy- tön ja kontrollin erityiskoh- teeksi	Leimautu- minen ja leimaaminen norminrik- kojaksi, poikkeavak- si
Syyt ja taustateki- jät	Kilpailu koulutus- paikoista koulutus- kulttuuri, yksilöllii- set resurs- sit	Työmarkki- noiden ja työelämän muutokset	Perheen kriisi, lä- hiyheteisö- jen mure- neminen	Vallankäy- tön moni- mutkais- tuminen, kontrolli- koneistojen kasvu	Yhteiskun- nallisen ilmapiirin koveneminen
Seuraukset	Resurssien vähäisyys kovenevassa kilpailussa	Toimeentu- lo, terveys yms. ongel- mat	Sosiaalisen tuen ja ul- koisen val- vonnan heikkenemi- nen	Vähäiset mahdollii- suudet it- seä koske- viin pää- töksiin	Itselei- maaminen, identi- teetti- ongelmat

Lähde: Takala 1991, s.17

Koulunkäynnin keskeyttäminen on monen nuoren kohdalla jonkinasteisen syrjäytymisprosessin alku. Keskeyttämisen takana on monen taustatekijän kasautuminen nuoren elämässä. Nuorella ei ole mielekästä sosiaalista verkostoa. Kaikki ihmissuhteet ovat irrallisia eikä nuorella ole ainuttakaan ns.hyvää ystävää. Koulun ala-asteelta alkanut 'häirikön' ja epäonnistujan rooli on vahvistunut koko kouluajan eikä tästä roolista tahdo päästä irti aikuisenakaan.

Tänä päivänä koulunsa keskeyttänyt nuori, vailla ammatillista koulutusta jää auttamattomasti työmarkkinoiden ulkopuolelle. Tällainen nuori syyllistyy 2-3 kertaa useammin rikokseen kuin ikätoverinsa, jolla on joko opiskelu- tai työpaikka (Vintiötyöryhmän muistio 1992, s.5).

4.9. Kouluttamattomuus periytyy

Syrjäytymisvaarassa elävien nuorten kohdalla on usein vaikeutena, ettei heidän sosiaalinen taustansa millään tavoin tue koulunkäyntiä eikä vanhemmat muutenkaan ole koulutusmyönteisiä. Vanhempien koulutus- pääomalla ja nuoren koulutusratkaisuilla on selvä tilastollinen yhteyttä toisiinsa. Koulunsa keskeyttäneiden nuorten vanhemmilla ei ole kovinkaan pitkää koulutustaustaa. Monelta puuttuu kokonaan ammatillinen koulutus. Kodissa ei niinkään arvosteta koulua ja koulutusta kuin työelämää. Vähäisen koulutus- pääoman omaavissa perheissä nuoret jäävät muita useammin ilman sekä koulutusta että työtä. Alempaan sosiaaliryhmään kuuluvien vanhempien on helpompi hyväksyä lasten lyhyt koulutusura. Tätä vahvistaa vielä koulun tekemä arviointi ja luokittelu, joka vaikuttaa epäedullisesti alempien sosiaaliryhmien lasten koulunkäyntiin. Vanhempien ja lasten omat odotukset sopeutuvat nopeasti koulun toteamaan suoritustasoon (Silvennoinen 1993, s.9-10).

Donald Broady (1984, s.13) kirjoittaa oppilaiden vapaudesta valita erilaisia koulutusmahdollisuuksia seuraavasti:

"Nykyinen yhtenäiskoulujärjestelmä pitää yllä myyttiä kaikkien yhtäläisistä mahdollisuuksista päästä elämässään eteenpäin. Koulujärjestelmä kokonaisuudessaan näyttäytyy valtavana valintamyymälänä,

jossa oppilaat kuluttajina vapaasti voivat valita erilaisia koulutusmahdollisuuksia. Kuitenkin tämä valinnan vapaus on hyvin rajallista. Todellinen valinnanvapaus on niillä lapsilla, joiden vanhemmat ovat hyvinkoulutettuja ja suurituloisia".

5. NUORTEN OMAURA-PROJEKTI

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton koordinoimaa Nuorten Omaura-projektia. Tehtävänä on arvioida tämän projektin toimintaa ja tavoitteita poikkihallinnollisena projektikokeiluna. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää Omauraprojektissa mukana olevien hallintokuntien yhteistyön toimivuutta, työnjakoa, itenäisten projektien organisoitumista, mukana olevien oppilaiden asemaa ja projektissa käytettävän uuden opetusmallin toimivuutta.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton koordinoima valtakunnanlinen Omaura-projekti käynnistyi vuonna 1993 kaikkiaan viidellä eri paikkakunnalla: Helsingissä, Riihimäellä, Jyväskylässä, Kuopiossa ja Joutsenossa. Varsinainen käytännön toiminta aloitettiin näillä paikkakunnilla elokuussa -93, kun koulutoiminta yleisesti alkoi. Tätä ennen oli koko alkuvuoden tehty varsin laajamittaista ja työlästä suunnittelu- ja valmistelutyötä niin kuntatasolla kuin valtakunnallisellakin tasolla.

Aloittavissa projekteissa oli kaikkiaan 60 oppilasta lukuvuonna 1993-94. Näistä oli peruskoululaisia 39 ja loput 21 olivat jo oppivelvollisuutensa suorittaneet, mutta vailla ammatillista koulutusta olevia nuoria. Työntekijöitä projekteissa oli kaikkiaan yhdeksän. Yleensä projektipaikkakunnilla oli toiminnassa mukana kaksi ohjaa, ainoastaan Jyväskylän projektissa oli aluksi vain yksi ohjaaja.

Nuorten Omaura-projektin toimintaraportista (19.10.1993) käy ilmi, että valtakunnallisen Omaura-projektin ensimmäisen vuoden budjetti oli hieman reilu 800 000 mk, jolla pääsääntöisesti katettiin projektin suunnittelu- ja valmistelutoiminta. Kuntakohtaiset projektit ovat toimineet itsehallinnollisesti eli niillä on ollut oma kuntakohtainen talous, hallinto ja henkilöstö.

5.1. Projektin tarkoitus ja tavoitteet

Projektin työsuunnitelmassa (1993 s.4) todetaan, että valtakunnallisen Nuorten Omaura-projektin tarkoituksena on kehittää Suomeen produktiiviseen oppimiseen perustuva nuorten kokonaisvaltainen opiskelumalli,

jonka avulla pystytään auttamaan irrallisia ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, hankkimaan peruskoulun valmiudet, kiinnittymään työelämään ja löytämään oman osaamisensa alueet. Työsuunnitelmassa todetaan edelleen, että tarkoituksena on lisäksi koordinoida paikalliset kuntakohtaiset projektit yhden kokonaisprojektin puitteisiin sekä tukea projekteja koulutuksen, tutkimuksen ja yhteydenpidon avulla sekä laajentaa paikallisten projektien lukumäärää valmiuksien mukaan.

Ensimmäisen toimintavuoden ja kokemusten jälkeen määriteltiin valtakunnallisen Omaura-projektin tavoitteet neljän keskeisen osa-alueen osalta. Tavoitteissa on nyt huomioitu myös peruskoulunsa suorittaneet nuoret sekä työelämän ja koulutuksen yhteensovittaminen. Seuraavat tavoitteet on kirjattu Nuorten Omaura-projektin toimintakertomukseen (1994, s.2).

1.Vähentää nuorten syrjäytymistä luomalla perinteiseen koulujärjestelmään vaihtoehtoinen malli peruskoulun suorittamiseksi, sekä peruskoulun suorittaneille joustavia uusia väyliä työhönsijoittumiseen ja koulutukseen.

2.Kokeilla ja soveltaa Suomen oloihin sopivaksi Euroopassa ja USA:ssa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten koulutukseen kehitettyä "produktiivisen oppimisen" menetelmää, sekä kehittää suomalaisen koulujärjestelmään soveltuvia joustavia työelämän kanssa vuorovaiikutuksellisia opiskelumuotoja.

3.Hyödyntää uuden opiskelumallin luomisessa Mannerheimin Lastensuojeluliiton omaa osaamista kuten aiempien nuorisoprojektien (Lokki, Kainuun nuorisoprojekti) kokemuksia, ratkaisukeskeistä työskentelytapaa, nuorten sosiaalisten taitojen ohjelmaa, kokemuksia työskentelystä vanhempien kanssa sekä liiton laitosten tarjoamia palveluja.

4.Käynnistää suoraan MLL:n ohjauksessa toimiva nuorten Omaura-ryhmä.

Valtakunnallisen Omaura-projektin koordinoijana ja päävastuullisena organisaationa on toiminut Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Liiton rooli on ollut koko projektin ajan hyvin keskeinen ja tämä näkyy myös toiminnan painopistealueista, joiden avulla on pyritty pääsemään projektin tavoitteisiin. Painopistealueet on kirjattu Nuorten Omaura-projektin toimintasuunnitelmaan 1994 ja ne ovat seuraavat:

1.MLL koordinoi ja tukee paikallisten projektien työtä seuraavasti:

*Tavoitteena on laajentaa Omaura-projektia siten, että siinä toimii kaikkiaan 15 kuntakohtaista projektia, joiden kanssa liitto tekee yhteistyötä.

*Kouluttaa ja tukee (työnohjaus ja konsultaatio) laaja-alaisesti projektissa mukana olevia työntekijöitä, työpaikkojen yhdyshenkilöitä, nuoria ja nuorten vanhempia.

*Kehittää ja tukee Omaura-projektissa mukana oleville nuorille opiskelua tukevia erikoiskursseja (intensiivikurssit, seikkailuleirit, sosiaalisten taitojen kurssit).

*Syventää ja kehittää produktiivista oppimismenetelmää kytkemällä oppimismalliin sosiaalisten taitojen ja ratkaisukeskeisen työskentelyn näkökulma.

*Huolehtii seurannan toteutuksesta ja koordinoi projektissa tehtävää tutkimustyötä.

2.Perustetaan MLL:n ohjauksessa toimiva nuorten Omaura-ryhmä. Ryhmän avulla on tarkoitus saada tarkkaa ja luotettavaa tietoa uuden opetusmallin toimivuudesta ja tuloksellisuudesta. Saatuja tietoja hyödynnetään uusien projektien suunnittelussa ja käynnistämisessä.

*Kehitettävästä opetusmallista pyritään luomaan yksittäisille nuorille henkilökohtainen opiskelumalli, johon kytketään kokonaisvaltainen sosiaalinen tukitoiminta.

*Uusille projekteille suunnitellaan konsultaatio- ja työnohjausmalli, jonka avulla on mahdollisuus käynnistää uusi opetuskokeilu.

*MLL:n omistuksessa olevaan Yläneen kuntoutus- ja kehittämiskeskukseen perustetaan Omaura-ryhmä. Lisäksi kuntoutus- ja kehittämiskeskuksen palveluja hyödynnetään järjestämällä siellä koulutus- ja seminaarituloja.

3.Tuotetaan projektien tueksi erilaista koulutusmateriaalia sekä kehitetään ATK-pohjaista tiedonvälitystä.

*Järjestetään 3-6 valtakunnallista koulutustilaisuutta Omaura-työskentelystä kiinnostuneille.

*Tuotetaan projektien toimintaa esitteleviä julkaisuja ja videoita.

*Projekteille annetaan opastusta ja tukea nuorisotietopankki- ja freenet-tietoverkkojen käytöstä.

*Projektien käyttöön luodaan sähköistä tietokantaa.

4.Yhteistyön kehittäminen alan kansainvälisten järjestöjen sekä eri maissa toimivien kouluprojektien kanssa.

*Yhteistyön jatkaminen International Network of Productive Schools (INEPS) organisaation kanssa sekä yhteistyön käynnistäminen International Community Education Associationin (ICEA) kanssa.

*Kansainvälisen oppilas- ja opettajavaihto-ohjelman käynnistäminen sekä mahdollinen osallistuminen EU:n kasvatuksellisiin yhteistyöohjelmiin. Lisäksi kehitetään sähköisten viestimien käyttöä opiskelussa ja tiedonvälityksessä.

*Kansainvälisen INEPS konferenssin järjestäminen Suomessa (Kuopiossa) vuonna 1996.

5.2. Paikkakuntaakohtaiset projektit

Kun Omaura-projekti käynnistyi vuonna 1993, oli mukana kaikkiaan viisi kuntaa: Kuopio, Jyväskylä, Joutseno, Helsinki ja Riihimäki. Seuraavana vuonna projektiin liittyivät mukaan Mikkeli, Mikkelin maalaiskunta, Espoo sekä Mikkelissä toimiva Sairilan koulukoti. Omaura-projektin toimintasuunnitelman (1995) mukaan tavoitteena on saada kaikkiaan 15 erillisprojektia toimintaan mukaan. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vain niitä projekteja, jotka olivat mukana kokeilussa lukuvuonna 1993-94.

Kuntaakohtaiset projektit ovat toimineet itsenäisesti. Jokaisella projektilla on ollut oma talous, hallinto ja henkilöstö. Projektit ovat jakautuneet kohderyhmänsä mukaan seuraavasti: 1) peruskoulu- projektit (Helsinki, Riihimäki, Mikkeli, Mikkelin mlk., Kuopio ja Espoo), 2) lastensuojeluprojektit (Jyväskylän nuorisokoti, Sairilan koulukoti) ja ammatillisen koulutuksen projekti Joutsenossa (Nuorten Omaura-projekti 1994, yhteenveto toiminnasta v.1994, s.1).

Vuonna 1993 toimintansa aloittaneet projektit olivat Joutsenon työpajaprojektia lukuunottamatta kaikki peruskouluprojekteja. Seuraavassa lyhyt kuntakohtainen projektiesittely kustakin projektista. Esittelystä ilmenee projektin nimi, tavoite ja yhteistyötahot sekä

lyhyt kuvaus opiskelumenetelmästä. Tiedot kuntakohtaisista projekteista löytyvät Nuorten Omaura-projektin esitteestä (1993) ja Elämäkoulu-lehdestä 1/94.

Helsingin Omaura-projekti

Projektin tavoitteena on uuden oppimistavan luominen ja kouluvaikkeuksien ennaltaehkäisy. Opetuskokeilu on kaksivuotinen, ja mukana on 12 oppilasta. Helsingin projekti on tarkoitettu 8.luokkalaisille oppilaille. Oppilaat suorittavat projektin aikana peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksannen luokan eri työpaikoilla, kussakin kuuden viikon ajan yksilöllistä opetus-suunnitelmaa noudattaen. Lisäksi he osallistuvat intensiivikursseille kielissä, matematiikassa, fysiikassa, kemiassa ja historiassa. Kahden vuoden kokeilun tarkoituksena on, että oppilaat löytävät oman oppimistyylinsä, tutustuvat eri ammattialoihin ja kaupunki opiskeluympäristönä on tullut heille tutuksi.

Lukuvuosi jakautuu neljään 8.viikon jaksoon. Työjaksojen aikana oppilaat ovat työpaikalla kolmena päivänä viikossa. Kaksi päivää viikosta oppilaat opiskelevat ryhmässä tai yksilöllisesti. Opiskelussa käytetään hyväksi kaikkea kaupungissa saatavilla olevaa erityisosaamista. Opetussuunnitelma toteutetaan työpaikkakohtaisesti siten, että työpaikoilla laaditaan tehtäviä joiden sisältö voidaan yhdistää eri oppiaineiden yleisiin tavoitteisiin. Oppiaineiden hallintaa varmennetaan intensiivikursseilla (kielet, matematiikka).

Projekti aloitti toimintansa nuorisotilassa, mutta siirtyi myöhemmin Alppilan yläasteen yhteyteen. Helsingin projekti on muista Suomen projekteista ainoa puhtaasti pedagoginen kokeilu. Projektissa on koulutoimen lisäksi Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskus.

Riihimäen Omaura-projekti

Riihimäen projekti on suoraa jatkoa vuonna 1992 käynnistyneelle pajakoululle. Projektin tavoitteena on saada nuori takaisin säännöllisen elämän piiriin ja peruskoulun päästötodistuksen suorittaminen. Tavoitteena on myös hallintokuntien rajoja rikkova yhteistyö. Oppilaita on mukana kymmenen, ja he suorittavat peruskoulun 7., 8. ja 9.luokan.

Opiskelu perustuu yksilölliseen opetussuunnitelmaan. Opetuksessa käytetään produktiivisen oppimisen menetelmiä. Opiskeluun sisältyvät työpajot sekä intensiivikurssit. Näitä kursseja on pidetty fyysikasta, musiikista, atk:sta ja elektoroniikasta. Oppilaat harjoittelevat yhdessä työpaikassa kahtena päivänä viikossa kuuden viikon jaksoissa.

Mukana olevat hallintokunnat ovat tukeneet projektia eri tavoin. Koulutoimi on järjestänyt opettajan ja opetusmateriaalia, nuorisotoimi on hankkinut tilat sekä antanut osa-aikaisen työntekijän projektin käyttöön, sosiaalitoimi on myös luovuttanut yhden työntekijän projektin käyttöön sekä lisäksi antanut rahaa materiaalikustannuksiin ja erityistarpeisiin.

Riihimäen projektissa on toiminut myös vanhempainryhmä, joka on kokoontunut keskimäärin kaksi kertaa kuukaudessa.

Jyväskylän Omaura-projekti

Jyväskylän projekti toimii Hovilan nuorisokodissa ja näin ollen se on niin sanottu laitosprojekti. Nuorisokoti on tarkoitettu ensisijaisesti jyväskyläläisille 14-18 vuotiaille nuorille, joita ei voida hoitaa ja kasvattaa senhetkisessä sijoituspaikassa tai omassa perheessä.

Nuorisokodissa käynnistettiin jo vuonna 1992 oppimiskeskiseen hoitoideologiaan perustuva kokeilu. Vuoden aikana saadut kokemukset loivat hyvän pohjan elokuussa -93 käynnistyneelle produktiiviseen oppimiseen pohjautuvalle koulukokeilulle.

Nuorisokodissa toimivassa erityiskoulussa noudatetaan soveltuvin osin erityiskouluja koskevia säädöksiä. Kouluopetuksen tavoitteena on ennalta ehkäistä nuorten koulusta putoamista tarjoamalla heille vaihtoehtoinen tapa suorittaa peruskoulu loppuun. Opiskelu tapahtuu 6-7 nuoren ryhmissä. Opiskeluohjelma koostuu ryhmäopiskelusta, työskentelystä työelämässä, itseopiskelusta, suunnitellusta harrastustoiminnasta ja osallistumisesta nuorisokodin päivittäiseen elämään. Koulussa voi tarvittaessa suorittaa myös 10.luokan.

Pääasiallisena työmenetelmänä on yhteisöllisyyttä korostava työote. Koulutoimen lisäksi tärkeänä yhteistyökumppanina toimii kaupungin nuorisoverstas, jossa nuoret voivat suorittaa työharjoittelunsa.

Joutsenon Omaura-projekti

Joutsenossa on ollut omaurakokeilun ainoa työpajaprojekti (ns. putkimalli), joka on tarkoitettu jo peruskoulunsa suorittaneille (18-25 vuotiaille) nuorille. Työpajan tavoitteena on työllistää ja ohjata nuoria elämässä eteenpäin koulu- ja työelämään sekä katkaista syrjäytymiskehitys. Työpajaprojekti on työllistänyt ensimmäisen vuoden aikana 21 nuorta. Ohjaajia on projektissa kaksi.

Työpajatoiminta aloitettiin kesäkuussa -92 erityisen poikkihallinnollisen työryhmän suosituksesta. Työryhmässä oli mukana edustaja kunnan vapaa-aika-toimesta, sosiaali- ja terveystoimesta, teknisestä virastosta, koulutoimesta, yrityksistä, poliisista sekä työvoimatoimistosta. Työpajaprojekti liitettiin vuonna 1993 valtakunnalliseen Omaura-projektiin.

Työpajaprojektissa nuori palkataan työllisyysvaroin työpajaan, jossa tehtävinä ovat pajan oma toiminta ja ulkopuolelle myytävät työsuoritukset. Pajalaiset ovat myös kunnan eri hallintokuntien käytettävissä erilaisiin tehtäviin. Projektissa ovat mukana kaikki kunnan hallintokunnat. Kuitenkin käytännön tasolla aktiivisimmin ovat olleet mukana tekninen virasto, koulutoimi, sosiaalitoimi, nuorisotoimi ja työvoimatoimisto. Määrärahoja nuorten palkkaukseen on saatu työllisyysvaroista ja osin kunnan työllistämismäärärahoista. Kunnan työllistämismäärärahaan on sisällytetty pajan tarvike- ja kalustokustannukset sekä muut kustannukset.

Joutsenossa ollaan suunniteltu työpajatoiminnan rinnalle produktiiviseen oppimiseen perustuva keskiasteen koulutusjakso, joka tullaan toteuttamaan työvoimatoimen rahoittamana työvoimapoliittisena aikuiskoulutuksena.

Kuopion Omaura-projekti (Tekevä-projekti)

Kuopion Tekevä-projektin tavoitteena on antaa nuorelle peruskoulun valmiudet, tutustuttaa nuori työelämään ja kehittää nuoren sosiaalisia sekä yhteiskunnallisia valmiuksia. Projekti syntyi nuorten parissa työtään tekevien ihmisten halusta auttaa ja tukea niitä nuoria, jotka ovat vaarassa syrjäytyä koulusta sekä yleensä yhteiskunnallisesta elämästä.

Tekevä on poikkihallinnollinen yhteistyöprojekti, jossa koulutoimen lisäksi ovat mukana sosiaalitoimi, nuorisotoimi, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja seurakunnan diakoniakeskus.

Tekevä-projektissa nuorelle annetaan vaihtoehtoinen mahdollisuus suorittaa peruskoulun 9.luokka pienryhmässä. Ensimmäisenä lukuvuonna projektissa oli mukana 11 peruskoulun 9.luokkaa suorittavaa nuorta.

Tekevä-projektin lukukausisuunnitelma on jaettu eri jaksoihin, joita ovat:

-Ryhmäytymisjakso, jonka aikana oppilaat tutustuvat opiskelumenetelmään ja ovat yhden viikon ajan aloitusleirillä. Lisäksi pidetään loppuleiri keväällä.

-Työjaksot, joita on neljä lukuvuodessa. Yhden työjakson pituus on 4-6 viikkoa, jona aikana oppilaat ovat työelämässä 3.päivänä viikossa.

-Intensiivijaksojen aikana opiskellaan yhtä tai useampia aineita jaksoissa. Tällöin opiskelu voidaan toteuttaa esimerkiksi leirikoulutyypisenä.

Tekevä-projektin vastuullisena hallintokuntana on koulutoimi. Täältä osoitetaan vuosittain projektia varten määräraha, josta maksetaan opettajan palkkakustannukset sekä oppilaskohtaiset opintomenot. Nuorisotoimi on osoittanut projektin käyttöön yhden puolipäiväisen nuorisotyöntekijän. Sosiaalitoimi on varannut projektin käyttöön määrärahan, joka käytetään oppilaiden harrastustoimintaan sekä vanhempainryhmätoimintaan. Seurakunnan diakoniakeskuksen nuorisotyöntekijä on ollut projektissa mukana suunnittelutyössä ja erilaisilla leireillä. Projektin aloitusleiri on järjestetty seurakunnan leirikeskuksessa.

Tekevä-projektissa on alusta alkaen pidetty tärkeänä yhteistyötä oppilaiden vanhempien kanssa. Projektiin kuuluu vanhempainryhmä, joka on kokoontunut kerran kuukaudessa. Vanhempainryhmässä on ollut mukana n.70 prosenttia oppilaiden vanhemmista.

Projektilla on oma johtoryhmä, johon kuuluu koulutoimen, sosiaalitoimen, nuorisotoimen, diakoniakeskuksen ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton edustaja. Johtoryhmä on kokoontunut keskimäärin 4-5 kertaa vuodessa.

Projekti toimi aluksi nuorisokeskuksen tiloissa. Tilat osoittautuivat kuitenkin ahtaiksi, ja projekti sai oman nimikkotilansa tyhjilleen jääneestä koulusta.

5.3.Omaura-projektin organisaatio

Valtakunnallinen Omaura-projekti on organisoitunut projektikonaisuus, jossa on toiminut erilaisia työryhmiä. Heti projektin käynnistyttyä syksyllä 1993 perustettiin asiantuntijaryhmä, joka kokoontui ensimmäisen kerran Helsingissä 10.11.1993. Kokouksessa ryhmän viralliseksi nimeksi tuli Ohjaus- ja asiantuntijaryhmä. Ryhmän tehtäväkuva määriteltiin seuraavaksi:

- toimia ideoivana asiantuntijaryhmänä, "kehittävänä aivoriihenä".
- toimia projektin kontaktiverkkona.
- toimia mielipiteidenvaihtoforumina.
- seurata projektin toimintaa kokonaisuudessaan, arvioida ja tukea projektin kehittymistä.

Ryhmä on koostunut eri yhteistyötahoista, joita ovat olleet MLL:n lisäksi Allianssi ry, OAJ, Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus, opetushallitus, työministeriö, Helsingin kaupungin kouluvirasto, Helsingin yliopisto, opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä Taloudellinen tiedotustoimisto. Lisäksi ryhmään on kuulunut kaksi edustajaa kuntakohtaisista projekteista. Ryhmä on kokoontunut 2-3 kertaa vuodessa. Puheenjohtajana on toiminut MLL:n pääsihteeri Jaakko Itälä (Ohjaus- ja asiantuntijaryhmän muistio 1/1993 ja 1/1995).

Omaura-projektin käytännön työn ohjaamisesta ja toiminnan suunnittelusta on vastannut tehtävään erikseen palkattu projektipäällikkö. Hänen lisäksi projektiin on palkattu nuorisotyöntekijä, joka on toiminut avustavana työntekijänä. Lisäksi projektilla on ollut oma tutkija, jonka tehtäväkuvaan on kuulunut tutkimus- ja koulutustoiminnan suunnittelu ja toteutus (Nuorten Omaura-projektin toimintasuunnitelma 1994, s.2).

Ensimmäisen toimintavuoden aikana (1993-1994) Omaura-projektiin perustettiin projektiryhmä, joka kokoontui melko säännöllisesti kerran kuukaudessa suunnittelu- ja työpalavereihin. Ryhmään kuului kaikista projekteista yksi edustaja. Ryhmän ensisijaisena tehtävä oli suunnitella projektikonaisuuden toimintaa ja tavoitteita. Suunnittelutyö jakaantui 1)projektin pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja 2)

organisatorisen toiminnan suunnitteluun. Ryhmä lakkautettiin toisen toimintakauden alussa.

Erilaisten työryhmien tarve kasvoi projektin laajetessa. Ryhmät eivät ole olleet kiinteitä kokoonpanoltaan eivätkä ole kokoontuneet säännöllisesti. Työryhmät ovat toimineet alueellisesti, jolloin yhden tai useamman kunnan projektityöntekijät ovat voineet kokoontua tarvittaessa yhteen. Projektin kannalta tärkeä työryhmä on ollut opettajien ryhmä, joka on suunnitellut ja työstänyt produktiivisen opiskelun opetussuunnitelman.

5.3.1. Asiantuntijaorganisaatio

Omaura-projektia voi luonnehtia asiantuntijaorganisaatioksi, joka toiminnallaan pyrkii kehittämään syrjäytymisvaarassa oleville nuorille uudenlaista opetusmallia, joka poikkeaa varsin paljon ns. tavanomaisesta opetuksesta. Tehtävän toteuttamista varten projektiin ovat ottaneet osaa sellaiset hallintokuntien ja yhteisöjen työntekijät, jotka ovat alansa asiantuntijoita. Asiantuntijaorganisaatiolta edellytetään seuraavaa:

- tehtävien sisältämä runsas osuus suunnittelua, ongelmien analysointia ja tutkimusta,
- organisaation tarkoituksena on tuottaa uutta tai olennaisesti jalostettua tietoa,
- organisaation tehtävien onnistunut suorittaminen edellyttää sen henkilöstöltä erityistä asiantuntemusta (Nyqvist 1993, s.71).

Omaura-projektia kuvaa myös hyvin ad hoc-toiminta (ad hoc= tätä, erityistä tehtävää, varten), jossa voidaan toteuttaa työntekijätasolta lähteviä innovaatioita ja kehittää samalla virallisemmassa hallinnossa toteuttavia työn muotoja. Tällaisessa adhockraattisessa projektiorganisaatiossa pyritään välttämään suoran valvonnan ja standardimenetelmien käyttö toiminnan koordinoinnissa (Nyqvist 1993, s.72).

Seuraavassa kaaviossa esitetään erilaisten asiantuntijaorganisaatiomallien tunnuspiirteitä.

Kaavio 4.

	Konebyrokratia	Professionaalinen byrokratia	Adhokratia
Ohjauksen filosofia	Säännöt ja rutiinit dominoivat	Ammattietiikka ja ammattitutkinnot turvaavat laatutason	Asiakaskontrolli ja projektin ohjaus takaavat laadun
Työnjako	Tarkka vertikaalinen ja horisontaalinen työnjako	Ammattitutkintoihin perustuva työnjako	Asiantuntemukseen ja kokemukseen perustuva työnjako
Standardisoinnin aste	Työprosessit pitkälle standardisoituja	Vaadittava asiantuntemus aina standardisoitu	Asiantuntijat pyrkivät innovatiivisiin ratkaisuihin
Formaalisuus	Korkea formaalisuuden aste	Korkea formaalisuuden aste turvaa ammattitutkintojen arvovallan	Organisaatio perustuu projekteihin, joissa alhainen formaalisuuden aste
Keskityksen aste	Yleensä keskitetty ohjausjärjestelmä	Päätösvaltaa hajautettu asiantuntijoille, asiantuntijavalta keskitettyä	Päätösvalta projekteilla
Autonomisuuden aste	Asiantuntijayksiköiden autonomia vähäinen	Virastojen autonomia rajoitettu, asiantuntijoiden autonomia usein ohjesäännöin yms. turvattu	Projektiryhmien ja asiantuntijoiden autonomia korkea

Lähde: Nyqvist 1993,73 (Temmes,M.1992,44)

5.3.2.Organisaatio-käsitteen tarkastelua

Nuorten Omaura-projekti kokonaisuudessaan on organisaatio, joka pyrkii tiettyyn päämäärään. Organisaatioon kuuluu päämääräkuinen toiminta. Mitä muuta siihen kuuluu, sitä tarkastellaan seuraavassa hieman lähemmin.

Amitai Etzionin (Etzioni 1964 s.9) esittämä organisaatiomääritelmä on Talcott Parsonsin teoksesta *Structure and Process in Modern Societies* (1951), jossa organisaatio määritellään seuraavasti:

"Organisaatiot ovat sosiaalisia yksiköjä (ihmisryhmittymiä), joita vartavasten rakennetaan ja jatkuvasti jälleenrakennetaan erityyppisiin päämääriin." (Etzioni 1964,s.9). Tällainen määritelmä pitää sisällään sellaisia organisaatioita kuten yhtiöt, armeijat, koulut, sairaalat, kirkot, vankilat jne., mutta ei heimoja, yhteiskuntaluokkia, etnisiä ryhmiä, ystävyysryhmiä tai perheitä.

Etzionin mukaan organisaatioita luonnehtivat seuraavat seikat:

- 1)Työn,vallan ja kommunikaatiovastuun jako. Ne ovat vartavasten suunniteltu helpottamaan erityisiin tavoitteisiin pääsemistä.
- 2)Yhden tai useamman valtakeskuksen olemassaolo, mikä kontrolloi organisaation yhteisiä pyrkimyksiä ja ohjaa sitä kohti päämäärää.
- 3)Henkilökunnan vaihdettavuus, joka tarkoittaa sitä, että epätyytyttävät henkilöt voidaan poistaa ja ottaa uusia tilalle.

John Kenneth Galbraithin mukaan organisaation jäsenet ovat eriateisesti alistaneet itsensä sen pyrkimykseen jotakin yhteistä tavoitetta ajaakseen, mihin puolestaan tavallisesti sisältyy myös ulkopuolisten henkilöiden ja ryhmien alistamista (Galbraith 1984,s.67).Yhteiskunta kokonaisuudessaan muodostuu tällaisista erilaisista organisaatioista sisäisen ja ulkoisen alistumisen vaihdellussa. Esimerkiksi armeija on organisaatio, jolla on vahva sisäinen rakenne ja se odottaa jäseniltään suurta alistuneisuutta. Poliittinen puolue taas on organisaatio, jolla ei ole jäseniinsä kovinkaan voimakasta otetta eivätkä nämä ole näin ollen tiukasti alistuneet organisaation pyrkimykseen. Yritys taas vastaavasti on organisaatio, joka vaatii työntekijöiltään huomattavaa sisäistä alistuneisuutta, mutta ulkoista alistuneisuutta yritys tavoittelee asiakkailtaan siten, että ihmiset ostaisivat ja käyttäisivät yrityksen tuotteita. Hallinto organisaationa taas vaatii hyvin monella eri tavalla jäsentensä sisäistä alistumista (Galbraith 1984, s.68)

Galbraithin mukaan tärkein organisaation ominaisuuksista on sen symmetrinen kaksineuvoisuus. Organisaatio alistaa yksilön yhteisiin pyrkimykseen, ja tähän sisäiseen vallan käyttöön perustuu sen kyky

toteuttaa tahtoaan ulkopuolellaan. Tämä ominaisuus luonnehtii muuttumattomana kaikkea organisoidun vallan käyttöä (Galbraith 1984,s.70).

Kari T. Elorannan (1977) mukaan organisaatiolla tarkoitetaan usein ihmisryhmittymiä, jotka ratkovat ongelmia tai suorittavat toimintoja suhteessa keskenään. Organisaatio viittaa yleensä järjestelyyn tai järjestykseen ja sen korostetaan olevan toimiva kokonaisuus, joka on saatu aikaan osien järjestämisellä.

Sosiaalinen organisaatio voidaan nähdä kulttuurituotteena, vaihtokumppanina ympäristön kanssa, riippumattomana yksikkönä, rakenteiden ja toimintojen järjestelmänä, ajassa toimivana rakenteena, dynaamisten toimintojen järjestelmänä, prosessointijärjestelmänä, panos-tuotosjärjestelmänä ja aliryhmien rakenteena (Eloranta 1977,s.9,14).

Organisaatio ja systeemin käsite liittyvät läheisesti toisiinsa. Systeemi korostaa osien liittämistä yhteen säännölliseksi ja yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Systeemi voidaan määritellä alkioitien strukturoiduksi yhdistelmäksi, joka tyydyttää joukon toiminta- ja suoritusvaatimuksia. Käsite 'strukturoitu' viittaa siihen, että kaikki alkiot eli osat ovat keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa. Systeemitieteen piirissä organisaatiot tulkitaan systeemeiksi, joilla on kyky pyrkiä kohti tiettyä tarkoitusta, tiettyjä tavoitteita. Organisaatiot ovat näin ollen tavoitehakuksia järjestelmiä.

Sosiaalinen organisaatio systeeminä määräytyy aina sen mukaan, mitä sen toimintaosaa halutaan painottaa. Kun korostetaan sosiaalista organisaatiota inhimillisen yhteistyön ja teknologian yhteensovittelumuotoa, viitataan sosiotekniseen systeemiin. Painottaessa organisaatiossa esiintyviä yksilö-yhteisö-vuorovaikutuksia, puhutaan psykososiaalisesta systeemistä. Kun taas korostetaan organisaatiota taloudellisena järjestelmänä, puhutaan sosioekonomisesta systeemistä (Eloranta 1977,s.9-13).

Organisaatiot voidaan luokitella virallisiin eli suunniteltuihin organisaatioihin ja epävirallisiin eli informaalsiin organisaatioihin. Viralliseksi organisaatioksi kutsutaan sitä organisaation osaa, joka voidaan nähdä tietoisena kehittäytymisen tulokseksi. Ne ovat järjestelmiä, joissa ihmiset ja pääoma on harkitusti liitetty yhteen

jonkin ilmaistun tarkoituksen saavuttamiseksi. Epäviralliset organisaatiot ovat vähittäisen, enemmän tai vähemmän harkitsemattoman kehityksen tuloksena syntyneitä (Eloranta 1977, s.13-14).

5.3.3. Yhteiskunnallinen eriytyminen synnyttää organisaatioita

Etzioni pohtii kirjassaan niitä edellytyksiä, jotka ovat olleet vaikuttamassa organisaatioiden kasvuun. Hän toteaa, että nykyaikaisen tärkein sosiologinen piirre on eriytyminen. Eriytyminen on olennaista organisaatioiden vallankumouksessa kahdesta syystä:

- 1) Eriytyminen sallii uusien erityistehtävien omistautuneiden sosiaalisten yksiköiden perustamisen.
- 2) Eriytyminen mahdollistaa sellaisten `keinotekoisien` sosiaalisten yksiköiden muodostumisen, jotka on tietoisesti suunniteltu näiden funktioiden tehokasta palvelemista varten. Tällaisilla yksiköillä on normisto ja rakenne, jotka on muotoiltu sopiviksi organisaation päämäärän tai päämäärien kannalta katsoen.

Nykyaikana esiintyy lisäksi toissijaista eriytymistä. On kehittynyt valtava määrä erilaisia osayksiköitä, joilla jokaisella on omiin tarpeisiin niveltyvä organisaatorakenne (Etzioni 1964, s.154-155).

Esimerkiksi kouluorganisaation sisään on syntynyt erityistarpeita vaativia osayksiköitä, jotka vaativat omiin tarpeisiin niveltyvää organisaatorakennetta. Tällainen on tässä tutkimuksessa tarkasteltava Omaura-projekti, joka on toiminnassaan keskittynyt sellaisiin nuoriin, joille tavanomainen oppimismalli ei sovellu.

5.3.4. Yhteistyö organisaatioiden välillä

Nykyaikainen moderni yhteiskunta on organisaatioiden yhteiskunta. Kuten tämä tutkimus osoittaa, monet erilaiset organisaatiot työskentelevät saman kohderyhmän kanssa omista toimintaperiaatteistaan käsin. Yhteistyö on usein nimellistä tai sitä ei ole ollenkaan. Mitkä tekijät sitten säätelevät organisaatioiden välistä yhteistyötä? Etzionin mukaan eri organisaatioiden välisiä suhteita sääntelee josain määrin valtio lakiensa, hallinnollisten virastojensa, tuomioistuintensa ja moninaisten komiteamietintöjensä muodossa asettamalla

rajat, joiden puitteissa organisaatiot voivat toimia vuorovaikutussuhteessa keskenään (Etzioni 1964, s.160).

Silloin kun kahden organisaation välisiä suhteita ei järjestä ylempi organisaatio tai säännellä lakien muodostamisessa puitteissa, tapahtuu vuorovaikutus vaihto-, konflikti- tai yhteistoimintaprosessien mukaisesti tai neuvotteluteitse. Tähän vuorovaikutukseen vaikuttavat ekologiset, kulttuuriset ja valtatekijät.

Ekologisia tekijöitä voidaan valaista seuraavan esimerkin avulla. Tarkastellaan poliisin ja sosiaaliviraston välistä vuorovaikutusta jossain suuressa kaupungissa. Tämä vuorovaikutus määräytyy osittain ekologisten tekijäin perusteella sen mukaan missä määrin poliisi ja sosiaaliviranomainen keskittää pyrkimyksensä samalle alueelle. Mitä enemmän tällaista ekologista kosketusta esiintyy, sitä enemmän ilmenee tarvetta järjestettyyn vuorovaikutukseen.

Vallitsevalla kulttuurilla on tärkeä merkitys organisaatioiden vuorovaikutukseen. Nykyinen kulttuurinen ilmapiiri lähtee siitä, että ongelmaisten nuorten asiat kuuluvat ennemminkin sosiaali- ja nuorisotoimella kuin pelkästään poliisille. Tosin poliisin toivotaan olevan mukana yhtenä yhteistyökumppanina.

Organisaatioiden yhteistyöhön vaikuttaa myös valtatekijät. Vielä tänäkin päivänä eri hallintokunnat eivät mielellään astu toistensa varpaille tai tällaista ei sallita. Viime vuosien lama on kuitenkin vienyt julkiselta puolelta siinä määrin resursseja, että on huomattu vuorovaikutuksen lisäämiseen olevan aihetta. Koulutoimi ei yksin pysty kamppailemaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa, joten on etsittävä uusia koulutuksellisia väyliä, joissa nuori otetaan kokonaisvaltaisemmin huomioon. Tällöin yhteistyö muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa tulee ajankohtaiseksi toimintamuodoksi (Etzioni 1964, s.162-163).

Etzionin mukaan organisaatioiden vuorovaikutuksen tutkiminen ei ole täydellistä ellei tutkita tarkasti niitä elimiä, joissa eri organisaatioiden edustajat säännöllisesti tapaavat työnsä koordinoimiseksi. Erilaiset toisen asteen organisaatiot on kehitetty koordinoimaan eri

organisaatoiden toimintaa ja institutionaalistamaan niiden vuorovai-
kutusta (Etzioni 1964, s.163)

6. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

6.1. Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä on käytetty kyselymenetelmää. Tällöin tutkimuksen ytimenä on tietysti kyselylomake, jonka varaan tutkimus on rakentunut. Kyselyllä tarkoitetaan sellaista menettelytapaa, että tutkitut henkilöt itse täyttävät heille esitetyn kysymyslomakkeen, joko valvotussa ryhmätilanteessa tai, kuten tässä tutkimuksessa, kotonaan jonne lomake lähetettiin vastaajille postitse (Eskola, 1975, s. 158). Kyselymenetelmä suuntautuu lähinnä tajunnan, arkitajunnan ja ideologisen tajunnan analyysiin (Pirttilä, 1979, s. 36). Ilkka Pirttilän mukaan tässä on kyselyn ratkaisevin voima ja heikkous.

Kyselymenetelmän keskeisenä teknisenä probleemana Pirttilä pitää viestintäongelmia. Kyse on kommunikaatiosta tutkijan ja tutkittavan välillä, jossa tutkittava henkilö voi tulkita kysymykset väärin tai sitten tutkija voi tulkita vastaukset väärin. Lisäksi kyselytutkimuksen ongelmana on suuri vastaamattomien määrä. (Pirttilä 1979, s. 36). Tämä korostuu erityisesti silloin kun kyselytapana käytetään postikyselyä. Katoa voidaan huomattavasti pienentää kehotuskirjeillä, jolloin lopullinen palautusprosentti voi muodostua hyvinkin suureksi. (Viljanen 1975, s. 98-99). Tässä tutkimuksessa ei ole lähetetty erillistä kehotuskirjettä niille henkilöille, jotka olivat valittu tutkimuksen kohderyhmäksi, mutta jotka eivät palauttaneet kyselylomaketta.

Kyselytutkimuksessa kysymysten ja mahdollisten vastausvaihtoehtojen on oltava mahdollisimman selkeitä. Kyselyssä on olennaista järkevien kysymysten asettaminen ja viestinnän kaikkinaisen onnistuminen. Hyvän kysymyksen on oltava yksikäsitteinen, jolloin kysymys on formuloitava siten, että sen voi käsittää vain yhdellä tavalla. Kysymyksen tulee olla myös yksinkertainen, jolloin vastaajat tuntevat jokaisen kysymyksessä olevan sanan merkityksen. Kysymyksessä ei yleensä voi käyttää vierasperäisiä eikä murre sanoja. Kysymyksen tulee myös kohdistua vain yhteen asiaan (Viljanen 1975, s. 100). Lisäksi on tärkeää, että kysymykset suunnataan edustaville henkilöille (Pirttilä 1979, s. 37).

Tässä tutkimuksessa käytetty kyselylomake (liite 1) on jaoteltu siten, että aluksi tiedustellaan vastaajan taustatiedot, jonka jälkeen alka-

vat projektia koskevat kysymykset. Projektia koskevat kysymykset on myös jaettu eri teemoihin, joita ovat:

- projektiin osallistuminen,
- projektin merkitys hallintokunnille,
- poikkihallinnollinen yhteistyö,
- projektin hallinto ja talous,
- projektin oppilaat,
- projektissa käytettävä opetusmenetelmä.

Kyselytutkimuksen lisäksi - johtuen tutkijan asemasta Omaura-projektin organisaatiossa - on tutkimusmenetelmänä käytetty soveltuvin osin osallistuvaa havainnointia tutkimuskohteen suhteen. Grönforsin kirjassa Kvalitatiiviset kenttätymenetelmät (1985,s.92) määritellään osallistuva havainnointi seuraavasti:

"Osallistuva havainnointi on tietoista ja systemaattista osallistumista - niin pitkälle kuin olosuhteet sen sallivat - tutkittavien elämän toimintoihin ja joskus myös heidän kiinnostuksiinsa ja tunteisiinsa. Sen tarkoituksena on kerätä aineistoa suoran osallistumisen välityksellä eri tilanteista, joissa tutkijan vaikutus ulkopuolisena on pyritty minimoimaan." (Kluckhohn 1940)

Grönfors toteaa, että tutkijan ja tutkittavien välillä edellytetään olevan merkittäviä sosiaalisia suhteita. Tutkijan tulee olla enemmän kuin pelkkä tutkija siinä yhteisössä jota hän tutkii. Pelkkä tutkijan rooli ei riitä osallistuvalla havainnoitsijalle (Grönfors,1985,s.97)

6.2. Kohderyhmä ja tietojen koonti

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat paikkakuntakohtaisissa projekteissa mukana olevien eri hallintokuntien edustajat. He toimivat oman hallintokuntansa johtotehtävissä sekä käytännön työntekijöinä. Kolme vastaajaa toimi tutkimusajankohtana hallintokunnan luottamushenkilönä.

Tutkimuksen kohderyhmän valinnassa on huomioitu se, että projektit ovat olleet vähintään vuoden jo toiminnassa tutkimuksessa mukana olevilla paikkakunnilla. Koska tutkimus kohdistuu enimmäkseen hallinnonalojen välisen yhteistyön selvittämiseen, haluttiin tutkimukseen

saada mukaan erityisesti ne henkilöt, jotka toimivat omassa hallintokunnassaan hallintotehtävissä.

Alla olevasta taulukosta nähdään vastaajien hallintokunta paikkakunnittain. Taulukossa on hallintokuntien sarakkeessa `Muu`, johon olen sijoittanut projektissa mukana olevat yhteistyötahot. Näitä ovat Kuopion srk:n diakoniakeskus ja Joutsenon työvoimatoimisto.

Taulukko 5. Vastaajien hallintokunta paikkakunnittain.

	Koulutoimi	Sosiaali- toimi	Vapaa- ajantoimi	Muut .srk. .työv.t	Yhteensä
Helsinki	5		1		6
Riihimäki	5	2			6
Jyväskylä	1	2			3
Joutseno			5	1	6
Kuopio	5	2	1	2	10
Yhteensä	16	6	7	3	32

Taulukosta ei näy Riihimäen projektissa nuorisotoimen edustusta, vaikka yksi nuorisotyöntekijä on mukana projektissa. Samoin Mannerheimin Lastensuojeluliitto on mukana kaikkien paikallisprojektien toiminnassa, vaikkakaan sitä ei näy taulukossa.

Seuraavalla sivulla olevasta taulukosta nähdään vastaajien asema projektipaikkakuntien hallintokunnissa. Kyselyyn vastanneista hallintokuntien edustajista kolme ei ilmoittanut omaa asemaansa edustamassaan hallintokunnassa.

Taulukosta nähdään, että johtavien viranhaltijoiden osuus kaikista vastaajista on selvästi suurin (38 %). Kuten taulukosta voidaan edelleen havaita, rehtoreita ei tässä tutkimuksessa ole luettu johtaviksi viranhaltioiksi, vaikka he vastualueensa ja työtehtäviensä perusteella muuten varmaankin kuuluisivat tähän ryhmään. Tähän ryhmittelyyn on ollut syynä koulutoimen kunnallinen organisaattiorakenne.

Taulukko 6. Vastaajien asema hallintokunnissa.

Asema	N	%
Johtava viranhaltija	12	38
Rehtori	4	13
Opettaja	3	9
Sosiaalityöntekijä	3	9
Nuorisotyöntekijä	4	13
Luottamushenkilö	3	9
Ei asemaa (x)	3	9
Yhteensä	32	100

(x)Henkilö ei ilmoittanut asemaansa.

Varsinainen tutkimustyö suoritettiin syksyllä 1994 loka-marraskuussa, jolloin projektit olivat olleet paikkakunnilla jo vuoden toiminnassa. Vastaajilla oli näin jo vuoden kokemus omauratoiminnasta, ja Omauraprojektiin liittyviä kysymyksiä voitiin tarkastella hieman laajemmin ja kokemukseen nojautuen. Kyselylomakkeita lähetettiin kaikkiaan 47, ja vastauksia tuli 32. Vastausprosentti oli 68%. Kyselyyn vastanneista oli miehiä 22 ja naisia 10.

Vastaajista 78% ilmoitti olevansa kunnan Omaura-projektissa aktiivisesti mukana. Projektin johtoryhmän työskentelyssä ilmoitti olevan 40% vastanneista mukana. Projektin muussa toiminnassa ilmoitti olevan mukana 37% vastanneista. Seuraavalla sivulla olevasta taulukosta voidaan nähdä, kuinka kyselyyn osallistuneet vastaajat ovat toimineet Omaura-projektissa mukana.

Taulukko 7. Omaura-projektin toiminnassa mukana (henkilö voi toimia useammassa ryhmässä).

Toimintaryhmä	N	%
Johtoryhmässä	14	40
Projektiryhmässä	7	20
Tutkimusryhmässä	1	3
Muussa toiminnassa	13	37
Yhteensä	35	100

6.3. Menetelmän luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan yleensä reliabiliteetin ja validiteetin käsitteillä. Reliabiliteetillä tarkoitetaan sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Menetelmän reliabiliteetti on sitä suurempi, mitä vähemmän tuloksissa on sattumanvaraisuutta.

Menetelmän validiteetillä eli pätevyydellä taas tarkoitetaan sitä, että menetelmä mittaa sitä mitä sen pitääkin mitata. Menetelmän validiteettiä heikentävät kysymysten epäselvyys tai muut satunnaiset ja systemaattiset mittaustekniset virhetekijät (Eskola 1981,s.77,85).

Kyselytutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida Matti Grönforsin (1985) esittämän kritiikin pohjalta, joka kohdisuu kyselylomakkeiden käyttöön tutkimuksessa. Grönfors esittää seuraavaa:

"Olkoot surveylomakkeet miten taitavasti ja huolellisesti valmisteluja tahansa, tutkijan mahdollisuudet kontrolloida vastausten antamaa tietoa ja vastaajien viitekehystä ovat vähäiset. Surveytutkimuksessa ihmisten tiedonannon motivaatioihin ja myös heidän rehellisyyteensä liittyvät odotukset ovat erittäin suuret. Vaikka ei olisikaan kysymys tarkoituksellisesta epärehellisyydestä, voidaan perustellusti sanoa, että surveyn vastaukset heijastavat enemmän ihanteellista tilannetta

tai toivottua käyttäytymisen muotoa, normien ihannevaateita, kuin ilmikäyttäytymistä." (Grönfors 1985,s.12).

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa ilman muuta se, jos kyselyyn osallistuva vastaaja ei yksinkertaisesti tiedä, mistä tutkimuksessa on kyse, tai sitten haluaa kieltää edustamansa hallintokunnan osallisuuden tutkimuksen kohteena olevaan toimintaan.

Omauratutkimuksessa on validiteettiä pyritty nostamaan kysymysten selkeydellä ja kysymysten yksinkertaisuudella.

7. TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1. Omaura-projektiin osallistuminen

Kunnan hallintotoimen osallistuminen johonkin uuteen toimintaan ja kokeiluun osoittaa aina halua uudistaa ja kehittää totuttuja toimintatapoja. Osallistuminen vaatii tarkkaa harkintaa siitä, miksi kannattaa lähteä mukaan aivan uuteen kokeiluun. Lisäksi päätös osallistumisesta tulee olla yksimielinen, ja päätöksen tekoa varten tulisi olla riittävästi tietoa siitä, mihin hallintokunta on itse asiassa ottamassa osaa.

Aluksi tarkastellaan niitä tekijöitä, jotka ovat olleet vaikuttamassa koulutoimen, sosiaalitoimen, vapaa-aikatoimen, työvoimatoimen ja seurakunnan diakoniakeskuksen haluun osallistua Nuorten Omaura-projektin toimintaan. Hallintokuntien edustajille esitettiin seuraava avoin kysymys: Miksi hallintokuntanne lähti mukaan Omaura-projektiin? Vastauksissa ei näy vastaajan asemaa hallintokunnassa. Ne ovat kuitenkin jaoteltu paikkakunnittain ja hallintokunnittain.

Projektiin liittymisen syyt

Helsinki

Koulutoimi:

- Kiinnostus vaihtoehtoisiin malleihin.
- Tutkija oli aktiivinen.
- Tarve saada koulupudokkaat järjestykseen.
- Seurantatutkimus ja opetusmenetelmien kehittäminen.

Vapaa-ajantoimi:

- Peruskoulun loppuunsaattaminen on tärkeä osa nk. ennaltaehkäisevää nuorisotyötä.

Riihimäki

Koulutoimi:

- Koulupudokkaita oli kunnassa jo liikaa, projekti tarjosi konsul-

- taatioapua, kouluelämään kuuluu jatkuva uudistus.
- Halu kehittää koulupudokkaiden mahdollisuuksia selvitä elämässä.
 - Alunperin pajakouluna käynnistynyt projekti oli koulupudokkaiden pelastamiseksi, koulukotisijoitusten vaihtoehdoksi.
 - Pajakoulu oli käynnistetty jolloin se sopi luontevasti laajempaan projektiin.
 - Lähdimme liikkeelle v.1994 työvaltaisen opetuskokeilun - pajakoulun kautta - tulimme mukaan Omaura-projektiin, kun sen kautta uskomme vahvistavamme työvaltaista opetusta.

Sosiaalitoimi:

- Koulusta syrjäytyneiden nuorten auttamiseen haluttiin löytää uusia auttamismuotoja.
- Lastensuojelun kehittäminen yhdessä koulun kanssa

Jyväskylä

Koulutoimi:

- Koska olemme vastaavaa projektia toteuttaneet jo vuodesta 1988 alkaen samojen yhteistyökumppaneiden kanssa.

Sosiaalitoimi:

- Perinteiset opetusmenetelmät eivät toimineet.
- Oireilevien nuorten auttaminen ei ole vanhoin keinoin ollut riittävän tuloksellista.

Joutseno

Vapaa-ajantoimi:

- Projektin päämäärät katsottiin erittäin tärkeiksi.
- Halusta auttaa työttömiä ja kouluttamattomia nuoria.
- Vallitsevan tilanteen johdosta eli nuorten työelämästä syrjäytymisen takia, nuorisotyön ykkösavainalue
- Myös hallintokunta saa huomattavaa hyötyä nuorten työpajatoiminnasta.

Työvoimatoimi:

- Projektista hyötyä nuorille asiakkaille

Kuopio

Koulutoimi:

- Oman projektin eteenpäin viemisen ja kehittämisen vuoksi sekä tutkimustuki, kansainväliset kontaktit ja vertailtavuus.
- Yhtenenvät tavoitteet kunnan omien suunnitelmien kanssa, taustatuki ja mahdollinen rahoitus Omauran taholta merkittäviä.
- Erityisopetuksen kehittäminen.
- Järkevä toimintojen ja varojen yhteensovittaminen, vastuun kantaminen nuorisosta.
- Halusimme tukea opinnoissaan potentiaalisia väliinputoajia nuoria joille peruskoulun päästötodistuksen saaminen tuottaa huomattavia vaikeuksia.

Srk:n diakoniakeskus:

- Olin mukana suunnittelemassa ja voin itsenäisesti työaika käyttää sekä aloudellinen panos ei niin suuri.
- Liittyy toimialaan, on viranhaltija jolle toiminta voidaan työhön liittää.

Vapaa-ajantoimi:

- Edistämme hyviä hankkeita ja nuorten asiat ovat työtämme.

Sosiaalitoimi:

- Sillä arvioitiin olevan ennaltaehkäisevää vaikutusta lastensuojelun laitossijoituksiin.
- Emme tietääkseni ole mukana projektissa!

Saadut vastaukset yhdistettiin viideksi laajemmaksi syytekijäksi, jotta saataisiin kokonaisvaltaisempi kuva osallistumisen syistä:

- 1.Tarve opetuksen kehittämiseen uusilla malleilla.
- 2.Syrjäytymisvaarassa elävien nuorten auttaminen.
- 3.Hallintokuntien välisen yhteistyön kehittäminen ja järkevyyys.
- 4.Aikaisempien projektien järkevä jatke.
- 5.Tutkimustoiminta.

Seuraavasta frekvenssijakaumasta voidaan huomata, kuinka kukin syytekijä on painottunut annetuissa vastauksissa.

Taulukko 8. Syytekijöiden painottuminen hallintokuntien vastauksissa.
Otoksen prosentuaaliset luvut.

	Koulutoimi	Sos.toimi	apaa-ajant	Muut	Kaikki
1	37	33	11		27
2	26	33	56	66	39
3	16	33	33	33	24
4	11				5
5	11				5

Kuten taulukosta voidaan havaita, annetut vastaukset muodostavat kolme selvästi erottuvaa syytekijää, joiden perusteella hallintokunnat ovat liittyneet Omaura-projektiin mukaan:

- 1.Syrjäytymisvaarassa elävien nuorten auttaminen.
- 2.Tarve opetuksen kehittämiseen uusilla malleilla.
- 3.Hallintokuntien välisen yhteistyön kehittäminen, ja nuoriin suunnattujen toimintojen järkevöittäminen.

Yllättävänä voidaan pitää sitä, etteivät koulutoimen edustajat pidä hallintokuntien välisen yhteistyön kehittämistä kovinkaan tärkeänä. Lisäksi suurta ihmetystä herättää se, että Kuopion sosiaalitoimen ylin viranhaltija ei edes tiedä oman hallintokuntansa mukanaoloa projektissa. Kuitenkin sosiaalitoimi on osoittanut suuria määrärahoja Kuopion Omaura-projektin toimintaan.

Millä tasolla on päätetty projektiin liittymisestä

Hallintokunnissa projektiin osallistumisesta on päätetty eri tasoilla. Mielenkiintoista on se, että saman hallintokunnan edustajien vastauksissa on eriäviä mielipiteitä siitä, millä tasolla tämä osallistumispäätös tehtiin. Yleensä kuitenkin päätös on tehty joko lautakunta- tai johtoryhmätasolla. Esimerkiksi Kuopiossa niin koulutoimessa kuin vapaa-aikatoimessakin lopullinen päätös projektiin osallistumisesta tehtiin lautakuntatasolla.

Yksimielinen päätös?

Kuinka yksimielisiä on hallintokunnissa oltu projektiin mukaan menemisestä? Kaikista vastaajista 78 prosenttia katsoo, että edustamassaan hallintokunnassa on oltu yksimielisiä projektiin liittymisestä. Kielteisen arvion yksimielisyydestä esitti 13 prosenttia vastanneista.

Taulukko 9. Oltiinko hallintokunnassanne yksimielisiä Omaura-projektiin liittymisestä? Otoksen absoluuttiset luvut hallintokunnittain ja paikkakunnittain.

	KYLLÄ	EI	EI VASTAUSTA	YHTEENSÄ
Helsinki				
.Koulut.	3	1	1	5
.Vapaa-aikat.	1			1
Riihimäki				
.Koulut.	5			5
.Sos.t.	2			2
Jyväskylä				
.Koulut.	1			1
.Sos.t.	2			2
Joutseno				
.Vapaa-aikat.	5			5
.Työvoimat.			1	1
Kuopio				
.Koulut.	3	2		5
.Sos.t.	1		1	2
.Vapaa-aikat.		1		1
.Srk.	2			2
Yhteensä	25	4	3	32

Vastausten jakauman perusteella voidaan todeta, että Omaura-projektiin osallistumisesta oltiin varsin yksimielisiä hallintokunnissa. Kuitenkin voidaan olettaa, että esimerkiksi koulutoimen puolella asia on herättänyt jonkin verran keskustelua opettajien keskuudessa.

Onko ollut riittävästi tietoa

Uuteen kokeiluun osallistuminen edellyttää tietysti riittävän tiedon saamista ko.kokeilusta. Olivatko sitten hallintokuntien edustajat saaneet tätä tietoa ja onko se ollut heidän mielestään riittävää?

Vastaajista 75 prosenttia ilmoittaa olleensa Omaura-projektia koskevassa tiedotustilaisuudessa, jonka järjestäjänä on toiminut Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vastaavasti 19 prosenttia ilmoittaa, ettei ole ollut mukana missään projektia koskevassa tiedotustilaisuudessa. Johtavista viranhaltioista kymmenen (83%), ja luottamushenkilöistä kaksi ilmoittaa olleensa mukana Omaura-projektin tiedotustilaisuudessa.

Onko Omaura-projektista annettu tieto ollut riittävää vastaajien mielestä? Riittävällä tiedolla tarkoitetaan tässä sitä, että projektissa mukana olevat hallintokuntien edustajat tietävät kokeilun opetusmenetelmästä (produktiivinen oppiminen), pedagogisista tavoitteista, kustannuksista ja kansainvälisestä toiminnasta.

Taulukko 10. Oletteko saaneet mielestänne riittävästi tietoa Omaura-projektista. Otoksen absoluuttiset luvut vastaajan aseman mukaan.

	KYLLÄ	EI	EI VASTAUSTA	YHTEENSÄ
Johtava viranhaltija	10	2		12
Rehtori	4			4
Opettaja	2		1	3
Sos.työnt.	2		1	3
Nuori.työnt	4			4
Luottamush.	2	1		3
Ei asemaa	3			3
Yhteensä	27	3	2	32

Suurin osa vastaajista on sitä mieltä, että he ovat saaneet ja omaavat riittävästi tietoa Omaura-projektista. Käytännön toiminnan kannalta on olennaista, että kaikki asianosaiset hallintokunnat työntekijöineen tiedostavat projektin tavoitteet ja käytännön toiminnan.

Siinä vaiheessa kun hallintokunnassa on harkittu projektiin liittymistä, on johtaville viranhaltioille ja luottamushenkilöille suunnattu tiedotus olennaista. Tältä osin tiedotus Omaura-projektista ei ole aivan parhaimmalla tavalla kohdistunut, kuten taulukko osoittaa.

7.2. Omaura-projektin merkitys hallintokunnille

On selvää, että uudella kokeilulla täytyy olla jonkinlainen merkitys siinä mukana oleville yhteistyötahoille. Millainen merkitys sitten Nuorten Omaura-projektilla on mukana oleville hallintokunnille? Kysymystä tarkastellaan kolmen eri osa-alueen kautta. Aluksi tarkastellaan, onko projektilla suuri merkitys vai ei mitään merkitystä mukana olevien hallintokuntien toiminnan kehittämisen kannalta. Seuraavaksi tarkastellaan, mitä etuja ja mitä haittoja projektissa mukana oleminen on aiheuttanut hallintokunnille. Kolmanneksi tarkastellaan, kuinka hallintokunnat ovat konkreettisella tasolla huomioineet projektin omassa toiminnassaan.

Projektin merkitys

Sitä, millainen merkitys Omaura-projektilla on mukana olevien hallintokuntien toiminnan kehittämisen kannalta, kuvaa alla oleva taulukko.

Taulukko 11. Omaura-projektin merkitys hallintokunnille. Otoksen prosentuaaliset luvut.

	Suuri merkitys	Jonkin verran merkitys	Vähäinen merkitys	Ei mitään merkitystä	Yhteensä
Koulutoimi	44	56			100
Sos.toimi	50	33		17	100
Vapaa-ajant.	43	57			100
Muut: .srk. .työvoimat.		67	33		100
Kaikki	41	53	3	3	100

Kaikista kysymykseen vastanneista yli 90 prosenttia katsoo Omaura-projektilla olevan jonkinasteista merkitystä hallintokunnan toiminnan kehittämisen kannalta. Täytyy huomioida, että yli 40 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että projektilla on suuri merkitys hallintokunnalle. Vain yksi vastaaja oli sitä mieltä, ettei projektilla ole mitään merkitystä hallintokunnan toiminnan kehittämisen kannalta. Tämä vastaaja edustaa sosiaalitoimea, ja alla olevasta taulukosta huomataan, miltä paikkakunnalta vastaus tuli.

Taulukko 12. Millainen merkitys Omaura-projektilla on hallintokunnan toiminnan kehittämisen kannalta kunnittain tarkasteltuna. Otoksen absoluuttiset luvut.

	Suuri merkitys	Jonkin verran merkitystä	Vähäinen merkitys	Ei mitään merkitystä	Yhteensä
Helsinki	1	5			6
Riihimäki	3	4			7
Jyväskylä	3				3
Joutseno	2	4			6
Kuopio	4	4	1	1	10
Yhteensä	13	17	1	1	32

Taulukosta huomataan, että Kuopiossa suhtaudutaan hieman kriittisemmin projektiin kuin muilla paikkakunnilla. Toisen sosiaalitoimen vastaajan mielestä projektilla ei ole mitään merkitystä edustamalleen hallintokunnalle. Toisaalta tällainen kannanotto hieman ihmetyttää, kun otetaan huomioon se seikka, että Kuopiossa nimenomaan koulukotisijoitusten määrä on Omaura-projektin aikana vähentynyt yli 90 prosentilla. Tätä asiaa on pohdittu yhdessä sosiaalitoimen edustajien kanssa, ja he ovat yleisesti todenneet, että Kuopion Omaura-projektilla on ollut merkittävä osuus koulukotisijoitusten vähenemiseen.

Vastaajien virka-asema määrittelee hieman sitä, mitenkä väitteeseen on otettu kantaa. Lähes kaikki johtavat viranhaltijat (poikkeus Kuopion sosiaalitoimen johtava viranhaltija) ja kaikki rehtorit ovat sitä mieltä, että Omaura-projektilla on suuri merkitys edustamansa hallintokunnan toiminnan kehittämisen kannalta. Vastaavasti kenttätyön-

tekijätaso (nuoriso- ja sosiaalityöntekijät sekä opettajat) katsovat projektilla olevan jonkin verran merkitystä hallintokunnan toimintojen kannalta.

Projektin huomioiminen hallintokunnissa

Nuorten Omaura-projekti koetaan siis tärkeänä kokeiluna, jolla on todellista merkitystä siinä mukana oleville hallintokunnille. Seuraavaksi tarkastellaan, kuinka projektipaikkakuntien hallintokunnat ovat huomioineet Omaura-projektin omassa toiminnassaan. Asiaa selvitettiin kysymyksellä, jossa mukana on seuraavat vastausvaihtoehdot:

1. Projekti on hallintokunnan kehittämissuunnitelmassa mukana.
2. Projektia varten on varattu erillinen määräraha hallintokunnan budjetissa.
3. Projektin kehittämistä ja toiminnan ohjaamista varten on palkattu työntekijä(t).
4. Projektia ei ole huomioitu hallintokunnan toiminnassa millään tavoin.

Kustakin vastausvaihtoehdosta esitetään taulukko, josta huomataan kuinka projekti on huomioitu hallintokuntien toiminnassa eri paikkakunnilla. Taulukon absoluuttiset luvut osoittavat niiden vastaajien määrän, joiden mielestä kyseinen vastausvaihtoehto on huomioitu hallintokunnan toiminnassa.

Taulukko 13. Projekti on hallintokunnan kehittämissuunnitelmassa mukana.

	Koulutoimi	Sos.toimi	Vapaa-ajant	Muut	Yhteensä
Helsinki	2		1		3
Riihimäki	5	1			6
Jyväskylä	1	2			3
Joutseno			3	1 (työv.t.)	4
Kuopio	4	1	1	1 (srk.)	6
Yhteensä	12	4	5	2	23

Annettujen vastausten perusteella voidaan todeta, että hallintokuntien sisällä ei välttämättä kaikki tiedä, kuinka Omaura-projekti on huomioitu hallintokunnassa. Helsingin koulutoimen edustajista ainoastaan kaksi viidestä on sitä mieltä, että Omaura-projekti on edustamansa hallintokunnan kehittämissuunnitelmassa mukana. Taas Riihimäen koulutoimen kaikki edustajat ovat sitä mieltä, että hallintokunnan kehittämissuunnitelmassa on huomioitu Omaura-projekti.

Taulukko 14. Projektia varten on varattu erillinen määräraha hallintokunnan budjetissa.

	Koulutoimi	Sos.toimi	Vapaa-ajant	Muut	Yhteensä
Helsinki	2				2
Riihimäki	1				1
Jyväskylä					
Joutseno			4		4
Kuopio	5	1		1(työv.)	7
Yhteensä	8	1	4	1	14

Rahojen suhteen pyritään olemaan hyvin tarkkoja hallintokunnissa, varsinkin kun tutkimusajankohtana maa oli syvän taloudellisen laman kourissa. Tämäkin vastausvaihtoehto tuotti jonkin verran eriäviä näkemyksiä hallintokuntien sisällä. Riihimäellä yksi koulutoimen vastaaja viidestä on sitä mieltä, että projektia varten on varattu erillinen määräraha hallintokunnan budjetissa. Helsingissä taas kaksi viidestä ajattelee samalla tavoin. Kuopiossa toinen sosiaalitoimen vastaajista tuntuu olevan perillä hallintokuntansa toimista projektin suhteen, sillä sosiaalitoimi on osoittanut melko tuntuvan vuosittaisen määrärahan (50 000 mk) Kuopion projektin toimintaan. Toinen sosiaalitoimen vastaajista, joka toimi tutkimusajankohtana sosiaalitoimen johdossa, on jostain syystä saanut sen kuvan, ettei hänen edustamansa hallintokunta ole missään tekemisissä Omaura-projektin kanssa.

Taulukosta voi edelleen todeta, että koulutoimi näyttää yleisimmin ottaneen huomioon projektista aiheutuvat kulut omassa budjetissaan, mikä on toisaalta hyvin selvää. Joutsenon projektia lukuunottamatta kaikki muut projektit ovat ns. peruskouluprojekteja, jolloin oppilaat ovat vielä oppivelvollisuusiässä.

Taulukko 15. Projektin kehittämistä ja toiminnan ohjaamista varten on palkattu työntekijä(t).

	Koulutoimi	Sos.toimi	Vapaa-ajant	Muut	Yhteensä
Helsinki	1		1		2
Riihimäki	2	1			3
Jyväskylä					
Joutseno			4		4
Kuopio	3		1		4
Yhteensä	6	1	6		13

Tämäkin vastausvaihtoehto osoittaa, ettei hallintokuntien sisällä oikein tiedetä, miten projekti on huomioitu toiminnassa. Helsingin koulutoimessa yksi vastaaja viidestä katsoo, että projektin kehittämistä ja toiminnan ohjaamista varten on palkattu työntekijä hallintokuntaan. Riihimäen koulutoimessa tätä mieltä on kaksi viidestä vastaajasta ja Kuopion koulutoimessa kolme viidestä vastaajasta. Toinen Riihimäen sosiaalitoimen edustajista osasi valita tämän vaihtoehdon oikein, sillä siellä Omaura-projektin toinen opettaja on sosiaalitoimen puolelta. Jokaisessa peruskouluprojektissa on työntekijä koulutoimen puolelta. Ainoastaan Kuopiossa on koulutoimi palkannut opettajan nimenomaan Omaura-projektia varten.

Omaura-projektissa mukana olemisen hyödyt ja haitat

Tutkimusajankohtana (syksy-94) Omaura-projekti oli toiminut jo vuoden. Vuosi on riittävä aika arvioida niitä myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia, joita Omaura-projektissa mukana oleminen on tuonut. Seuraavassa tarkastellaan projektissa mukana olevien hallintokuntien edustajien näkemyksiä projektin eduista ja haitoista.

Omaura-projetkin edut:

Koulutoimi

- Saa kokemusta uudesta menetelmästä, tutkimustoiminta.
- Uuden opetustavan mahdollinen hyödyntäminen yleisopetuksen puolella.
- Erityisopetuksen uusi kokeilu ja koulupudokkaiden ehkäisy.
- Työelämän hyödyntämiskokemuksia, yksilöllinen, entistä kokonaisvaltaisemman OPS:n suunnittelu- ja toteutusmallit.

- Hallintokuntien välinen yhteistyö, MLL kanssa toimiminen, uuden pedagogiikan kokeilu, uutta toimintaa
- Nuoret saadaan selviytymään peruskoulun läpi ja mahdollinen halu jatko-opintoihin
- Mahdollisuus ehkäistä `häätanuorten` syrjäytyminen koulunkäynnistä
- Saada syrjäytyneet nuoret paremmin mukaan yhteiskuntaan, käytännön yhteistoiminta hallintokuntien kanssa.
- Koulupudokkaat saadaan palautettua opiskelun piiriin, `häiriköiden` auttaminen projektissa rauhoittaa `normaali` kouluja.
- Tutkimus ja oppilaiden seuranta mukana, suunnittelun yhteydessä joudutaan miettimään erilaisia vaihtoehtoja oppivelvollisuuden suorittamiselle ja samalla osoitetaan jähmeälle koulusysteemille, että on olemassa muitakin vaihtoehtoja kuin perinteinen koulun käyminen.
- Tutkimusapu, kansainväliset kontaktit ja eri kaupunkien yhteistyö.
- Työntekijät saavat kansainvälistä kokemusta ja koulutusta, yhteistyön kehittäminen hallintokuntien ja eri paikkakuntien välillä.
- Nuorten tukeminen ja auttaminen, uusien toimintatapojen omaksuminen, projektin osittainen malli laajenee muuhun erityisopetukseen.
- Työn tehostaminen, konkreettiset tulokset, säästöt, vastuun kantaminen yhdessä eri hallintokuntien kanssa.
- Produktiivisen opetuksen periaatetta voi soveltaa laajemmin peruskouluopetuksessa, hallintokuntien yhteistyö.

Sosiaalitoimi

- Yhteistyö nuorten hyväksi, sijoitusten tai putoamisen välttäminen, uudenlainen ote koulutyöhön.
- Sosiaalityön työmenetelmät kehittyvät, on osa lastensuojelun avohuollon työtä, koulujen kanssa tehtävä sosiaalityö helpottunut, esimerkiksi todellisesta resurssien yhdistämisestä hallintokuntien välillä.
- Vältytään kalliilta koulukotisijoitukselta, omassa toiminnassa saatava kokemushyöty, kokemusten ja tiedon vaihto muiden projektien kanssa (sekä maiden kanssa), tuloksien parantaminen nuorisokodissa.
- Vähentää painetta lastensuojelutyöhön, vähentää hallintokunnan kustannuksia, rakentaa ylihallinnollisia tarpeellisia verkostoja.

Vapaa-ajantoimi

- Edistää yhteistyötä koulutoimen kanssa, luonnollinen jatke aikaisemalle vastaavalle projektille, mahdollistaa uusia toimintamalleja pe-

ruskoulun loppuunsaattamiseksi.

- Nuorten auttaminen ja mielekkään toiminnan järjestäminen.
- Nuorisotyön arvostuksen kasvu, tehdään oikeita asioita, talousedut, työ nuorten perustarpeiden aikaansaamiseksi.
- Paljon kokemusta nuorten työllistämisestä sekä koulutustarpeista, suora kontakti nuoriin, työpajan panos työssä merkittävä.
- Taloudelliset ja osin materiaaliset edut.
- Syrjäytyvien nuorten kannalta tärkeää.
- Kokemuksia, laajentaa työskentelytapoja.

Työvoimatoimi

- Saamme syrjäytyneitä nuoria asiakkaitamme takaisin työelämän piiriin.

Srk:n diakoniakeskus

- Laaja-alainen yhteistyö antaa ja kantaa tuloksia, palvelee seurakuntalaisia toisella tavalla kuin varsinainen seurakuntatyö, kohdennettu palvelu.
- Voidaan tukea nuoria ja heidän perheitään.

Yhteenveto

Kaikkien hallintokuntien edustajat kokevat Omaura-projektista saatavan kokemushyödyn tärkeäksi. Hallintokunnat kokevat projektin myös taloudellista säästöä tuovana kokeiluna. Hallintokuntien työmenetelmien kehittämisessä katsotaan projektilla olevan tärkeä sija. Vastauksissa korostuu edelleen hallintokuntien laaja-alaisen yhteistyön merkitys syrjäytymisvaarassa elävien nuorten auttamiseksi. Lisäksi koulutoimen puolella odotetaan, että projektin kokemuksia voidaan hyödyntää yleisopetuksen puolella. Koulutoimen edustajat kokevat myös yhteistyön Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa tärkeäksi ja hyödylliseksi, kuten myös projektiin kohdistuvan tutkimustoiminnan ja siitä saatavat tulokset. Sosiaalitoimen edustajien mukaan projekti selvästi vähentää painetta lastensuojelutyössä, mikä tarkoittaa osaltaan kalliiden koulukotisijoitusten vähenemistä. Esimerkiksi Kuopiossa oli koulukotisijoituksia lukumääräisesti hieman toistakymmentä ennen Omaura-projektin alkamista. Kahden vuoden jälkeen projektin alkamisesta sijoitusten määrä oli vähentynyt yhteen tapaukseen. Kaupungille sijoitusten väheneminen merkitsee noin 3,5 milj. mk:n säästöä.

Edelleen sosiaalitoimi, kuten muutkin hallintokunnat, painottaa hallintokuntien välisen yhteistyön merkittävyyttä nuorten hyväksi tehtävässä työssä.

Nuorisotoimen puolella taas projekti koetaan selvästi nuorisotyön profiiliin kohottajana. Nuorisotoimen asema itsenäisenä hallintokuntana on ollut hyvin uhattuna viime vuosien kuntaorganisaatiomuutoksissa. Monella paikkakunnalla perinteinen nuorisotoimi on sulautettu yhteen liikuntatoimen kanssa ja toimintakenttä on supistunut hyvin rajalliseksi.

Seurakunnan nuorisotyölle projekti on myös uudenlainen tapa tehdä nuorisotyötä. Samalla toiminta mahdollistaa kiinteään yhteistyön projektissa mukana olevien nuorten vanhempien kanssa.

Projektin haitat hallintokunnittain

Koulutoimi

- Kangerteleva liikkeellelähtö ei ole antanut uskoa tuloksiin, henkilööstöongelmat.
- Yhteistyövaikeudet.
- Vie aikaa kuten muukin uudistuminen.
- Ei ole selviä saavutuksia nähtävissä.
- Erillisprojektilla vaara muuttua pysyväksi ja näin koulun ylläpito sirpaloituu, yleisopetusta tulisi kehittää siten, että koulu voisi kasvattaa ja opettaa kaikenlaisia oppilaita.
- Oppilaskohtaiset kustannukset muodostuvat kalliiksi, vie paljon aikaa osallistuvilta.
- Arvostelu kateellisilta ja pysähtyneiltä työntekijöiltä.
- Melko kallis verrattuna tavanomaiseen peruskouluopetukseen.

Sosiaalitoimi

- Ei selkeää pohjaa mitä kehittää, voimia vaativa.
- Ei erillistä määrärahaa toimintaan, toiminnalliset menot joudutaan etsimään muilta menokohdilta.
- Omaura-projekti rajaa oppilasaineuksen ehkä liian kapeaksi.
- Rajoittaa jossain määrin nuorisokodin vastaanottokykyä.

Nuorisotoimi

- Sitoo yhden nuorisotyöntekijän työpanoksen.
- Rahan meno.
- Hienoinen kateus muiden hallintokuntien taholta, jossain suhteessa korvaa ja tekee niitä töitä, joita tekisivät vakinaisessa työsuhteessa olevat.
- Uusi ja suuri osa-alue hoidettavaksi entisin henkilöstöresurssein.

Työvoimatoimi

- Kovasti lisätyötä, suuri rahantarve, koska ostamme koulutuksen (n.500 000-600 000 mk).

Yhteenveto

Haittapuolina nähdään henkilöstöresurssien puute, toiminnallisten määrärahojen puute ja työntekijöiden väliset henkilöongelmat. Muutamat hallintokuntien johtavat viranhaltijat pitävät projektia melko kalliina kokeiluna.

Kaikkien hallintokuntien osalta tuli esille suuri työmäärä. Projektin tehtäviä hoidetaan useissa kunnissa entisin henkilöstöresurssein, mikä ymmärrettävästi aiheuttaa hallintokunnan sisällä työtehtävien uudelleen jakamista sekä työajan tehokkaampaa käyttöä.

Omaura-projekti on ilmeisesti aiheuttanut kunnissa jonkin asteista kateutta niiden tahojen puolelta, jotka eivät ole mukana projektitoiminnassa. On selvää, että tällainen ilmapiiri tulee vaikeuttamaan ja haittaamaan projektin täysipainoista kehittämistä ja toimintaa jatkossa.

7.3. Poikkihallinnollinen yhteistyö

Omaura-projektin ominaispiirteenä on aivan toiminnan alusta alkaen ollut eri tahojen välinen yhteistyö. Projektissa ovat mukana sellaiset hallintokunnat ja yhteisöt, jotka toimivat erilaisten nuorisoryhmien parissa. Yhteistoiminnan suunnittelu ja koordinointi on kullakin projektipaikkakunnalla tapahtunut itsenäisesti ja käytännön tarpeista lähtien.

Kuinka hallintokuntien edustajat ovat sitten kokeneet tämän yhteistyön Omaura-projektin toiminnassa? Asiaa tarkastellaan yhteistyön tarpeen, sen riittävyyden, tuloksellisuuden ja kehittämisen näkökulmista.

Hallintokuntien edustajille esitettiin kyselyssä väite, jonka mukaan Omaura-projektin onnistumisen edellytyksenä on hallintokuntien välinen yhteistyö. Seuraavasta taulukosta nähdään, kuinka vastaajat ovat ottaneet kantaa väitteeseen.

Taulukko 16. Omaura-projekti vaatii onnistuakseen poikkihallinnollista yhteistyötä.

	N	%
Täysin samaa mieltä	19	59
Samaa mieltä	11	34
Ei osaa sanoa	1	3
Ei vastausta	1	3
Yhteensä	32	100

Kuten taulukosta havaitaan, lähes kaikki vastaajat ovat väitteen kanssa samaa mieltä. Näin ollen hallintokuntien välinen yhteistyö koetaan todella merkittäväksi tällaisessa projektissa. Sama asia tuli korostuneesti esille jo aikaisemmin, kun tarkasteltiin Omaura-projektin etuja. Kukaan vastaajista ei ollut väitteen kanssa eri mieltä tai täysin eri mieltä.

Kuinka usein yhteistyökumppaneita tavataan

Kuinka riittävää tämä yhteistyö hallintokuntien kesken on? Tähän haettiin kyselyssä vastausta seuraavalla kysymyksellä: Tapaatteko muita kuntanne Omaura-projektissa mukana olevia hallintokuntien edustajia 1)liian usein, 2)riittävän usein, 3)liian harvoin, 4)en tapaa ollenkaan.

Annettuja vastauksia voidaan tarkastella seuraavalla sivulla olevasta taulukosta.

Taulukko 17. Kuinka usein hallintokuntien edustajat tapaavat toisiaan?

	N	%
Riittävän usein	22	69
Liian harvoin	5	16
En tapaa ollenkaan	1	3
Ei vastausta	4	13
Yhteensä	32	100

Valtaosa vastaajista (69%) ilmoittaa tapaavansa muita kunnan projektissa mukana olevia hallintokuntien edustajia riittävän usein. Yksi vastaaja Joutsenosta ei tapaa ollenkaan muita yhteistyökumppaneita. Koulutoimen edustajista neljä on sitä mieltä, että tapaamisia on liian harvoin. Samaa mieltä on yksi nuorisotoimen edustaja.

Yhteistyön tuloksellisuus

Onko tämä yhteistyö sitten ollut tuloksellista? Yhteistyön tuloksellisuudella tarkoitetaan sitä, että hallintokunnat ovat pystyneet pääsemään yhteistoiminnan avulla sovittuihin päämääriin ja tavoitteisiin.

Taulukko 18. Onko yhteistyö muiden hallintokuntien kanssa toiminut tuloksellisesti?

	N	%
Kyllä	30	94
Ei	1	3
Ei vastausta	1	3
Yhteensä	32	100

Vastaajien mielestä yhteistyö eri hallintokuntien kesken on Omaura-projektissa tuloksellista. Vain yksi vastaaja Joutsenon vapaa-ajantoinimesta on sitä mieltä, ettei yhteistyö ole toiminut tuloksellisesti. Voidaan kuitenkin olettaa, että projektipaikkakunnilla yhteistyö on ollut tuloksellista hallintokuntien kesken.

Tarve kehittää yhteistyötä

Omaura-projekti käsittää monia osa-alueita, joissa tarvitaan eri yhteisöjen erityisosaamista ja ammattitaitoa. Mitkä sitten ovat ne osa-alueet, joissa koetaan edelleen tarvetta kehittää yhteistyötä? Asiaa kartottavassa kysymyksessä on valmiiksi eritelty kahdeksan keskeistä osa-aluetta, jotka kuuluvat olennaisesti Omaura-projektin toimintaan. Vastaajilla on ollut mahdollisuus esittää myös itse tärkeinä pitämiään osa-alueita, jotka vaatisivat yhteistyön edelleen kehittämistä. Valmiiksi annetut osa-alueet ovat:

1. Projektin yleinen kehittämien ja suunnittelu.
2. Oppilasvalinnat.
3. Opetuksen suunnittelu ja kehittäminen.
4. Resurssien suunnittelu ja kehittäminen (talous,-henkilöstö- ja tilakysymykset).
5. Oppilaiden kotiin ja vapaa-aikaan liittyvät kysymykset.
6. Oppilaiden jatko-opiskeluun liittyvät kysymykset.
7. Vanhempainryhmätoiminnan kehittäminen ja suunnittelu.
8. Jollain muulla alueella.

Saatujen vastausten perusteella voidaan erottaa neljä selvästi erottuvaa osa-aluetta, joiden kohdalla katsotaan olevan tarvetta kehittää yhteistyötä.

Taulukko 19. Tarve edelleen kehittää yhteistyötä.

	N	%
1. Opetuksen suunnittelu ja kehittäminen	17	29
2. Oppilaiden jatko-opiskeluun liittyvät kysymykset	16	27
3. Projektin yleinen kehittäminen ja suunnittelu	15	25
4. Resurssien suunnittelu ja kehittäminen	11	19
Yhteensä	59	100

(Vastaaja on voinut vastata useampaan eri kohtaan)

Näiden lisäksi tärkeiksi kehittämisen alueiksi katsotaan oppilaiden kotiin ja vapaa-aikaan liittyvät kysymykset sekä vanhempainryhmätoiminta. Erityisesti sosiaalitoimi ja srk:n diakoniakeskus painottavat vanhempainryhmätoiminnan alueella tehtävää yhteistyötä. Lisäksi nuorisotoimen edustajat katsovat yhteistyötarpeen kehittämistä resurssien suunnittelun ja kehittämisen alueella.

7.4. Hallinnon ja talouden järjestäminen

Valtakunnallinen Omaura-projekti Mannerheimin Lastensuojeluliiton organisoima kokonaisuus, jossa on mukana useampia kuntakohtaisia projekteja. Omaura-projekti on saanut Raha-automaattiyhdistykseltä vuosittain avustusta n.1000000 mk koko toiminnan rahoittamiseksi. Tästä avustussummasta osa menee projektin henkilöstön palkkaukseen, osa koulutus- ja tutkimustoimintaan ja osa paikkakuntakohtaisten projektien avustamiseen. Omaura-projektin talousarvion hyväksyy Ohjaus- ja asiantuntijaryhmä.

Paikalliset projektit ovat järjestäneet oman hallintonsa ja taloutensa paikallisten tarpeiden mukaan. Kuitenkin lähes jokaisella kuntaprojektilla on oma johtoryhmä, joka ohjaa ja valvoo kunnan Omaura-projektin toimintaa ja talouden pitoa.

Minkä hallintokunnan tulisi sitten kantaa päävastuu kunnan projektista, ja onko tästä yleensä päätetty kunnissa? Mikä on hallintokuntien osuus kunnan projektin kustannuksista, ja tulisiko projektista aiheutuneet kustannukset jakaa tasaisesti kaikkien hallintokuntien kesken? Onko kunnan Omaura-projekti liian kallis kokeilu, ja rasit-taako se hallintokuntien omaa taloutta? Näiden kysymysten tuloksia tarkastellaan seuraavassa.

Vastuun kantava hallintokunta

Vastausten perusteella voidaan olettaa, että kaikissa kunnissa on päätetty projektista vastaava hallintokunta. Vaikkakin kolme vastaajaa on sitä mieltä, ettei asiasta ole tehty päätöstä. Kyseiset vastaajat eivät ilmeisesti ole tienneet asiasta, sillä muiden samaan hallintokuntaan kuuluneiden mielestä tästä on tehty päätös. Projek-

titoiminnasta vastuun kantava hallintokunta on kaikilla projekti-paikkakunnilla yleensä koulutoimi.

Mille hallintokunnalle vastaajien mielestä projektin hallinnollinen, taloudellinen ja toiminnallinen vastuu tulisi kuulua? Seuraavasta taulukosta nähdään vastausten frekvenssijakauma.

Taulukko 20. Mille hallintokunnalle vastaajan mielestä kunnan projektin kokonaisvastuu kuuluu?

	N	%
1.Kaikille yhteisesti	13	36
2.Koulutoimelle	11	31
3.Vapaa-ajantoimelle	7	19
4.Sosiaalitoimelle	3	8
5.Jollekin muulle	1	3
6.Ei vastausta	1	3
Yhteensä	36	100

(Vastaaja on voinut vastata useampaan vaihtoehtoon).

Taulukosta huomataan, että suurin osa vastaajista on sitä mieltä, että kokonaisvastuu kunnan projektista kuuluu kaikille yhteisesti. Hallintokunnista Joutsenon vapaa-ajantoimen edustajat ovat lähes yksimielisiä (4/5) ja Jyväskylän sosiaalitoimen edustajat täysin yksimielisiä siitä, että kunnan projekti kuuluu yksinomaan omalle hallintokunnalle. Muilla paikkakunnilla vastaukset jakaantuvat oman hallintokunnan ja 'kaikille yhteisesti' vaihtoehdon välille. Kuitenkaan kovin halukkaasti ei projektin kokonaisvastuuta haluta ottaa oman hallintokunnan kannettavaksi.

Hallintokunnan osuus kustannuksista

Vastaajia pyydettiin arvioimaan oman hallintokunnan osuus kunnan projektin kaikista kustannuksista. Seuraavalla sivulla olevasta taulukosta ilmenee hallintokuntien osuudet kunnan Omaura-projektin kustannuksista. Taulukossa esillä olevat luvut pohjautuvat siis vastaajien arvioon hallintokunnan kustannuksista. Luvut eivät välttämättä vastaa aivan todellisia kustannuksia.

Taulukko 21. Omaura-projektin kustannukset hallintokunnittain. Mukana ei ole Jyväskylää, koska sieltä ei ilmoitettu mitään kustannusarviota.

	Koulutoimi	Sos.toimi	Vapaa-ajant	Srk.	Työvoimat.
Helsinki	60-70%		n.40%		
Riihimäki	50%	50%			
Joutseno			n.5%		70%
Kuopio	70%	n.12%	n.15%	n.3%	

Joutsenossa projektin pääasiallinen rahoittaja on työvoimatoimi. Joutsenon projekti onkin suunnattu jo oppivelvollisuutensa suorittaneille nuorille. Muilla paikkakunnilla projektin pääasiallinen rahoittaja on yleensä koulutoimi. Tosin Jyväskylässä sosiaalitoimen osuus on yhtä suuri mitä koulutoimen.

Kustannusten jakaminen

Kunnan Omaura-projekti on muutamien hallintokunnan johtavien viranhaltijoiden mielestä melko kallis kokeilu. Tämä kävi esille jo aikaisemmin, kun tarkasteltiin projektin etuja ja haittoja. Poikkihallinnollisena kokeiluna voisi olettaa, että projektin kustannukset voitaisiin jakaa tasaisesti kaikkien siihen osallistuvien hallintokuntien kesken. Kuinka tähän ajatukseen hallintokuntien edustajat ovat ottaneet kantaa, nähdään seuraavasta taulukosta.

Taulukko 22. Omaura-projektin kustannukset tulisi jakaa tasaisesti mukana olevien hallintokuntien kesken.

	N	%
Täysin samaa mieltä	9	28
Samaa mieltä	7	22
Eri mieltä	8	25
Täysin eri mieltä	3	9
Ei osaa sanoa	4	13
Ei vastausta	1	3
Yhteensä	32	100

Puolet vastaajista kannattaa kustannusten jakamista kaikkien hallintokuntien kesken. Noin 1/3 osa taas ei kannattanut kustannusten jakamista. Täysin eri mieltä ovat Kuopion molemmat srk:n edustajat sekä vapaa-aikatoimen edustaja. Kustannuksia eivät myöskään halua jakaa Jyväskylän molemmat sosiaalitoimen edustajat eikä Joutsenon työvoimatoimen edustaja. Sitä vastoin Joutsenon vapaa-aikatoimessa ollaan halukkaita jakamaan projektin kustannukset, kuten myös Kuopion koulutoimessa ja Jyväskylän koulutoimessa. Yleensäkin koulutoimen edustajat ovat halukkaampia tasaamaan projektista aiheutuvat kustannukset. Sosiaalitoimen edustajat taas eivät pidä tällaista tarpeellisena.

Onko projekti liian kallis

Suurin osa Omaura-kyselyyn vastanneista hallintokuntien edustajista ei pidä projektikokeilua liian kalliina. Lähes 80 prosenttia kaikista vastanneista on asiasta tätä mieltä. Vain kolme vastaajaa pitää projektikokeilua liian kalliina. Vastaajat edustavat koulutoimea, vapaa-ajantoimea ja työvoimatoimea.

Vastaajista 84 prosenttia katsoo, että Omaura-projekti on kunnan kannalta säästöä tuova investointi. Vain yksi koulutoimen edustaja on eri mieltä asian suhteen.

Erillinen määräraha

Lähes 70 prosenttia kyselyyn vastanneista hallintokuntien edustajista katsoo, että hallintokuntien tulisi varata erillinen määräraha projektikokeilua varten. Riihimäen koulutoimen edustajien keskuudessa mielipiteet eroavat siten, että kolme vastaajaa on eri mieltä määrärahakysymyksen suhteen. Eri mieltä asiasta ovat myös Helsingin vapaa-aikatoimen edustaja, yksi Kuopion koulutoimen edustaja sekä molemmat sosiaalitoimen edustajat Jyväskylästä.

7.5. Omaura-projekti ja oppilaat

Omaura-projekti pyrkii kehittämään kouluun uutta opetusmallia, jota voidaan hyödyntää kaikilla koulutuksen tasoilla. Lisäksi Omaura-projekti pyrkii luomaan sellaisen oppimisympäristön, jossa erilaisista lähtökohdista tuleville oppilaille tarjotaan mahdollisimman joustava

ja henkilökohtaisesti painottunut opiskeluohjelma. Millaiset nuoret sitten ovat soveltuvia tällaiseen projektiin? Vastaajille esitettiin kyselylomakkeessa seuraavat viisi erilaista oppilasryhmää:

1. Nuorille, joilla on oppimisvaikeuksia.
2. Nuorille, jotka käyvät koulua haluttomasti (paljon luvattomia poissaoloja).
3. Nuorille, jotka ovat kokonaan syrjäytyneet koulusta (ovat kuitenkin oppivelvollisuusiässä).
4. Nuorille, joilla ei ole peruskoulun päästötodistusta (yli 17 vuotiaat).
5. Tavallisesti koulua käyville nuorille.

Vastauksista saadun frekvenssijakauman perusteella voidaan todeta, että Omaura-projekti tulisi ensisijaisesti suunnata nuorille, jotka ovat kokonaan syrjäytyneet koulusta, mutta ovat vielä oppivelvollisuusiässä. Tätä mieltä on 40 prosenttia kyselyyn vastanneista hallintokuntien edustajista. Seuraavasta taulukosta nähdään, kuinka vastaukset ovat jakautuneet.

Taulukko 23. Omaura-projekti tulisi ensisijaisesti suunnata?

	N	%
Nuorille, jotka ovat syrjäytyneet koulusta (oppivelvollisia)	24	40
Nuorille, jotka käyvät koulua haluttomasti (paljon luvattomia poissaoloja)	18	30
Nuorille, joilla ei ole peruskoulun päästötodistusta (yli 17v)	8	13
Nuorille, joilla on oppimisvaikeuksia	4	7
Tavallisesti koulua käyville nuorille	3	5
Ei vastausta	3	5
Yhteensä	60	100

(Vastaaja on voinut vastata useampaan vaihtoehtoon).

Hallintokunnittain tarkasteltuna koulutoimen edustajista 75 prosenttia ja vapaa-aikatoimen edustajista 71 prosenttia pitää ensisijaisena kohderyhmänä kokonaan syrjäytyneitä nuoria. Lisäksi vapaa-aikatoimen vastaajat (57%) näkevät projektin tärkeäksi myös niille yli 17 vuotiaalle nuorille, joilla ei ole peruskoulun päästötodistusta. Sosiaalitoimen edustajien vastauksissa painottuvat hieman enemmän nuoret, jotka käyvät koulua haluttomasti. Diakoniakeskuksen ja työvoimatoimen vastaajat ovat sitä mieltä, että ensisijaisesti projekti kuuluu kokonaan koulutyöstä syrjäytyneille nuorille. Vastaajista kolme on sitä mieltä, että projekti tulisi suunnata ensisijaisesti tavallisesti koulua käyville nuorille. Nämä vastaajat edustavat Helsingin koulutoimea.

Oppilasvalinnat

Kuka sitten suorittaa oppilasvalinnat? Oppilaat eivät suoraan mene Omaura-projektiin opiskelemaan. Heidät valitaan projektin oppilaiksi. Kullakin paikkakunnalla valintaprosessi suoritetaan projektikohtaisesti. Mille hallintokunnalle valinta vastaajien mielestä kuuluu?

Taulukko 24. Omaura-projektin oppilasvalinnat suorittaa.

	N	%
Hallintokunnat suorittavat yhteistyössä oppilasvalinnat	14	43
Koulutoimi	9	27
Vapaa-aikatoimi	4	12
Sosiaalitoimi	3	9
Ei vastausta	3	9
Yhteensä	33	100

(Vastaaja on voinut vastata useampaan vaihtoehtoon).

Taulukon mukaan suuri osa vastaajista kannattaa hallintokuntien välistä yhteistyötä oppilaiden valinnassa. Kaikkien hallintokuntien osalta tämä vaihtoehto saa selvää kannatusta. Hallintokunnittain tarkasteltuna yli puolet (56%) koulutoimen edustajista on sitä mieltä, että oppilasvalinnan tulisi suorittaa koulutoimi. Koulutoimen kannalla on lisäksi yksi srk:n vastaaja. Vapaa-aikatoimen vastaajista yli

puolet (57%) taas katsoo valinnan kuuluvan omalle hallintokunnalleen. Tätä vaihtoehtoa eivät muut hallintokunnat tukeneet.

Kuinka hyvin nämä oppilasvalinnat ovat onnistuneet? Projekteilla ei ole mitään yhtenäistä käytäntöä oppilasvalinnoissa. Kuopiossa esimerkiksi koulujen oppilashuoltoryhmät kartoittavat kouluilla tilanteen ja ehdottavat koulukohtaisesti mahdolliset oppilaat Omaura-projektin opettajalle. Opettaja sitten haastattelee oppilaat, ja lopulliseen valintaan vaikuttaa merkittävästi oppilaan oma halukkuus tulla mukaan. Mitään testejä oppilaille ei tehdä.

Hallintokuntien edustajista 56 prosenttia on sitä mieltä, että Omaura-oppilaiden valinta heidän kunnassa on onnistunut. Vastaajista kahdeksan ei osannut ottaa kantaa kysymykseen. Näistä kaksi edustaa koulutoimea ja loput muita hallintokuntia. Kriittisimpiä ollaan Helsingin koulutoimessa, jonka kaksi vastaajaa ovat sitä mieltä, että oppilasvalinta ei ole onnistunut.

Leimautuminen

Omaura-projektia suunniteltaessa tuli usein esille kysymys, leimautuuko projektissa mukana oleva nuori jollain tavoin. Yleensä nuorilla on suuri kynnys lähteä mukaan sellaiseen toimintaan, jossa he kokevat tulevansa jollain tavoin leimautuneiksi.

Yli puolet (53%) tutkimukseen osallistuneista hallintokuntien edustajista on sitä mieltä, ettei nuori leimaudu millään tavoin osallistuessaan Omaura-projektin toimintaan. Yksi vastaaja taas on sitä mieltä, että projektissa opiskeleva nuori leimautuu myönteisessä mielessä. Vastaajan mielestä nuoren omanarvontunne kehittyy ja positiiviset elämäkokemukset löytyvät. Huomattavan suuri osa vastaajista (38%) ei osannut ottaa kantaa kysymykseen.

Vaikutus nuoren syrjäytymiskehitykseen

Omaura-projektia pidetään nimenomaan syrjäytymisvaarassa eläville nuorille suunnattuna opetuskokeiluna. Syrjäytymisellä tarkoitetaan tässä sellaista kehitysvaihetta, jossa nuorella on eriasteisia sosiaalisia ja koulunkäyntiin liittyviä ongelmia, jotka sitten aiheuttavat koulunkäyntihaluttomuutta ja mahdollisesti koulunkäynnin kes-

keyttäminen. Tämä taas aiheuttaa sen, ettei nuorella ole mahdollisuutta jatko-opiskeluun eikä nuori näin ollen pysty hankkimaan ammatillista koulutusta. Lopulta nuori syrjäytyy työelämästä ja koko yhteiskunnallisesta elämästä.

Voidaanko sitten Omaura-projektin kaltaisella kokeilulla riittävän tehokkaasti vaikuttaa tähän nuoren syrjäytymiskehitykseen? Hallintokuntien edustajista vajaa puolet (47%) on sitä mieltä, että projektin avulla pystytään vaikuttamaan riittävän tehokkaasti nuoren syrjäytymiskehityksen katkaisemiseksi. Viisi vastaajaa on taas sitä mieltä ettei pystytä. Omaa kantaansa ei osannut sanoa kymmenen vastaajaa.

Hallintokunnittain tarkasteltuna Koulutoimen edustajista 63 prosenttia katsoo, että projektilla on todellista merkitystä syrjäytymiskehityksen katkaisemiseksi. Myös puolet (50 %) sosiaalitoimen vastaajista on samaa mieltä asiassa. Kriittisimpiä ovat vapaa-aikatoimen vastaajat, joista 43 prosenttia on sitä mieltä, ettei projektilla ole vaikutusta nuoren syrjäytymiskehitykseen.

7.6. Omaura-projektin opetusmalli

Opetusmallin soveltuvuus

Omaura-projektissa käytettävässä produktiivisessa opetusmallissa integroituu oppiminen ja käytännön työnteke yhdeksi kokonaisuudeksi. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa oppilas oivaltaa teoreettisen tiedon ja käytännön työnteon välisen suhteen. Parhaimmillaan tässä prosessissa oppilas motivoituu tarkistamaan ja lisäämään tietojansa niillä alueilla, joissa huomaa omaavansa puutteellista tietotasoa.

Produktiivinen opetusmalli eroaa jonkin verran normaalista opetus-käytännöstä. Sitä ei voida myöskään aivan sellaisenaan siirtää käytettäväksi normaaliopetuksessa. Koska kyse on kokeilusta, projekti toteutetaan siihen erikseen valitun kohderyhmän kanssa. Voidaanko opetusmallia kuitenkin jossain vaiheessa ajatella siirrettäväksi myös niin sanotun virallisen opetusjärjestelmän piiriin. Seuraavasta taulukosta huomataan, kuinka hallintokuntien vastaajat ovat ottaneet kysymykseen kantaa.

Taulukko 25. Voidaanko Omaura-projektissa toteutettua opetusta käyttää laajemmin viralliseen koulujärjestelmään liittyvänä opetusmallina?

	N	%
Kyllä	24	75
Ei		
Ei osaa sanoa	6	19
Ei vastausta	2	6
Yhteensä	32	100

Kuten taulukosta huomataan, suurin osa vastaajista (75%) on sitä mieltä, että produktiivista opetusta voidaan käyttää myös virallisena opetusmallina. Varmimpia asian suhteen ovat koulutoimen (88%) ja sosiaalitoimen (83%) vastaajat. Muiden hallintokuntien edustajat ovat hieman epävarmempia opetusmallin käytöstä laajemmin kouluopetuksessa. Oman lisänsä tähän kysymykseen tuovat vielä ne perustelut, joita vastaajat ovat esittäneet vastauksissaan:

- Traditionaalinen opetusmenetelmä kaipaa uudistusta.
- Vaatii OAJ:lta ja opettajilta uudenlaista suhtautumista.
- Tosi opiskeluun mielekkyyttä, opettaisi elämää ja taitoja.
- Työelämän, koulun ja yhteiskunnan yhteistyötä lisättävä.
- Mielekäs tapa oppia.
- Muillakin oppilaille eriasteista oppimishaluttomuutta, ko. metodi voi auttaa.
- Tulevaisuudessa tarvitaan uusia malleja.

Produktiivisen opetusmallin käyttämistä laajemmin yleisopetuksessa vahvistaa vielä seuraavalla sivulla oleva taulukko. Taulukosta nähdään vastausten jakautuminen väitteeseen, jonka mukaan Omaura-projektin opetusmetodia voidaan käyttää vain ja ainoastaan erityisopetuksessa.

Taulukko 26. Omaura-projektin opetusmenetelmiä voidaan käyttää ainoastaan erityisopetuksessa.

	N	%
Samaa mieltä	1	3
Eri mieltä	17	53
Täysin eri mieltä	11	34
Ei osaa sanoa	2	6
Ei vastausta	1	3
Yhteensä	32	100

Kuten huomataan, suurin osa vastaajista (87%) on väitteen kanssa eri mieltä. Vain yksi vastaaja katsoo, että produktiivinen opetusmalli sopii ainoastaan erityisopetukseen.

Kuka arvioi oppilaat?

Produktiivisessa opetuksessa oppilaat ovat tiettyjä jaksoja koulun ulkopuolella suorittamassa niin sanottua työelämään tutustumisjaksoa. Työpaikoilla heillä on oma mentori eli ohjaaja, joka opastaa ja neuvoo työhön liittyvissä kysymyksissä ja lisäksi arvioi oppilaan työjakson. Tämän lisäksi opetusta antavat muutkin tahot riippuen siitä, millaisia opetusjaksoja on oppilaille tarjolla. Kuka tai ketkä sitten suorittaa oppilaan lopullisen arvioinnin? Riittääkö opettajan arviointi vai tulisiko oppimistulosten arvioinnissa käyttää myös ulkopuolisia asiantuntijoita? Seuraavassa taulukossa kyselyyn vastanneiden hallintokuntien edustajien näkemykset asiasta.

Taulukko 27. Tulisiko mielestänne oppimistulosten arvioinnissa käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita?

	N	%
Kyllä	14	44
Ei	10	31
Ei osaa sanoa	4	13
Ei vastausta	4	13
Yhteensä	32	100

Vastaajista 1/3 osa on sitä mieltä, ettei ulkopuolista asiantuntijaa tarvita oppimistulosten arvioinnissa. Lähes puolet on kuitenkin ulkopuolisen asiantuntijan kannalla oppimistulosten arvioinnissa. Väitteeseen ei vastannut tai ei osannut ottaa kantaa 1/4 osa vastaajista. Hallintokunnittain tarkastellen koulutoimen puolella ulkopuoliseen asiantuntijaan suhtaudutaan kaikkein kriittisimmin. Koulutoimen vastaajista 63 prosenttia katsoo, ettei ulkopuolista arvioijaa tarvita. Muiden hallintokuntien vastaajista enemmistö taas kannattaa ulkopuolisen arvioijan käyttöä. Perusteluina ulkopuolisen asiantuntijan käytölle esitetään seuraavaa:

- Kaikkea ei voi arvostella numeroina, oppiminen tapahtuu `ei open silmien alla`.
- Ulkopuolinen asiantuntija avartaa näkökulmaa ja tuo uusia virikkeitä.
- Opetus tulee laaja-alaiseksi ja eri alojen asiantuntemusta voidaan hyödyntää.
- Spekulaatiot loppuvat, hyötyä myös opiskelijoille.
- Projektilla yleensä taipumus `toteuttaa itseään`, jolloin subjektiivisuus arvioimisessa vaarassa.

Kielteisen kannan perusteluina esitetään seuraavia kommentteja:

- Opettaja osaa työnsä.
- Opettajalla opettajakelpoisuus.
- Koska oppilasarviointi perustuu vanhaan malliin numeroilla hallitsemisesta ja rankaisemisesta.

8. TULOSTEN TARKASTELUA JA POHDINTAA

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, miksi Nuorten Omaura-projektin kaltainen laaja-alainen, eri hallintokunnista ja yhteisöistä muodostunut yhteistyöorganisaatio on syntynyt, miten se on organisoitunut, millainen merkitys projektilla on ollut siinä mukana oleville hallintokunnille ja yhteisöille sekä miten hallintokunnat ovat kokeneet poikkihallinnollisen yhteistyön.

Vintiötyöryhmän muistiossa (4/1992) toivotaan kuntien perustavan alueellisia, moniammatillisia kenttätyöryhmiä, jotka muodostuisivat kunnan sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimesta. Näiden työryhmien tehtävänä olisi kiinnittää erityistä huomiota sellaisiin nuoriin, jotka ovat jääneet kaikkien yhteiskunnan tukijärjestelmien tavoittamattomiin (Vintiötyöryhmän muistio 1992, s.7).

Nuorten Omaura-projekti käynnistyi poikkihallinnollisena yhteistyökokeiluna vuonna 1993. Ensimmäisenä lukuvuotena (1993-1994) projektikokeilu toteutettiin viidellä eri paikkakunnalla; Helsingissä, Riihimäellä, Jyväskylässä, Joutsenossa ja Kuopiossa. Paikkakuntakohtaisissa projekteissa oli kaikkiaan 60 oppilasta, joista peruskoululaisia oli 39 ja loput 21 olivat jo oppivelvollisuutensa suorittaneet, mutta vailla ammatillista koulutusta olevia nuoria.

Paikkakuntakohtaisiin projekteihin ovat hallintokunnista ottaneet osaa koulutoimi, sosiaalitoimi, nuorisotoimi, työvoimatoimi sekä yhteisöistä seurakunnan diakoniakeskus. Koko projektin koordinaattorina ja toiminnan vastuullisena vetäjänä on toiminut Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Projektiin osallistumisen syyt

Tutkimuksessa selvitettiin niitä syitä, miksi hallintokunnat ovat lähteneet mukaan Omaura-projektikokeiluun. Saatujen vastausten perusteella voidaan erottaa kolme selvästi erottuvaa syytekijää:

1. Syrjäytymisvaarassa elävien nuorten auttaminen.
2. Tarve opetuksen kehittämiseen uusilla malleilla.

3. Hallintokuntien välisen yhteistyön kehittäminen, ja nuoriin suunnattujen toimintojen järkevöittäminen.

Syrjäytymisvaarassa elävien nuorten tilanne koetaan kunnissa todella ongelmallisena. Yksittäisen hallintokunnan toimenpiteillä ei näiden nuorten elämäntilanteeseen pystytä kovinkaan paljoa vaikuttamaan. Tarvitaan nimenomaan hallintokuntien välisen yhteistyön kehittämistä ja nuoriin suunnattujen toimintojen järkevöittämistä.

Omaura-projekti on nimenomaan opetuskokeilu. Siksi on selvää, että jokaisessa kuntaprojektissa on mukana myös koulutoimi. Yhtenä projektiin liittymisen perusteluna nousi esiin tarve opetuksen kehittäminen uusilla malleilla. Tämä tarve korostuu tänä päivänä yhä voimakkaammin, sillä monissa uusissa tutkimuksissa on todettu oppilaiden häiriökäyttäytymisen lisääntyneen peruskoulussa entisestään.

Omaura-projektiin liittymisestä on hallintokunnissa oltu yleisesti ottaen yksimielisiä. Jonkin verran asia kuitenkin näyttää herättäneen keskustelua niin Helsingin kuin Kuopionkin koulutoimessa. Kuopiossa keskustelu oli ajoittain hyvinkin kriittistä koko projektia kohtaan. Nimenomaan muutamien alan ammattilaisten eli erityisopettajien sekä paikallisen opettajien ammattijärjestön taholta esitettiin projektia kohtaan hyvinkin kriittisiä kannanottoja. Osasyynä tähän vastustukseen ja kielteiseen suhtautumiseen on ollut liittymisajankohtana (kevät 1993) vallinnut kireä taloustilanne, joka pakotti koulutoimen puolelta huomattaviin säästöihin opetusmenoissa.

Hallintokuntien päätös lähteä projektitoimintaan mukaan on täytynyt pohjautua riittävään tietoon siitä, mitä Omaura-projekti tarkoittaa. Pääsääntöisesti hallintokuntien edustajat ovat saaneet riittävästi tietoa projektista. Ehkä tiedottamista voisi kuitenkin tarkemmin suunnata nimenomaan johtaville viranhaltijoille ja luottamushenkilöille, jotka viime kädessä tekevät päätöksen hallintokunnan osallistumisesta projektiin.

Projektin merkitys ja huomioiminen hallintokunnissa

Tutkimuksessa saatujen vastausten perusteella voidaan todeta Omaura-projektilla olevan todellista merkitystä mukana olevien hallintokuntien toiminnan kehittämisen kannalta. Kaikista vastaajista 94 prosenttia on tätä mieltä. Lisäksi vastaajista 41 prosenttia on sitä mieltä, että Omaura-projektilla on suuri merkitys edustamansa hallintokunnan toimiminnan kehittämisen kannalta. Sosiaalitoimen edustajista puolet on tätä mieltä.

Tulosten perusteella voidaan olettaa, että Omaura-projekti koetaan hallintokunnissa todelliseksi mahdollisuudeksi tehtäessä työtä vaikeissa olosuhteissa elävien nuorten parissa. Vastaajista erityisesti johtavassa asemassa olevat viranhaltijat ja koulujen rehtorit kokevat projektin tärkeäksi tässä mielessä.

Projektin käytännön merkitystä voidaan havainnollistaa Kuopion ja Riihimäen esimerkeillä. Kuopiossa nuorten koulukotisijoitusten määrä on vähentynyt kahden vuoden aikana (1993-1994) yhdestätoista yhteen sijoitukseen. Riihimäellä taas nuorten tekemät rikokset ovat vähentyneet huomattavasti (jopa 90 %) sen jälkeen, kun Omaura-projekti alkoi toimia paikkakunnalla.

Koulutoimen puolella projektin käytännön merkitys näkyy siinä, että ne oppilaat, jotka ovat enemmän käytäntöön suuntautuneita, saavat mahdollisuuden suorittaa peruskoulun aivan uudenlaisen opetuskokeilun puitteissa. On havaittu, että näiden oppilaiden, jotka projektissa ovat mukana, poissaolot ovat huomattavasti vähentyneet ja opiskelumotivaatio on merkittävästi kasvanut.

Se, miten hallintokunnat ovat käytännössä huomioineet Omaura-projektin, ei annettujen vastausten perusteella oikein selvinnyt. Vaikuttaa siltä, että saman hallintokunnan edustajilla on erilaisia käsityksiä asian suhteen. Tämän johdosta on melko vaikea varmasti todeta, kuinka tutkimuksen kohteena olevat hallintokunnat ovat projektin huomioineet. Voidaan tietysti ajatella, että hallintokunnan sisällä ei tieto välity tarpeeksi hyvin kaikille asianosaisille henkilöille. Kun ei ole tietoa, on myös vaikea ottaa kantaa asiaan.

Vastausten perusteella voidaan kuitenkin olettaa, että Omaura-projekti on jokaisen projektipaikkakunnan hallintokunnan kehittämissuunnitelmassa mukana. Tähän vastausvaihtoehtoon tuli kaikkien hallintokuntien osalta merkintä.

Erillinen määräraha hallintokunnan budjettiin projektia varten on varattu Kuopion koulutoimessa ja sosiaalitoimessa. Lisäksi voidaan olettaa, että Joutsenon vapaa-aikatoimessa on varattu erillinen määräraha projektia varten. Muiden kuntien osalta vastaukset eivät antaneet selvää kuvaa erillisen määrärahan suhteen.

Projektia varten ovat muutkin hallintokunnat, kuin vain koulutoimi, osoittaneet työntekijäresursseja. Pääsääntöisesti projektin opettaja on koulutoimen palkkalistoilla, ja muut projektityöntekijät omien hallintokuntiensa palkkalistoilla. Kuopion koulutoimi oli ainoa hallintokunta, joka nimenomaan palkkasi projektia varten työntekijän eli opetuksesta vastaavan opettajan.

Hallintokunnat ovat yleensä osoittaneet jonkun halukkaan työntekijän projektin työntekijäksi. Esimerkiksi Kuopion nuorisotoimi on antanut yhden nuorisotyöntekijän toimia puolipäiväisenä projektityöntekijänä ensimmäisenä toimintavuotena. Muillakin projektipaikkakunnilla on ollut vastaavanlainen järjestely.

Käytännön kokemus on osoittanut, että projekti vaatii vähintään kahden täysipäiväisen työntekijän osallistumisen projektitoimintaan. Voidaan todeta, että työntekijäresursseihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota Omaura-projektin kaltaisessa yhteistyökokeilussa.

Projektin hyötyjä ja haittoja tarkastellessa voidaan todeta, että hallintokunnat kokevat projektista olevan enemmän hyötyä kuin haittaa omalle toiminnalleen. Koulutoimen vastaajat kokevat yhteistyön MLL:n kanssa tärkeäksi, kuten myös projektiin kohdistuvan tutkimustoiminnan ja siitä saatavat tulokset. Lisäksi koulutoimen edustajat odottavat, että Omaura-projektin kokemuksia voidaan hyödyntää myös yleisopetuksen puolella.

Sosiaalitoimen vastaajat ovat sitä mieltä, että projekti selvästi vähentää painetta lastensuojelutyössä ja vähentää myös hallintokunnan kustannuksia. Lisäksi todetaan, että koulujen kanssa tehtävä sosiaalitalous on selvästi helpottunut.

Vapaa-ajantoimen vastaajat katsovat, että projektin avulla on pystytty nostattamaan hallintokunnan asemaa ja imagoa ja samalla saatu taloudellista etua.

Seurakunnan vastaajien mielestä yhteistyön avulla saadaan aikaan tuloksia, ja projekti on myös avannut uudenlaisen tavan tehdä seurakunnan nuorisotyötä.

Projektin haittapuolina koetaan seuraavat asiat:

- henkilöstöressurssien puute,
- toiminnallisten määrärahojen puute,
- suuri työmäärä,
- työntekijöiden väliset henkilöongelmat.

Projektin haittapuolet ovat melko varmasti tunnistettavissa lähes jokaisesta vastaavanlaisesta projektista. Henkilöstöressursseja lisäämällä pystytään suoraan vaikuttamaan työmäärään jakamalla työtehtäviä useamman henkilön kesken. Projektissa mukana olevien hallintokuntien tulisi ymmärtää, että todellinen yhteistyö merkitsee työmäärän jakamista eri tahojen kanssa.

Miten poikkihallinnollisuus näkyy?

Omaura-projektin toimintaideaan kuuluu yhteistoiminta eri hallintokuntien kesken. Tutkimuksessa tämä yhteistyö ja sen tarve on noussut hyvin voimakkaasti esille. Lähes kaikki vastaajat (93 %) katsovat, että Omaura-projekti vaatii onnistuakseen hallintokuntien välistä yhteistyötä. Edelleen lähes kaikki (94 %) vastaajista on sitä mieltä, että yhteistyö muiden hallintokuntien edustajien kanssa on toiminut tuloksellisesti. Yhteistyön tuloksellisuudella tarkoitetaan tässä sitä, että hallintokunnat ovat pystyneet pääsemään yhteistoiminnan avulla sovittuihin päämääriin.

Yhteistyön edelleen kehittäminen kohdistuu tulosten perusteella neljään eri osa-alueeseen, joita ovat:

1. Opetuksen suunnittelu ja kehittämien.
2. Oppilaiden jatko-opiskeluun liittyvät kysymykset.
3. Projektin yleinen kehittäminen.

4. Resurssien suunnittelu ja kehittämien.

Näistä neljästä osa-alueesta mielenkiinto kohdistuu kahteen jälkimmäiseen. Projektin yleinen kehittäminen ja resurssien suunnittelu ja kehittäminen heijastavat käytännön yhteistyössä esiin tulleita ongelmia. Tutkimusajankohtana projektitoiminnan pelisäännöt olivat vasta muotoutumassa ja vakiintumassa. Mukana olevat hallintokunnat opettelivat yhteistyötä käytännössä. Yhteispalavereissa oltiin yksimielisiä projektin yleisistä toimintaperiaatteista. Käytännön toiminnan toteuttamiseen tarvittavista resursseista, kuten työntekijöistä (opettajan lisäksi) ja määrärahoista olikin sitten jo vaikeampi päästä yhteisymmärrykseen. Vaikka yhteistyötä korostetaan ja sitä pidetään tärkeänä, niin selvästi hallintokunnat ovat vielä kiinni kapea-alaisessa sektoriajattelussa, joka rajoittaa ja osaltaan hankaloittaa konkreettisen työn suunnittelua ja tekemistä.

Projektin yleinen kehittämisen tarve ja resurssien suunnittelun tarve voidaan myös tulkita siten, että hallintokunnat tarvitsevat aikaa ja opettelua uudenlaisen toimintakulttuurin, tässä tapauksessa poikkihallinnollisen toimintatavan, käytännön toteuttamista varten. Koko toiminnan kohderyhmänä olevat syrjäytymisvaarassa elävät nuoret, tulisi oppia näkemään kokonaisvaltaisina yksilöinä, eikä vain sosiaali-toimen tai nuorisotoimen tai koulutoimen asiakkaina. Kun sitten pysytytään organisoitumaan yhteisen toimintalinjan taakse, on se resursseja säästävää toimintaa, mutta ennen kaikkea se on nuoren elämäntilanteen kokonaisvaltaisesti huomioon ottavaa vastuunalaista toimintaa, jossa tavoitteena on luoda nuorelle tilaa kasvua ja itsensä kehittämistä varten.

Projektien talous ja hallinto

Omaura-projekti on koulutuskokeilu, ja näin ollen olisi aivan luonnollista, että kunnan projektin kokonaisvastuu kuuluisi koulutoimelle. Vaikka moni kyselyyn vastannut onkin tätä mieltä, niin kuitenkin enemmistö vastaajista katsoo kokonaisvastuun kuuluvan kaikille yhteisesti. Osa vastaajista taas on sitä mieltä, kuten Joutsenon lähes kaikki vapaa-aikatoimen vastaajat sekä kaikki Jyväskylän sosiaali-

toimen vastaajat, että kokonaisvastuu kunnan projektista kuuluu yksinomaan omalle hallintokunnalle.

Jos projektin kokonaisvastuu katsotaan kuuluvan kaikille siinä mukana oleville hallintokunnille, niin silloin ollaan varmaan myös valmiita jakamaan tasan projektista aiheutuvat kustannukset. Peruskoulu- projektien kustannuksista suurimman osan maksaa yleensä koulutoimi. Joutsenon projektin osalta kustannuksista kantaa päävastuun työvoima- toimi.

Puolet kyselyyn vastanneista hallintokuntien edustajista kannattaa kustannusten jakamista. Halukkaimpia kustannuksia jakamaan ovat koulutoimen edustajat. Vastaavasti sosiaalitoimen vastaajat eivät pidä tällaista kustannusten tasaustoimintaa kovinkaan tarpeellisena. Tässä korostuukin taas perinteinen hallintokunta-ajattelu. Mielellään ei astuta `toisen reviirille`, ei varsinkaan silloin, kun on kyse rahojen siirtämisestä johonkin sellaiseen hankkeeseen, mikä ei suoranaisesti kuulu oman hallintokunnan toimialaan.

Mielenkiintoista on huomata, että suurin osa vastaajista (84 %) katsoo, että Omaura-projekti on kunnan kannalta säästöä tuova investointi. Erityisesti tämä heijastuu sosiaalitoimen edustajien vastauksissa. Luultavaa on, että nimenomaan sosiaalitoimi säästää tällaisessa projektissa suhteessa eniten mukana olevista hallintokunnista. Jos yksikin aiottu koulukotisijoitus on projektin avulla pystytty perumaan, on tämän perumisen rahallinen säästö n.450 000 mk kunnalle. Kuopiossa kymmenen Omaura-projektin oppilasta maksaa koulutoimelle n.300 000 mk vuodessa. Tässä luvussa on huomioitu jo opettajan palkka. Kaikkiaan, melko pienin kustannuksin pystyttäisiin tällaisella ennaltaehkäisevällä toiminnalla saamaan aikaan miljoonien säästöt kuntien talouksissa.

Projektin oppilaat

Enemmistö vastaajista on sitä mieltä, että projektin oppilaiksi ensisijaisesti sopivat oppivelvollisuuttaan suorittavat, syrjäytymisvaarassa elävät nuoret. On huomioitava, että projekti on luonteeltaan preventiivinen, jossa toiminnan painopiste tulee olemaan juuri ennal-

taehkäisevässä työssä. Tämä taas merkitsee, että projektiin valittavat oppilaat pystyvät sopeutumaan projektin toimintatapaan ja omaksumaan toimintaa ohjaavat säännöt ja määräykset. Oppilaiden tulisi omata jonkin verran oma-aloitteisuutta, pitkäjänteisyyttä ja vastuullisuutta. Omaura-projekti ei ole mikään sairaalakoulu, jossa annetaan hoitoa. Omaura-projekti on mahdollisuus, jossa luodaan edellytykset sellaiselle oppimiselle, jonka aikana nuori kokee enemmän onnistumisen mahdollisuuksia kuin epäonnistumisia.

Vastaajista hyvin moni (44 %), ei kuitenkaan ihan puolet, on sitä mieltä, että tärkeän oppilasvalinnan suorittaisivat hallintokunnat yhteistyössä. Tällainen yhteistyö jo heti oppilasvalintoja tehdessä sitoisi varmaankin mukana olevat hallintokunnat eri tavalla projektin toimintaan mukaan. Kuinka tämä sitten käytännössä järjestettäisiin, on sinänsä mielenkiintoinen asia.

Vähän yli puolet vastaajista (56 %) on sitä mieltä, että Omaura-oppilaiden valinta kunnassa on onnistunut. Luku antaa kuitenkin aiheen olettaa, että oppilaiden valintaprosessia voitaisiin edelleen kehittää. Ehkäpä toimiminen yhteistyössä muiden projektissa mukana olevien hallintokuntien kanssa monipuolistaisi valintaprosessia ja antaisi sille tietynlaista uskottavuutta enemmän.

Opetusmallin soveltuvuudesta ja arvioinnista

Omaura-projektissa käytettävää opetusmallia tulisi hallintokuntien vastaajien mielestä laajentaa myös yleisopetuksen puolelle. Vastaajien mielestä traditionaalinen opetusmenetelmä kaipaa uudistusta, ja työelämän, koulun sekä yhteiskunnan yhteistyötä tulisi heidän mielestään lisätä.

Omaura-projektin oppilaiden arvioinnissa vastaajista lähes puolet (44%) käyttäisi opettajan lisäksi ulkopuolista arvioijaa. Ulkopuolinen asiantuntija avartaa heidän mielestään näkökulmaa ja tuo uusia virikkeitä. Yksittäisistä hallintokunnista koulutoimen edustajat suhtautuvat asiaan kielteisimmän. Heistä 63 % on sitä mieltä, ettei ulkopuolista arvioijaa tarvita. Heidän mielestään opettaja osaa työnsä ja opettajalla on opettajakelpoisuus.

Opettaja kyllä viime kädessä antaa ne numerot todistukseen, mutta opiskelun kokonaisarviointissa tulisi ehdottomasti huomioida työpaikkaharjoittelua ohjaavan mentorin arviointi oppilaasta sekä tietysti muiden projektissa mukana olevien työntekijöiden käsitykset oppilaasta. Näin saataisiin ilman muuta laajempi ja luotettavampi kokonaiskäsitys oppilaan kyvyistä ja taidoista.

LÄHTEET

- Adler-Karlsson Gunnar.(1984) Koulu - Pysäköimispaikka tarpeettomille vai tie sisäiseen avartumiseen? Jyväskylä, Gummerus.
- Aittola Tapio & Pirttilä Ilkka.(1989) Tieto yhteiskunnassa. Helsinki, Gaudeamus.
- Allardt Erik.(1983) Sosiologia I. Juva, WSOY.
- Blom Heikki & Lipsanen Sinikka(1993) Valinnaisuus lisää liikkumavaraa kouluun. Helsinki, Valtion painatuskeskus.
- Broady Donald.(1986) Piilo-opetussuunnitelma. Jyväskylä, Gummerus.
- Etzioni Amitai.(1964) Nykyajan organisaatiot. Helsinki, Tammi.
- Eloranta Kari T.(1977) Johdatus organisaatiosuunnitteluun. Helsinki, Gaudeamus.
- Elämäkoulu 1/94. Nuorten Omaura-projekti/Jukka Somerharju
- Eskola Antti.(1981) Sosiologian tutkimusmenetelmät 1. Juva, WSOY.
- Eskola Antti.(1975) Sosiologian tutkimusmenetelmät 2. Porvoo.
- Galbraith John Kenneth.(1984) Vallan anatomia. Juva, WSOY.
- Grönfors Martti.(1985) Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät. Juva, WSOY.
- Jakku-Sihvonen Ritva & Lindström Aslak & Lipsanen Sinikka.(1996) Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? Helsinki, Opetushallitus.
- Kivistö Kalevi & Vaherva Tapio.(1981) Kasvatussosiologia. Jyväskylä, Gummerus.
- Kivinen Osmo & Rinne Risto.(1995) Koulutuksen periytyvyys. Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa. Tilastokeskus. Koulutus 1995:4.
- Koulutusopas.(1997) Peruskoulun jälkeiseen koulutukseen. Opetushallitus
- Koulutuksen tuottavuus.(1990) Teollisuuden koulutusvaliokunta 1990. Sarja A;11.
- Laakso Kirsi.(1994) Voisinpa aloittaa alusta. Syrjäytyminen nuorten kokenana. Jyväskylän opetussosiaalikeskuksen julkaisusarja 4/1994.
- Lehtisalo Liekki.(1993) Uuteen koulutusajatteluun. Juva.
- Linnankylä Pirjo & Saari Hannu.(1993) Oppiiko oppilas peruskoulussa? Peruskoulun arviointi 90 -tutkimuksen tuloksia. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto 1993.

- Lähteenmaa Jaana & Siurala Lasse.(1991) Nuoret ja muutos. Tilastokeskus.
Nuorisotutkimusseura. Tutkimuksia 177.
- Miettinen Reijo.(1994) Koulun muuttamisen mahdollisuudesta. Otaniemi
- Nuorten Omaura-projekti. Toimintaraportti 1993
- Nuorten Omaura-projekti. Projektin työsuunnitelma 1993.
- Nuorten Omaura-projekti. Projekti-esite 1993.
- Nuorten Omaura-projekti. Toimintakertomus 1994
- Nuorten Omaura-projekti. Yhteenveto toiminnasta 1994.
- Nuorten Omaura-projekti. Toimintasuunnitelma 1994.
- Nuorten Omaura-projekti. Toimintasuunnitelma 1995.
- Nyqvist Leo.(1993) Lokki - muutoksen mahdollisuus. Lasten ja nuortenhuol-
lon kokeiluprojekti. Arviointitutkimus. MLL Varsi-
nais-Suomen piiri 1993.
- Ohjaus- ja asiantuntijaryhmän muistio 1/93.
- Ohjaus- ja asiantuntijaryhmän muistio 1/95.
- Räisänen Juhani.(1992) Mahdollisuudeksi avautuva koulu. Kansalaiskasvatuk-
sen Keskuksen julkaisuja.
- Savon Sanomat 27.10.1996.
- Silvennoinen Heikki.(1993) Nuorisotutkimus 2/1993. Nuorten kouluttamatto-
muuden ja työttömyyden rakenteelliset yhteydet.
- Siurala Lasse.(1994) Nuoriso-ongelmat modernisaatioperspektiivissä.
Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia
1994:3.
- Spektri 8/95. Opetushallituksen lehti.
- Sulkunen Pekka.(1989) Johdatus sosiologiaan. Juva, WSOY.
- Takala Mikko.(1992) Kouluallergia - yksilön ja yhteiskunnan ongelma.
Tampereen yliopisto.
- Takala Tuomas.(1989) Kasvatussosiologian perusteet. Jyväskylän yliopiston
täydennyskoulutuskeskus. Oppimateriaaleja 2/1989.
- Takala Tuomas.(1993) Kasvatussosiologia. Juva, WSOY.
- Tilastokeskus.(1994) Education in Finland 1994:3.
- Tilastokeskus. (1994) Koulutus 1994:4. Ammatillisten oppilaitosten opiske-
lijat 1993.
- Toivonen Esko.(1991) Koululait -91. Juva, WSOY.

Ulvinen Veli-Matti.(1993) Nuorisotutkimus 2/1993. Poikkeavaksi leimautuminen koulussa - syrjäytyminen yhteiskunnassa?

Uusitalo Ritva.(1984) Nuoret ja koulu. Sosiaalipolitiikka 1984. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisu.

Viljanen Erkki.(1975) Kasvatustiede. Joensuu.

Vintiötyöryhmän muistio.(1992) Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 4/1992. Helsinki.

Ziehe Thomas.(1991) Uusi nuoriso. Jyväskylä, Gummerus.

Mikko Löppönen
Punakukonkatu 2 C 18
70820 KUOPIO
p.971/3633091

OMAU RATUTKIMUS

Arvoisa vastaaja

Nuorten Omauraprojekti on valtakunnallinen opetuskokeilu, joka käynnistyi Suomessa 1993 kuudella eri paikkakunnalla. Omauraprojektin tavoitteena on luoda uudenlainen opetusmalli sellaisille nuorille, jotka eivät pysty hyödyntämään omaa osaamistaan tavanomaisessa opetuksessa ja jotka ovat vaarassa syrjäytyä koko koulutusjärjestelmän ulkopuolelle. Opetuskokeiluun kuuluu yhtenä osana tutkimustoiminta, jonka avulla pyritään selvittämään eri projektien tuloksellisuutta ja toimivuutta.

Tässä omassa tutkimuksessani tarkastelen Omauraprojekteja eri hallintokuntien yhteistyökokeiluna. Tarkoituksena on selvittää yhteistyön toimivuutta, työnjakoa sekä paikallisen projektin merkitystä mukana olevien hallintokuntien omalle toiminnalle.

Kysely on osoitettu Omauraprojektissa mukana olevien hallintokuntien edustajille.

Tutkimukseni on pro gradu-työ, ja se tarkistetaan Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksella.

Pyydän lähettämään kyselylomakkeen täytettynä palautuskirjeessä 18.11.1994 mennessä.

Kiitoksia yhteistyöstä

Mikko Löppönen
tutkimuksen tekijä

OMAUURAKYSELY

Kysymyksiä Omauraprojektissa mukana olevien hallintokuntien edustajille

Kuntataso:

A. Vastaaajan taustatiedot:

1. Sukupuoli 1 Mies 2 Nainen

2. Ikäryhmä, johon vastaaja kuuluu

1	20-29v.
2	30-39v.
3	40-49v.
4	50-59v.
5	Yli 60v.

3. Toimiaika nykyisessä tehtävässä

1	0-5v.
2	6-10v.
3	11-15v.
4	16-20v.
5	Yli 20v.

4. Koulutusaste

1	Opistoaste
2	Alempi korkeakoulututkinto
3	Ylempi korkeakoulututkinto
4	Muu tutkinto

Mikä tutkinto? _____

5. Hallintokunta, jossa työskentelette ja virkanimike

1	Koulutoimi
2	Sosiaalitoimi
3	Vapaa-ajantoimi/Nuorisotoimi
4	Muu

Mikä? _____

Virkanimike: _____

6. Oletteko aktiivisesti mukana kunnan Omauraprojektissa?

1	Kyllä
2	En

7. Toimin kunnan Omauraprojektin

1	Johtoryhmässä
2	Projektiryhmässä

- 3 Tutkimusryhmässä
4 Olen mukana muussa toiminnassa

Missä? _____

B. Projektia koskevat kysymykset

8. Kunta ja projektin nimi: _____

9. Milloin kunnassanne Omauraprojekti alkoi ja milloin sen on määrä päättyä?

Alkoi v. _____
Määrä päättyä v. _____

10. Kuinka pitkäksi aikaa hallintokuntanne on sitoutunut projektiin?

- 1 yhdeksi vuodeksi
2 2-3 vuotta
3 koko projektin keston ajaksi

11. Järjestettiinkö hallintokunnalle Omauraprojektista minkäänlaista tiedotus- tai konsultaatiotilaisuutta ennen kokeilun aloittamista?

- 1 Kyllä
2 Ei

Jos järjestettiin, niin kenen toimesta?

12. Oletteko saaneet mielestänne riittävästi tietoa Omauraprojektista?

- 1 Kyllä
2 Ei

13. Miksi hallintokuntanne lähti mukaan Omauraprojektiin?

14. Millä tasolla hallintokunnassanne Omauraprojektiin liittymisestä päätettiin?

- 1 Virkamiestasolla
2 Johtoryhmätasolla
3 Lautakuntatasolla

4

Muulla tasolla

Millä? _____

15. Kuka teki aloitteen hallintokuntanne liittämiseksi Omauraprojektiin?

1

Vastaaja

2

Joku muu

Kuka (virkanimike): _____

16. Oltiinko hallintokunnassa Omauraprojektiin liittymisestä yksimielisiä?

1

Kyllä

2

Ei

17. Hallintokuntanne lähti mukaan Omauraprojektiin

1

kiinnostuksesta kokeilua kohtaan

2

hallintokuntanne pyydettiin mukaan

3

velvoitettiin mukaan

4

jokin muu syy

Mikä? _____

18. Omauraprojektilla on hallintokuntanne toiminnan kehittämisen kannalta

1

suuri merkitys

2

jonkin verran merkitystä

3

vähäinen merkitys

4

ei mitään merkitystä

19. Hallintokuntanne kannalta Omauraprojektissa mukana olemisen

1 edut: _____

2 haitat: _____

20. Omauraprojekti on huomioitu hallintokuntanne toiminnassa seuraavasti:

1	Projekti on hallintokunnan kehittämissuunnitelmassa mukana
2	Projektia varten on varattu erillinen määräraha hallintokunnan budjetissa
3	Projektin kehittämistä ja toiminnan ohjaamista varten on palkattu työntekijä(t)
4	Projektia ei ole huomioitu hallintokunnan toiminnassa millään tavoin

Muuta: _____

21. Omauraprojekti on poikkihallinnollinen yhteistyökokeilu. Onko yhteistyö muiden hallintokuntien kanssa Omauraprojektin suhteen toiminut tuloksellisesti ?

1	Kyllä
2	Ei

22. Millä Omauraprojektin osa-alueilla haluaisitte yhteistyötä kehitettävän?

1	Projektin yleinen kehittäminen ja suunnittelu
2	Oppilasvalinnat
3	Opetuksen suunnittelu ja kehittäminen
4	Resurssien suunnittelu ja kehittäminen (talous-, henkilöstö- ja tilakysymykset)
5	Oppilaiden kotiin- ja vapaa-aikaan liittyvät kysymykset
6	Oppilaiden jatko-opiskeluun liittyvät kysymykset
7	Vanhempainryhmätoiminnan kehittäminen ja suunnittelu
8	Jollain muulla alueella

Millä?

23. Tapaatteko muita kuntanne Omauraprojektissa mukana olevia hallintokuntien edustajia

1	liian usein
2	riittävän usein
3	liian harvoin
4	en tapaa ollenkaan

24. Onko kunnan Omauraprojekti mielestänne kallis kokeilu?

1	Kyllä
2	Ei
3	En osaa sanoa

25. Mikä on hallintokuntanne osuus Omauraprojektin kustannuksista?

_____ %

26. Onko kunnassanne päätetty, mille hallintokunnalle Omauraprojektin hallinnollinen, taloudellinen ja toiminnallinen vastuu kuuluu?

1	Kyllä
2	Ei

Jos on, niin mille hallintokunnalle/hallintokunnille?

27. Mille hallintokunnalle mielestänne Omauraprojektin taloudellinen, hallinnollinen ja toiminnallinen vastuu kuuluu?

1	Koulutoimelle
2	Sosiaalitoimelle
3	Vapaa-ajantoimelle/Nuorisotoimelle
4	Kaikille yhteisesti
5	Jollekin muulle yhteisölle

Mille? _____

28. Onko mielestänne kuntanne Omauraprojektin oppilasvalinnat onnistuneet eli onko projekti suunnattu oikealle kohderyhmälle?

1	Kyllä
2	Ei
3	En osaa sanoa

29. Omauraprojektin oppilasvalinta kuuluu mielestänne

1	koulutoimelle
2	sosiaalitoimelle
3	vapaa-ajantoimelle/nuorisotoimelle
4	hallintokunnat suorittavat yhteistyössä oppilasvalinnat

30. Omauraprojekti tulisi ensisijaisesti suunnata

1	nuorille, joilla on oppimisvaikeuksia
2	nuorille, jotka käyvät koulua haluttomasti (paljon luvattomia poissaoloja)
3	nuorille, jotka ovat kokonaan syrjäytyneet koulusta (ovat oppivelvollisuusiässä)
4	nuorille, joilla ei ole peruskoulun päästötodistusta (yli 17 vuotiaat)
5	tavallisesti koulua käyville nuorille

31. Leimautuuko Omauraprojektissa opiskeleva nuori jollain tavoin?

1	Kyllä
2	Ei
3	En osaa sanoa

Miten? _____

32. Onko Omauraprojekti mielestänne

1	sopeutumattomille tarkoitettu tarkkailuluokka
2	viimeinen mahdollisuus (ns. kaatoluokka) saada peruskoulun päästötodistus
3	kaikille nuorille uusia mahdollisuuksia tarjoava vaihtoehtoinen opetusmalli
4	jotain muuta

Mitä? _____

33. Pystytäänkö Omauraprojektin avulla vaikuttamaan riittävän tehokkaasti nuoren syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen?

1	Kyllä
2	Ei
3	En osaa sanoa

Perustelu: _____

34. Omauraprojektissa toteutettava opetusmalli poikkeaa opetuksen käytännön tasolla jonkin verran yleisopetuksesta, vaikka opetettavat asiat ovat aivan samat. Tulisiko mielestänne oppimistulosten arvioinnissa käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita?

1	Kyllä
2	Ei
3	En osaa sanoa

Perustelu: _____

35. Voidaanko Omauraprojektissa toteutettua produktiivista opetusta käyttää laajemmin viralliseen koulutusjärjestelmään liittyvänä opetusmallina?

1	Kyllä
2	Ei
3	En osaa sanoa

Perustelu: _____

36. Olisiko Omauraprojektin kaltainen yhteistyökokeilu ollut mahdollista toteuttaa kunnassanne kymmenen vuotta sitten?

1	Kyllä
2	Ei
3	En osaa sanoa

Miksi? _____

37. Mitä asioita pidätte tärkeimpinä kuntanne Omauraprojektissa?

38. Mitkä tekijät ovat mielestänne eniten vaikuttaneet valtakunnallisen Omauraprojektin syntymiseen ja kehittymiseen sekä laajentumiseen eri paikkakunnille?

C. Väittämiä

39. Omauraprojekti vaatii onnistuakseen poikkihallinnollista yhteistyötä.

1	Täysin samaa mieltä
2	Samaa mieltä
3	Eri mieltä
4	Täysin eri mieltä
5	En osaa sanoa

40. Omauraprojektissa mukana olevien hallintokuntien pitää varata erillinen määräraha kokeilua varten.

1	Täysin samaa mieltä
2	Samaa mieltä
3	Eri mieltä
4	Täysin eri mieltä
5	En osaa sanoa

41. Omauraprojektista saadut myönteiset tulokset pitää huomioida mukana olevien hallintokuntien toimintasuunnitelmissa.

1	Täysin samaa mieltä
2	Samaa mieltä
3	Eri mieltä
4	Täysin eri mieltä
5	En osaa sanoa

42. Omauraprojektin kustannukset tulisi jakaa tasaisesti mukana olevien hallintokuntien kesken.

1	Täysin samaa mieltä
2	Samaa mieltä
3	Eri mieltä
4	Täysin eri mieltä
5	En osaa sanoa

43. Omauraprojekti on kunnan kannalta säästöä tuova investointi.

1	Täysin samaa mieltä
2	Samaa mieltä
3	Eri mieltä

- 4 Täysin eri mieltä
- 5 En osaa sanoa

44. Omauraprojektissa nuoren tarpeet otetaan kokonaisvaltaisesti huomioon.

- 1 Täysin samaa mieltä
- 2 Samaa mieltä
- 3 Eri mieltä
- 4 Täysin eri mieltä
- 5 En osaa sanoa

45. Omauraprojektissa opettajan lisäksi pitää olla nuorisonohjaaja tai sosiaalityöntekijä.

- 1 Täysin samaa mieltä
- 2 Samaa mieltä
- 3 Eri mieltä
- 4 Täysin eri mieltä
- 5 En osaa sanoa

46. Omauraprojektin opetusmenetelmiä voidaan käyttää ainoastaan erityisopetuksessa.

- 1 Täysin samaa mieltä
- 2 Samaa mieltä
- 3 Eri mieltä
- 4 Täysin eri mieltä
- 5 En osaa sanoa

KIITOS